

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Lokalna Grupa Działania
Stowarzyszenie NASZA KRAJNA

Lokalna Strategia Rozwoju

Sępólno Krajeńskie. Czerwiec 2023

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego	3
Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	6
Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR	9
Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR	17
Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia	45
Rozdział VI Cele i wskaźniki	59
Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	80
Rozdział VIII Plan działania	86
Rozdział IX Plan finansowy LSR	86
Rozdział X Monitoring i ewaluacja	87
Wykaz wykorzystanej literatury	92
Załączniki do LSR	92

Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego

I.1 Forma prawna i nazwa LGD

Lokalna Grupa Działania jest stowarzyszeniem „specjalnym” i nosi nazwę Stowarzyszenie NASZA KRAJNA. Nadzór nad stowarzyszeniem sprawuje marszałek województwa kujawsko-pomorskiego.

Data rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym: **19.11.2008 r.**

KRS: **0000317522** NIP: **5040049564** REGON: **340525831**

I.2 Potencjał LGD

I.2.1 Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie NASZA KRAJNA powstała z potrzeby samych mieszkańców kilku gmin. Starostwo Powiatowe w Sępólnie Krajeńskim działając w porozumieniu z gminami Więcbork, Sośno i Sępólno Krajeńskie zaprosiło wszystkie podmioty chętne do przystąpienia do tworzonej Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie NASZA KRAJNA. Taka informacja mająca charakter zaproszenia pojawiła się w prasie lokalnej 26 czerwca 2008 roku.

W dniu 30 czerwca 2008 r. w Starostwie Powiatowym w Sępólnie Krajeńskim odbyło się zebranie założycielskie, na które przybyło 28 osób z terenu gmin: Sępólno Krajeńskie, Sośno i Więcbork. Zawiązane w tym dniu partnerstwo przybrało formę stowarzyszenia, w skład którego weszli reprezentanci trzech sektorów: społecznego (mieszkańcy, stowarzyszenia, sołectwa, koła gospodyń wiejskich), publicznego (urzędnicy gminni i powiatowi) i gospodarczego (przedsiębiorcy). Stowarzyszenie NASZA KRAJNA zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym 19 listopada 2008 roku pod numerem 0000317522.

W dniu 25 września 2014 r. decyzję o przystąpieniu do Stowarzyszenia NASZA KRAJNA, na mocy Uchwały Rady Miejskiej, podjęła Gmina Kamień Krajeński.

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie NASZA KRAJNA, dla zrównoważonego rozwoju obszaru swojego działania, przygotowała Lokalną Strategię Rozwoju na lata 2007 - 2013, która została przyjęta przez Walne Zebranie Członków w dniu 17 grudnia 2008 roku jako najważniejszy dokument strategiczny.

Budżet na realizację LSR w latach 2008 – 2015 łącznie wynosił 5 107 781,56 zł, w tym:

- Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, Odnowa i rozwój wsi, Małe projekty) – 4 008 032,00 zł,
- Wdrażanie projektów współpracy – 103 656,00 zł,
- Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja – 996 093,56 zł.

W ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007 - 2013 LGD Stowarzyszenie NASZA KRAJNA przeprowadziła 26 naborów wniosków w czterech działaniach.

Stowarzyszenie NASZA KRAJNA także w kolejnym okresie budżetowania Unii Europejskiej na lata 2013 - 2020 realizuje wielofundusową lokalną strategię rozwoju. Budżet Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie NASZA KRAJNA 2016 - 2023, której realizacja zakończy się w 2024 roku, wynosi 16 253 051,96 zł. W ramach tej kwoty z Europejskiego Funduszu Społecznego pochodzi 1 902 742,20 zł, z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego pochodzi 4 688 309,76 zł, a z Europejskiego Funduszu Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich 9 662 000,00 zł. Jak wynika z wewnętrznego monitoringu i zewnętrznej ewaluacji, środki te, poprzez szereg różnorodnych działań posłużą do osiągnięcia celów: “Zwiększenie atrakcyjności lokalnego rynku pracy” i “Rozwój lokalnych inicjatyw na rzecz budowania kapitału społecznego”, a tym samym przyczynią się do poprawy warunków i jakości życia społeczności lokalnej z obszaru działania Stowarzyszenia NASZA KRAJNA, przede wszystkim dzięki zmianom w sferze społecznej i gospodarczej.

Dotychczasowe działania zrealizowane w ramach LSR wpłynęły na zintegrowanie oraz aktywizację mieszkańców oraz przyczyniły się do powstania nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich, a także do lepszego zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacji poprzez dbałość o eksponowanie walorów środowiska oraz rozwój infrastruktury technicznej.

Kadry odpowiedzialne za zarządzanie LGD oraz członkowie LGD, posiadają wymagane doświadczenie i wiedzę w zakresie realizacji operacji w ramach LSR, co jest dużym atutem podczas wdrażania Strategii w latach 2014-2020. Pracownicy LGD zdobyli gruntowną wiedzę także w zakresie przyszłego okresu programowania i wdrażania LSR na lata 2023-2027, uczestnicząc w licznych szkoleniach organizowanych przez instytucje zewnętrzne, Urząd Marszałkowski woj. kuj.-pom., Polską Sieć LGD oraz

szkoleniach/spotkaniach organizowanych przez Kujawsko - Pomorską Sieć LGD. Szkolenia/spotkania obejmowały zagadnienia takie jak: przygotowanie strategii i przeprowadzanie diagnozy, określanie celów LSR i wskaźników realizacji strategii, metodologia wsparcia przygotowawczego projektów (od pomysłu do realizacji), ewaluacja LGD i LSR, przygotowanie strategii komunikacyjnej LGD i metody angażowania społeczności lokalnych w przygotowanie i realizację LSR. Pracownicy brali także udział w konsultowaniu dokumentów określających ramy funkcjonowania lokalnych strategii rozwoju.

W celu właściwego wdrażania LSR niezbędne jest doświadczenie i wiedza zarządu oraz zatrudnionych pracowników biura LGD, którzy poprzez swoją pracę zagwarantują profesjonalną obsługę członkom oraz potencjalnym beneficjentom. Niezmiernie ważną rzeczą jest precyzyjne określenie wymagań w odniesieniu do przewidzianych obowiązków. W dokumencie pn. OPIS STANOWISK określono wymagania konieczne i pożądane w odniesieniu do pracowników, których należy zatrudnić. Organizację i porządek w procesie pracy oraz związane z tym zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, uprawnienia kierownika biura, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD, uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa oraz określenie zadań w zakresie animacji i współpracy reguluje Regulamin pracy biura. Określono plan szkoleń dla członków Rady Decyzyjnej i pracowników biura.

I.2.2 Reprezentatywność LGD/Ogólny opis struktury LGD

Zarząd Stowarzyszenia NASZA KRAJNA Uchwałą nr 2/VI/2023 z dnia 17 maja 2023 roku określił zasady przypisywania członków stowarzyszenia do odpowiedniego sektora: sektora społecznego, gospodarczego i publicznego.

Do grupy interesu sektora publicznego zalicza się osoby bądź podmioty upoważnione do wykonywania określonych czynności w imieniu państwa lub jednostki samorządu terytorialnego m.in. gminy, powiat, członkowie rady gminy, członkowie rady powiatu, sołtysi, samorządowe jednostki organizacyjne gminy lub powiatu.

Do grupy interesu sektora społecznego zalicza się w szczególności: mieszkańców, organizacje pozarządowe, kościoły, związki wyznaniowe, związki zawodowe, organizacje społeczno - zawodowe rolników, w tym koła gospodyń wiejskich, inne dobrowolne zrzeszenia i ruchy obywatelskie.

Do grupy interesu sektora gospodarczego zalicza się w szczególności podmioty prowadzące działalność gospodarczą, w tym przedsiębiorstwa społeczne i rolników, a także samorządy gospodarcze, w tym min. cechy branżowe, cechy rzemiosł, izby gospodarcze lub przemysłowo-handlowe, izby rzemieślnicze, izby rolnicze.

Według stanu na dzień 17 maja 2023 r. Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie NASZA KRAJNA liczy 55 członków:

- sektor publiczny – 16 członków (29,09 % ogólnej liczby członków)
- sektory społeczny – 21 członków (38,18 % ogólnej liczby członków)
- sektor gospodarczy – 18 członków (32,73 % ogólnej liczby członków)

Sposób rozszerzania składu LGD o kolejnych partnerów następuje zgodnie ze statutem. O przyjęciu w poczet członków Stowarzyszenia decyduje Zarząd w formie uchwały. O swojej decyzji Zarząd niezwłocznie powiadamia pisemnie zainteresowanego. Od decyzji odmownej zainteresowanemu przysługuje prawo odwołania do najbliższego Walnego Zebrania Członków, którego uchwała jest ostateczna. Odwołanie należy wnieść w terminie 1 miesiąca od otrzymania pisemnej informacji o decyzji, za pośrednictwem Zarządu.

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie NASZA KRAJNA jest otwarte na nowych członków, nowych partnerów chętnych do włączenia się w realizację Lokalnej Strategii Rozwoju. W pozyskiwaniu nowych partnerów Stowarzyszenie prezentuje postawę otwartości i gotowości do pomocy oraz współpracy. Zapewnia swobodny i niedyskryminujący dostęp do członkostwa.

Z każdej gminy członkami LGD są przedstawiciele z sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego (co najmniej po 1 przedstawicielu odnośnego sektora z każdej gminy). Właściwa struktura LGD ze względu na sektory pozwala m.in. na inicjowanie i realizację działań na rzecz poprawy zatrudnienia, tworzenie miejsc pracy, rozwijania infrastruktury publicznej, kreowania warunków do aktywizowania, integrowania mieszkańców, zawiązywanie partnerstw i rozwiązywanie problemów występujących na obszarze LGD. Partnerstwo sektorów zmierzy się z powyższymi wyzwaniami poprzez stworzenie mieszkańcom, w tym również grupom, którym należy poświęcić szczególną uwagę, w tym grupom w niekorzystnej sytuacji (osoby powyżej 60 roku życia, osoby do 25 roku życia, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, rolnicy z

małych gospodarstw, osoby poszukujące zatrudnienia), szanse na podejmowanie oddolnych inicjatyw umożliwiających realizację wyznaczonych celów.

Metody komunikacji, współpracy z członkami LGD zostały wypracowane wspólnie przez wszystkie strony w trakcie istnienia LGD. Wśród sposobów komunikacji są te sformalizowane jak: Walne Zebranie Członków, które wskazuje główne kierunki działania, wyznacza cele, kontroluje ich realizację i może zostać zwołane na wniosek 1/3 członków; Rada Decyzyjna, której szczególną rolę w funkcjonowaniu LGD reguluje Regulamin Rady Decyzyjnej oraz działania niesformalizowane, ale bardzo istotne dla funkcjonowania LGD. Ponieważ LGD to partnerstwo skupiające przedstawicieli różnych środowisk, branż, reprezentujących różnorodne interesy najlepiej sprawdza się formuła bezpośrednich spotkań, rozmów zainteresowanych stron. Każdy członek stowarzyszenia może wystąpić z inicjatywą, przedstawić ją pracownikom w biurze LGD lub zarządowi. Następnie wspólnie z zainteresowanymi ustalane jest czy inicjatywa może być zrealizowana, w jakim sposób, jakich środków wymaga, jaki budżet trzeba zabezpieczyć, czy wymaga zaangażowania innych partnerów, po czym podejmowana jest decyzja. W celu realizacji inicjatywy tworzone są doraźne grupy robocze, które dzielą się pracą. Także zarząd wychodząc z inicjatywami konsultuje je z najbardziej zainteresowanymi danym tematem członkami stowarzyszenia.

I.2.3 Rada Decyzyjna

Zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia NASZA KRAJNA do wyłącznej kompetencji Rady Decyzyjnej należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju.

Członkowie Rady LGD Stowarzyszenie NASZA KRAJNA są wybierani i odwoływani przez Walne Zebranie Członków spośród członków tego zebrania. Rada składa się z 11 członków w następujących proporcjach:

- 3 partnerów społecznych,
- 3 partnerów publicznych
- 5 partnerów gospodarczych

Zapisy w statucie oraz Regulaminie Rady Decyzyjnej gwarantują, że proces decyzyjny nie będzie zdominowany przez władze publiczne ani żadną z grup interesów.

W skład Rady Stowarzyszenia wchodzi osoby pełniące następujące funkcje:

Tabela 1. Lista członków Rady Decyzyjnej LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA.

L.P.	IMIĘ I NAZWISKO/NAZWA	FUNKCJA W ORGANIE DECYZYJNYM	REPREZENTOWANY SEKTOR
1	LESZEK STROIŃSKI /GMINA SOŚNO	PRZEWODNICZĄCY	PUBLICZNY
2	WOJCIECH GŁOMSKI/GMINA KAMIEŃ KRAJEŃSKI	WICEPRZEWODNICZĄCY	PUBLICZNY
3	WALDEMAR KUSZEWSKI/GMINA WIĘCBORK	WICEPRZEWODNICZĄCY	PUBLICZNY
4	AGNIESZKA KOPISZKA	SEKRETARZ	GOSPODARCZY
5	PAWEŁ TOCZKO	CZŁONEK RADY	GOSPODARCZY
6	WIESŁAWA STAFIEJ	CZŁONEK RADY	SPOŁECZNY
7	AGNIESZKA LACH/KGW SYPNIEWO	CZŁONEK RADY	SPOŁECZNY
8	MARZANNA LIS/ GOSPODARSTWO ROLNE	CZŁONEK RADY	GOSPODARCZY
9	MARZENA PAWŁOWSKA/ AMBER VENEER SPÓŁKA JAWNA MARZENA PAWŁOWSKA MICHAŁ PAWŁOWSKI	CZŁONEK RADY	GOSPODARCZY
10	MIROŚLAW DORAWA/ DORAWA MIROŚLAW PRODUKCJA - HANDEL - USŁUGI	CZŁONEK RADY	GOSPODARCZY
11	JULIA PETSCH	CZŁONEK RADY	SPOŁECZNY

Źródło: opracowanie własne

Kadencja Rady Decyzyjnej trwa, podobnie jak kadencja innych organów stowarzyszenia, 4 lata, wobec czego w okresie realizacji LSR skład Rady Decyzyjnej może ulec zmianie. Aktualny skład Rady Decyzyjnej opublikowany jest na stronie internetowej LGD: www.naszakrajna.org.

Zgodnie z obowiązującymi zasadami, ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie mają więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez organ decyzyjny. Dodatkowo odpowiedni parytet zostanie zachowany każdorazowo na etapie głosowania. Poza tym, w zakresie zapewnienia wyboru operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu w organie decyzyjnym, nałożono na Radę następujące obwarowania:

- Funkcje członków organu decyzyjnego będą pełnione osobiście, a w przypadku osób prawnych przez osoby uprawnione do reprezentowania. Wprowadza się zapis nie upoważniania osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji.

- Prowadzenie rejestru interesów członków organu decyzyjnego.

W zakresie prawidłowości wyboru dokonywanego przez członków organu decyzyjnego wprowadza się:

- szkolenia w zakresie oceny wniosków w celu podniesienia ich wiedzy i kompetencji,

- zasadę odwołania z członkostwa w Radzie w przypadku systematycznego uchylania się od pracy w Radzie,

- ustanowienie osoby - Przewodniczącego Rady, którego zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, poprawności dokumentacji, zgodności formalnej oraz wzywania do dokonania poprawnej oceny wniosków przez członków Rady, którzy dokonali oceny w sposób niezgodny z treścią kryteriów oceny.

Rada Decyzyjna działa na podstawie Regulaminu Rady. Protokoły i dokumentacja z posiedzeń Rady gromadzone i przechowywane są w Biurze LGD. Dokumentacja ma charakter jawny i jest udostępniana do wglądu wszystkim zainteresowanym z zachowaniem postanowień ustawy o ochronie danych osobowych. (Dz. U. 2014.1182).

Szczegółowy opis dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD z podaniem sposobu ich uchwalania i aktualizacji oraz opisem głównych kwestii, które są w nich zawarte znajduje się w rozdziale "Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru".

Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

II.1 Obszar

Lokalna Grupa Działania od 1 lipca 2015 roku działa na obszarze całego powiatu sępoleńskiego. LSR LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA obejmuje cztery gminy, w tym trzy gminy miejsko-wiejskie i jedną gminę wiejską. W skład obszaru LSR wchodzi:

- gmina miejsko-wiejska Kamień Krajeński,
- gmina miejsko-wiejska Sępólno Krajeńskie,
- gmina wiejska Sośno,
- gmina miejsko-wiejska Więcbork.

Poniższa mapa obrazuje granice LSR LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA.

Mapa 1. Gminy wchodzące w skład LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA

Źródło: opracowanie własne, grafika wybory2006.pkw.gov.pl

Powierzchnia obszaru wynosi 791,09 km². W rozbiu na poszczególne gminy powierzchnia kształtuje się następująco:

Tabela 2. Powierzchnia Powiatu Sępoleńskiego w 2020 r.

Lp.	Jednostka administracyjna	Powierzchnia (km ²)	Obszar miejski (km ²)	Obszar wiejski (km ²)
1.	Gmina Kamień Krajeński	163	4	159
2.	Gmina Sępólno Krajeńskie	229	7	222
3.	Gmina Więcbork	236	4	232
4.	Gmina Sośno	163	-	163
	RAZEM	791	15	776

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL (GUS)

Obszar LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA na dzień 31.12.2020 r. zamieszkiwało ogółem 39 638 osób, co stanowi 2,0% ogólnej liczby ludności województwa kujawsko-pomorskiego, w tym w poszczególnych gminach zgodnie z poniższą tabelą:

Tabela 3. Liczba ludności i gęstość zaludnienia na obszarze LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA

Lp.	Jednostka terytorialna	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności	Ludność miasta	Ludność wiejska
1.	Gmina Kamień Krajeński	163	6 701	2368	4333
2.	Gmina Sępólno Krajeńskie	229	15 277	8944	6333
3.	Gmina Więcbork	236	13 003	5815	7188
4.	Gmina Sośno	163	4 657	0	4 657
5.	LGD Stowarzyszenie NASZA KRAJNA	791	39 638	17127	22511

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL (GUS)

58% mieszkańców zamieszkuje obszary wiejskie. W latach 2016-2020 nastąpił spadek liczby ludności o 1998 osób, a więc o 4,8% i był to spadek nieznacznie większy niż przeciętnie w województwie (o 3,1%).

Obszar LGD cechuje się stosunkowo niską gęstością zaludnienia wśród lokalnych grup działania w województwie, pomimo obecności na jego terenie 3 miast. Wynosi ona 50 osób na km² (przy średniej dla województwa wynoszącej 113 osób na km²). Rozproszone osadnictwo może utrudniać realizację zadań publicznych na terenach wiejskich.

Gminą o największej liczbie ludności jest gmina miejsko-wiejska Sępólno Krajeńskie, którą zamieszkiwało 38,54% wszystkich mieszkańców. Najmniej liczną i najslabiej zaludnioną jest gmina wiejska Sośno. Gęstość zaludnienia powiatu sępoleńskiego jest bardzo mała na tle województwa oraz zalicza się do najniższych w porównaniu do pozostałych powiatów (21 pozycja z 23). **Na całym obszarze** objętym Lokalną Strategią Rozwoju mogą być realizowane operacje z Europejskiego Funduszu Społecznego + i Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

II.2 Spójność obszaru objętego Strategią

Obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność obejmuje gminy Sośno, Sępólno Krajeńskie, Więcbork i Kamień Krajeński i w całości pokrywa się z obszarem powiatu sępoleńskiego. Analizowany obszar charakteryzuje się wysokim stopniem spójności, która to przejawia się poprzez:

Spójność administracyjna

Wszystkie gminy tworzące obszar objęty LSR położone są na terenie powiatu sępoleńskiego.

Spójność geograficzna

Powiat Sępoleński położony jest na obszarze mezoregionu Pojezierza Krajeńskiego, wchodzącego w skład makroregionu Pojezierzy Południowopomorskich. Najpowszechniej występującą formą morfologiczną są płaskie i faliste równiny morenowe pokrywające zdecydowaną większość powierzchni gmin wchodzących w skład powiatu. Należy nadmienić, że całość obszaru charakteryzują zbliżone typy mikroklimatów.

Spójność turystyczno-przyrodnicza

Jednolitość walorów turystycznych jest uwarunkowane walorami geograficznymi i przyrodniczymi. W części analizowanych gmin znajdują się rezerwy przyrody. Każda gmina charakteryzuje się tym, iż na jej terenie są obszary Krajeńskiego Parku Krajobrazowego. Choć gmina Sośno jest najuboższa w naturalne zasoby wodne to jednak cały obszar otaczają jeziora. W lasach wszystkich gmin większość drzewostanów stanowi brzoza i sosna. Występują również te same gatunki zwierząt, tj. sarny, jelenie, dziki, lisy, zające, kuny, borsuki. Ptactwo tych terenów to przede wszystkim bieliki, orły i bociany.

Na uwagę zasługuje jednak niedostateczne we wszystkich analizowanych gminach, wyposażenie w infrastrukturę techniczną związaną z turystyką.

Spójność kulturowo-historyczna

Na obszarze Powiatu Sępoleńskiego wykształciła się kultura zwana krajeńską. Jednolitość kulturowa tego obszaru przejawia się m.in. w kultywowaniu podobnych tradycji, zwyczajów, charakterystycznych dla regionu potraw. Tworzą tutaj ludowi artyści – hafciarki, malarze, rzeźbiarze. Ważnym elementem spójności kulturowej są wspólne doświadczenia historyczne.

Spójność demograficzna

Ludność na obszarze Powiatu Sępoleńskiego cechuje mała gęstość zaludnienia. Spójna jest też struktura wiekowa ludności, w szczególności grupy produkcyjnej i poprodukcyjnej. Negatywnym zjawiskiem obecnym we wszystkich gminach jest niski procent osób posiadających wyższe wykształcenie oraz migracje zarobkowe młodych ludzi posiadających dobre wykształcenie.

Spójność gospodarcza

Cały obszar leży w strefie, w której nie rozwija się przemysł uciążliwy dla środowiska, do dominujących działalności zaliczyć można usługi, handel, budownictwo i przemysł drzewny i rolnictwo. W każdej z analizowanych gmin zauważyć można dodatnie saldo przyrostu nowych firm w ostatnich latach. Widoczna jest również spójność struktury bezrobocia, która przejawia się w tym, iż wszędzie zauważyć można znaczny udział: osób długotrwale bezrobotnych, kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych, osób w wieku 25-34 oraz osób bezrobotnych zamieszkujących obszary wiejskie.

Spójność rolnicza

Rolnictwo w ostatnich latach wykształciło podobny we wszystkich gminach model produkcji rolnej opartej na dostosowaniu się do zmiennych warunków otoczenia (np. zagrożenie ASF, system dopłat dla gospodarstw, zmieniające się prawo i otoczenie makroekonomiczne). Dominuje uprawa mało wymagających roślin oraz w coraz mniejszym stopniu hodowli trzody chlewnej i bydła mlecznego. Na całym obszarze zauważyć można podobną strukturę gospodarstw rolnych, zarówno pod względem wielkości oraz czasu prowadzenia gospodarstwa, jak i wykształcenia rolników.

Zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy oraz metody ich pomiaru.

Za realizację zadań w ww. zakresie odpowiedzialny będzie specjalista ds. organizacyjno-promocyjnych, współpracy i animacji, który wspomagany będzie w tym zakresie przez pozostałych pracowników merytorycznych LGD i Kierownika biura.

Zadania w zakresie animacji i współpracy obejmowały będą działania opisane szczegółowo w planie komunikacji, w tym m.in.:

- spotkania informacyjno–konsultacyjne z mieszkańcami nt. zasad udzielania wsparcia w ramach LSR, rozliczania projektów i postępów w realizacji LSR,
- organizację wydarzeń/eventów, plebiscytów, forów lub konferencji tematycznych, wyjazdów studyjnych upowszechniających dobre praktyki,
- przekazywanie bieżących informacji za pośrednictwem internetu, prasy, radia, publikacji tematycznych itp.

Dodatkowo:

- udzielanie lokalnym środowiskom wsparcia w zakresie diagnozowania ich potrzeb i tworzenia planów działania, w szczególności poprzez docieranie do grup wskazanych w LSR jako defaworyzowane ,
- wyszukiwanie liderów lokalnych, wspieranie ich w rozwoju umiejętności,
- wypracowywanie koncepcji współpracy ze społecznością lokalną, w tym z instytucjami, które mają wpływ na sytuację w danym regionie (samorząd lokalny, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, szkoły itd.),
- docieranie do potencjalnych projektodawców, zachęcanie ich do podejmowania inicjatyw w zakresie nawiązywania partnerstw ukierunkowanych na wspólne rozwiązywanie problemów lokalnych.

Podstawowym miernikiem efektywności prowadzonych zadań w zakresie animacji lokalnej i współpracy będzie poziom zadowolenia mieszkańców ze spotkań przeprowadzanych przez pracowników LGD mierzony za pomocą ankiety oceny spotkania/szkolenia/warsztatu/ konferencji itp. bezpośrednio po realizacji danego zadania, ale również badanie ewaluacyjne LSR i LGD, w ramach którego badana będzie również efektywność pracy biura LGD

Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR

Partycypacja to proces polegający na uczestniczeniu w podejmowaniu decyzji, to współpraca między instytucjami, a społecznością lokalną. Sprzyja on rozwojowi demokracji, pobudza i integruje dzięki podejmowaniu wspólnych działań na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR. Stowarzyszenie na etapie przygotowania LSR korzystało z metod partycypacyjnych i zamierza je stosować również w trakcie jej wdrażania. W opracowanie strategii mogli włączyć się wszyscy mieszkańcy obszaru, na którym działa LGD.

Partycypacyjny charakter Lokalnej Strategii Rozwoju jest kluczową jej cechą, w myśl założeń rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność ma on być gwarantem rozwoju instytucji społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego. Lokalna Strategia Rozwoju powinna angażować mieszkańców, kształcić nawyki współpracy mieszkańców, samorządów i lokalnego biznesu w realizacji działań dla wspólnego dobra. W ramach prac nad koncepcją nowej Lokalnej Strategii Rozwoju, która realizowana będzie na terenie Stowarzyszenia NASZA KRAJNA w latach 2023-2029, zastosowano szereg działań aktywizujących i zachęcających do dyskusji przedstawicieli sektora społecznego, gospodarczego, publicznego i mieszkańców gmin. Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia NASZA KRAJNA jest dokumentem wypracowanym, nie tyle dla lokalnej społeczności, co przy jej aktywnym udziale, z uwzględnieniem grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR. Podkreślić należy, że strategia nie została przygotowana przez podmiot zewnętrzny. Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność dla obszaru powiatu sępoleńskiego na lata 2023-2029 (LSR) powstawała w okresie od września 2022 r. do czerwca 2023 roku i została zredagowana przez LGD, którzy nadzorowani byli w tym zakresie przez Zarząd Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie, prowadząc prace nad przygotowaniem LSR, korzystało z doświadczenia swoich członków oraz kadry LGD uczestniczących w realizacji LSR w latach 2007-2013 oraz 2014-2020. W strategii wykorzystano, będące źródłem cennych informacji, wnioski z przeprowadzanych w grupie specjalistów, corocznych warsztatów refleksyjnych, oceniających postępy w realizacji LSR. Szczególnie w zakresie

precyzowania definicji kryteriów wyboru oraz działań planu komunikacji. Przy pisaniu strategii wykorzystano także dane z raportu z ewaluacji zewnętrznej przeprowadzonej przez firmę Omikron, która w badaniu wykorzystwała metody partycypacyjne takie jak: badanie źródeł zastanych, ankiety metodą CAWI, wywiady pogłębione (IDI i TDI), zogniskowany wywiad pogłębiony (FGI fokus). Opisy wyników z tych badań oraz ich interpretacja, były użyteczne zwłaszcza przy diagnozowaniu obszaru i analizie potrzeb, ale też do ustalenia celów, przedsięwzięć i działań, planu komunikacji.

W celu zapewnienia oddolnego charakteru LSR, tj. zagwarantowania udziału społeczności lokalnej w procesie tworzenia strategii i jej realizacji, społeczność lokalna została zaangażowana w prace na każdym z kluczowych etapów przygotowania LSR tj.:

- diagnoza obszaru i analiza potrzeb, identyfikacja grup/osób w niekorzystnej sytuacji,
- określanie celów, przedsięwzięć w odniesieniu do opracowania LSR,
- opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru,
- opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji,
- przygotowanie planu komunikacyjnego.

Prace nad ww. etapami prowadzone były równolegle.

W procesie opracowania LSR stosowano różnorodne partycypacyjne metod konsultacji, m.in.:

- **Sondaż na temat sytuacji obecnej i oczekiwań wobec przyszłości obszaru LGD –w formie ankiet** – metodę zastosowano na etapie diagnozowania obszaru, analizowania potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru LGD NASZA KRAJNA, wstępnego określenia celów i przedsięwzięć jak również identyfikacji grup/osób w niekorzystnej sytuacji.

Źródło weryfikacji zastosowanej metody: dokument pn. Opracowanie i analiza ankiet, wzór ankiety, print screen ze strony internetowej LGD.

- **Fiszki projektowe** - metodę wykorzystano w analizowaniu potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru LGD NASZA KRAJNA, wstępnego określenia celów i przedsięwzięć oraz działań jakie należy podjąć, aby osiągnąć cele.

Źródło weryfikacji zastosowanej metody: wzór fiszki projektowej, Zestawienie fiszek projektowych, print screen ze strony internetowej LGD.

— **Spotkania konsultacyjne** – spotkania otwarte, w których mogli brać udział wszyscy mieszkańcy obszaru LSR. Spotkania odbywały się w miejscach i godzinach dostępnych dla wszystkich zainteresowanych i prowadzone były przez pracowników biura LGD. Zgłoszone w trakcie spotkań uwagi formułowano w postaci notatek ze spotkania.

Źródło weryfikacji zastosowanej metody: listy obecności z odbytych spotkań, notatka.

— **E-konsultacje** - prośba o wyrażenie opinii kierowana była do mieszkańców obszaru LSR za pomocą strony internetowej LGD (w postaci KARTY UWAG do wypełnienia). W ten sposób skonsultowano plan komunikacji, kryteria wyboru operacji, monitoring i ewaluację oraz cele i wskaźniki.

Źródło weryfikacji zastosowanej metody: print screen ze stron www, zestawienie zgłoszonych uwag.

— **Punkt informacyjno-konsultacyjny** - Biuro LGD pełni funkcję Punktu informacyjno-konsultacyjnego, w którym mieszkańcy, w związku z opracowywaną Lokalną Strategią Rozwoju na lata 2023-2029, mogą zapoznać się z materiałami informacyjnymi, złożyć swoje opinie i uwagi, przedyskutować interesujące ich kwestie jak również wypełnić kartę uwag dla poszczególnych etapów konsultacji. Biuro pracuje od poniedziałku do piątku w godzinach 7:30 – 15:30.

Źródło weryfikacji zastosowanej metody: ewidencja konsultacji

— **Wykorzystanie grup branżowych/przedstawicielskich** – konsultacyjne spotkania branżowe dla przedstawicieli wszystkich grup społeczeństwa: organizacji pozarządowych, samorządów i instytucji publicznych, przedsiębiorców itd. Zgłoszone w trakcie spotkań uwagi formułowano w postaci notatek ze spotkania.

Źródło weryfikacji zastosowanej metody: lista obecności, notatka

- **Grupa robocza** - W związku z pracami nad przygotowaniem Strategii Zarząd Stowarzyszenia dnia 9 września 2022 r. podjął decyzję o powołaniu Grupy Roboczej ds. LSR, której zadaniem było opracowanie i

konsultacje zapisów LSR na każdym etapie jej budowy, a po wyborze LSR do realizacji będzie również monitorowanie wdrażania strategii. W skład Grupy weszli: przedstawiciele instytucji, samorządów, stowarzyszeń i innych organizacji działających na terenie LGD, w tym KGW, mieszkańcy i przedsiębiorcy obszaru objętego LSR, zarząd, pracownicy biura. Prace Grupy koordynował Kierownik Biura, który w okresie opracowywania strategii wspólnie z pracownikami biura redagował dokumenty LSR na podstawie efektów pracy Grupy Roboczej.

Źródło weryfikacji zastosowanej metody: wypracowane materiały

- **Biały wywiad/badanie gabinetowe** – praca na danych powszechnie dostępnych oraz praca na dokumentach, które już zostały zebrane i przeanalizowane przez innych badaczy. Wykorzystano tutaj w szczególności zasoby GUS i inne portale statystyczne oraz „Diagnozę obszaru LSR” przygotowaną przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, raport końcowy „Ewaluacja zewnętrzna realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016 – 2023 dla Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie **NASZA KRAJNA**” opracowany przez Omikron, wnioski o płatność, ankiety beneficjentów, karty doradztwa, sprawozdania.

Źródło weryfikacji zastosowanej metody: dokumenty elektroniczne, dostępne online, dokumentacja papierowa dostępna w biurze LGD

W prace nad tworzeniem strategii włączyły się najbardziej zainteresowane grupy formalne, nieformalne i mieszkańcy. Podczas spotkań otwartych dla mieszkańców, zorganizowanych w każdej gminie, obecni byli mieszkańcy, liderzy, którzy reprezentowali organizacje pozarządowe, w tym Koła Gospodyń Wiejskich, zarówno zarejestrowane jak i niezarejestrowane w rejestrze Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Z organizacji pozarządowych na spotkaniach obecni byli przedstawiciele Ochotniczych Straży Pożarnych, klubów sportowych, związku harcerzy, organizacje zajmujące się min. pomocą osobom z niepełnosprawnościami, rekreacją, aktywizacją mieszkańców, kulturą. Sektor publiczny reprezentowali radni, sołtysi, instytucje publiczne jak biblioteki, domy kultury, burmistrzowie, przedstawiciele szkół. Podczas spotkań obecni byli także przedsiębiorcy oraz mieszkańcy, którzy planują uruchomić działalność gospodarczą. Często uczestnicy spotkań to lokalni liderzy, którzy są animatorami życia społecznego na swoim terenie i w związku z tym reprezentowali kilka instytucji, organizacji o szerokim spektrum działania. Z analizy fiszek projektowych, które wpłynęły do biura LGD, wynika, że w ten sposób włączenia się w tworzenie strategii, zaangażowali się mieszkańcy reprezentujący podobne środowiska jak wyżej wymienione. Mieszkańcy włączyli się także w tworzenie strategii poprzez przekazywanie swoich opinii i pomysłów podczas konsultacji w biurze oraz przez e-konsultacje upublicznionych dokumentów.

Ankiety. Od miesiąca listopada 2022 r. LGD przeprowadziło wśród mieszkańców powiatu sępoleńskiego szerokie badania ankietowe (sondaż na temat sytuacji obecnej i oczekiwań wobec przyszłości obszaru LGD – diagnoza, analiza potrzeb). Ankieta miała formę formularza online. Dodatkowo, aby umożliwić jej wypełnienie także osobom o ograniczonych kompetencjach cyfrowych, była ona dostępna w wersji papierowej w biurze LGD. Łącznie wpłynęły **84** ankiety. Odpowiedzi na pytania ankietowe posłużyły za podstawę diagnozy wstępnej analizy potrzeb obszaru LGD NASZA KRAJNA, wstępnego określenia celów, przedsięwzięć oraz opracowania planu działania.

W omawianym badaniu ankietowym wzięli udział mieszkańcy terenu wszystkich czterech gmin. Ponad 1/3 respondentów (36%) mieszka w gminie Sępólno Krajeńskie. Z Kamienia Krajeńskiego i Sośna było odpowiednio 125% oraz 20%, natomiast z Więcborka 19%. 55% respondentów to kobiety, a 45% mężczyźni. Bardzo ważny dla analizy wyników jest też status respondentów na rynku pracy (w momencie wypełniania ankiety). Większość ankietowanych (62%) to osoby zatrudnione – w domyśle pracujące etatowo w firmie lub instytucji. Kolejne 9% stanowiły osoby pracujące „na swoim”, natomiast ponad 7% to rolnicy, których odrębny status został podkreślony ze względu na ich zwykle specyficzne oczekiwania. Osoby bezrobotne stanowiły 5%. Osoby nieaktywne zawodowo, których było 16% (8% emeryci i renciści, 8% - uczący się).

Wśród wypełniających ankietę przeważały osoby w wieku 36 – 60 lat (ponad 50 % ogółu respondentów), kolejną grupę – ponad 30 % stanowiły osoby w wieku od 19 do 35 lat, natomiast pozostałe osoby to respondenci w wieku powyżej 18 i powyżej 60 lat.

Istotną informacją dla sformułowania wniosków z przeprowadzonego badania ankietowego, ale również oceny aktywności mieszkańców obszaru, ma przynależność respondentów do organizacji pozarządowych, związków, kół i grup religijnych – aktywność taką deklaruje ok. 50 % ankietowanych.

Fiszki projektowe. W tym samym okresie, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie NASZA KRAJNA zaprosiła mieszkańców obszaru, przedsiębiorców, grupy nieformalne, instytucje publiczne oraz ich jednostki organizacyjne do składania fiszek projektowych. Na stronie internetowej Stowarzyszenia zamieszczono wzór fiszki projektowej oraz wykaz typów działań, na jakie będzie można pozyskać pomoc w ramach nowej wielofunduszowej Lokalnej Strategii Rozwoju. Fiszki składać można było bezpośrednio w biurze LGD, przekazywać pracownikom biura na spotkaniach konsultacyjnych w gminach oraz przysyłać drogą mailową. W odpowiedzi na zaproszenie Stowarzyszenia, do biura LGD wpłynęły 22 fiszki projektowe. Na podstawie analizy fiszek projektowych sformułowano zakresy działań wspieranych w ramach przedsięwzięć oraz operacji szczególnie preferowanych w ramach LSR. W wyniku tej metody wprowadzono do LSR działania z zakresu tematycznego szczegółowego 4C programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027, chociaż podczas spotkań konsultacyjnych nie było zgłaszanych potrzeb w tym zakresie.

Spotkania konsultacyjne. Przeprowadzono po jednym spotkaniu konsultacyjnym w każdej gminie powiatu sępoleńskiego i dwa spotkania uszczegóławiające w Sępólnie Krajeńskim:

1. Więcbork – Centrum Aktywności Seniora, 27 wrzesień 2022 r.
2. Sośno - Gminny Dom Kultury, 28 wrzesień 2022 r.
3. Sępólno Krajeńskie - Centrum Aktywności Społecznej, 29 wrzesień 2022 r.
4. Kamień Krajeński - Miejsko – Gminny Ośrodek Kultury, 30 wrzesień 2022 r.
5. Sępólno Krajeńskie - Centrum Aktywności Społecznej, 22 listopad 2022 r.

Spotkanie dla mieszkańców całego obszaru, szczególnie przedsiębiorców.

6. Sępólno Krajeńskie - Centrum Aktywności Społecznej, 23 listopad 2022 r. Spotkanie dla mieszkańców całego obszaru, szczególnie organizacji pozarządowych i instytucji kultury, opieki społecznej mieszkańców.

Łącznie w spotkaniach udział wzięło 68 mieszkańców obszaru LGD.

Harmonogram spotkań konsultacyjnych w gminach umieszczony został na stronie internetowej LGD, na portalu społecznościowym FB, wysłany mailem do wszystkich członków LGD. Informację o spotkaniach umieściły też samorządy z obszaru LGD na swoich stronach internetowych, ponadto informacja o spotkaniach branżowych ukazała się w lokalnym tygodniku Wiadomości Krajeńskie, obejmującym swoim zasięgiem obszar LGD.

Spotkania konsultacyjne posłużyły do zdiagnozowania obszaru, analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru, określenia celów i przedsięwzięć oraz identyfikacji grup w niekorzystnej sytuacji.

Pierwsze 4 spotkania miały na celu zdiagnozowanie obszaru poszczególnych gmin, ustalenie i uszeregowanie potrzeb rozwojowych w powiązaniu z potencjałem jaki można lepiej wykorzystać. Z powyższych ustaleń wyłoniły się cele i główne przedsięwzięcia, które powinny zostać uwzględnione w LSR. Na podstawie tych danych ustalono także grupy/osoby, które są w niekorzystnej sytuacji, i które powinny być szczególnie wspierane.

Kolejne spotkania (5 i 6 z listy powyżej) były już bardziej szczegółowe i oprócz wstępnego podsumowania po spotkaniach w gminach, przedyskutowania głównych zakresów działań, ustalono zasady jakie powinny obowiązywać przy wyborze operacji, z uwzględnieniem wymagań obowiązujących w funduszach i programach realizowanych ze środków publicznych.

Podczas spotkań zebrani zwracali uwagę, żeby zakresy celów i przedsięwzięć miały jak najszersze zakresy interwencji, aby nie ograniczać dostępu do wsparcia – częściowo uwzględniono (mając na uwadze zapisy programowe).

Grupa robocza, po przeanalizowaniu danych z tych spotkań, zebraniu uwag i wniosków, biorąc pod uwagę także dane z białego wywiadu, ankiet, fiszek projektowych opracowała cele i przedsięwzięcia.

E-konsultacje. W dniach 18 – 26 maja 2023 r. poddano konsultacjom **Kryteria wyboru** operacji poprzez stronę internetową www.naszakrajna.org oraz poprzez rozesłanie drogą mailową do wszystkich członków LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA, prosząc zainteresowanych o zgłaszanie uwag.

W ustalonym terminie wpłynęły do biura LGD 3 karty z 4 uwagami. Uwagi dotyczyły dostosowania zapisów do zmian wprowadzonych w PS WPR na lata 2023 - 2029, które dotyczyły typów operacji, propozycji dodania preferencji dla projektów prozdrowotnych w ramach działań dofinansowanych z EFS+ oraz uszczegółowienia preferencji dla grup w niekorzystnej sytuacji w poszczególnych typach działań. Grupa Robocza ds. LSR, która podczas pracy przeanalizowała zgłoszone uwagi i uwzględniła je podczas pisania strategii oraz dokumentów stanowiących jej załączniki.

W dniach 23 – 26 maja 2023 r. poddano konsultacjom rozdział LSR „**Monitoring i ewaluacja**” i „**Plan Komunikacji**” poprzez stronę internetową www.naszakrajna.org oraz poprzez rozesłanie drogą mailową do wszystkich członków LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA, prosząc zainteresowanych o zgłaszanie uwag. W ustalonym terminie wpłynęła do biura LGD 1 karta z 1 uwagą. Uwaga dotyczyła przeformułowania jednego z celów Planu Komunikacji, aby był zgodny z zapisami w dokumencie. Grupa Robocza ds. LSR, która podczas pracy przeanalizowała zgłoszoną uwagę i uwzględniła ją podczas pisania strategii oraz dokumentów stanowiących jej załączniki.

W dniach 27 – 31 maja 2023 r. poddano konsultacjom rozdział LSR „Cele i wskaźniki” poprzez stronę internetową www.naszakrajna.org oraz poprzez rozesłanie drogą mailową do wszystkich członków LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA, prosząc zainteresowanych o zgłaszanie uwag.

W ustalonym terminie wpłynęła do biura LGD 1 karta z 2 uwagami. Uwagi dotyczyły doprecyzowania w zakresie preferencji w zakresie grup osób, do których skierowane jest przedsięwzięcie. Uwagi zebrano i przekazano Grupie Roboczej ds. LSR, która podczas pracy przeanalizowała zgłoszone uwagi i uwzględniła je podczas pisania strategii.

Punkt informacyjno-konsultacyjny. Metodę zastosowano z uwagi na danie możliwości przedyskutowania swoich przemyśleń mieszkańcom, którzy nie mieli możliwości uczestniczenia w spotkaniach, wykluczonym cyfrowo. Budynek, w którym znajduje się biuro jest dostępny dla osób z niepełnosprawnościami, posiada windę. W okresie październik 2022 - maj 2023 pracownicy biura odbyli 7 konsultacji z mieszkańcami odwiedzającymi biuro. Zakres konsultacji, można nawet nazwać wywiadem pogłębionym, ponieważ najczęściej mieszkańcy przychodzili z konkretnym zagadnieniem, a w trakcie jego omawiania wywiązywała się dyskusja na temat wizji rozwoju obszaru. Konsultacje dotyczyły najczęściej proponowanych celów, przedsięwzięć, działań, sposobów komunikacji pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w realizację, LSR, preferowanych zasad monitoringu skutków realizacji strategii. Wszystkie uwagi pokrywały się z analizami, diagnozą i konsultacjami, wobec czego Grupa Robocza uwzględniła je w strategii.

Grupy Branżowe/Przedstawicielskie.

Spotkanie dla mieszkańców całego obszaru w zakresie EFS+

Sępólno Krajeńskie - Centrum Aktywności Społecznej, 26 kwiecień 2023 r.

Spotkanie branżowe dla mieszkańców całego obszaru dot. rozwoju przedsiębiorczości w ramach PS WPR? PS WPR-

Sępólno Krajeńskie - Centrum Aktywności Społecznej, 10 maj 2023 r.

Łącznie w obu tych spotkaniach uczestniczyły 34 osoby.

Informacja o spotkaniach została umieszczona na stronie internetowej LGD, na portalu społecznościowym FB, wysłane mailem do wszystkich członków LGD oraz do przedsiębiorców z obszaru LSR wg zgromadzonej listy mailowej. Informację o spotkaniach umieściły też samorządy z obszaru LGD na swoich stronach internetowych. Samorządy poinformowały także sołtysów z terenu swoich gmin.

Na spotkaniach ustalono ostatecznie jakie przedsięwzięcia należy wdrażać w ramach LSR, jakie działania mają być podjęte oraz ustalono zasady i kryteria wyboru operacji. Podczas spotkań zwracano uwagę, żeby zapisy uwzględniały szeroki zakres przedsięwzięć i działań, aby móc elastycznie reagować na zmianę uwarunkowań. Przedsiębiorcy zwrócili uwagę, że nie ma dominujących i kluczowych branż, wobec czego należy preferować szeroki zakres branż. Uwagę uwzględniono, w kryteriach wskazane zostaną preferowane działy zgodne z PKD. Przedstawiciele szkół i organizacji pozarządowych obecni na spotkaniu nie wskazali potrzeby tworzenia Ośrodków Wsparcia Edukacji Dorosłych oraz wspierania szeroko pojętych działań równościowych, wobec czego pierwotnie nie planowano tego rodzaju działań w LSR. Jednak z uwagi na to, że do biura wpłynęły fiszki

projektowe na projekty promujące działania równościowe, Grupa Robocza takie działania dopisała do zakresu wsparcia w ramach LSR. Uwagi zgłaszane podczas spotkań zostały uwzględnione/częściowo uwzględnione w LSR, po uprzednim zredagowaniu przez Grupę Roboczą.

Grupa Robocza. Zadaniem Grupy Roboczej była praca nad tworzeniem strategii. Grupa Robocza pracowała nad ostatecznym kształtem zapisów, które zawarto w strategii, decydowała o przyjęciu lub odrzuceniu uwag zgłaszanych przez mieszkańców.

Biały wywiad/badanie gabinetowe. Ta metoda partycypacji wykorzystywana była na każdym etapie tworzenia strategii. Jak wspomniano wyżej, w ramach tej metody korzystano z bogatego źródła danych zgromadzonych w biurze LGD (np. dokumenty z warsztatów refleksyjnych, raporty z ewaluacji wewnętrznej lub zewnętrznej, wnioski o płatność, sprawozdania, karty doradztwa) lub ogólnodostępnych (np. dane statystyczne GUS, portal polskawliczbach.pl, portale internetowe instytucji jak ROPS w Toruniu, WUP w Toruniu).

Po zakończeniu prac planistycznych oraz konsultacji założeń LSR (5-ciu etapów) z lokalnymi społecznościami, zredagowano całościowy dokument wraz załącznikami oraz dokumentami towarzyszącymi. Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia NASZA KRAJNA (organ uprawniony do zatwierdzenia LSR) w dniu 1 czerwca 2023 r. podjęło uchwałę o zatwierdzeniu Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2023-2029. Uchwałę podjęło jednogłośnie 19 obecnych podczas zebrania członków LGD. Założenia niniejszej strategii mogą ulec aktualizacji/modyfikacji (zarówno w następstwie czynników zewnętrznych jak uwarunkowań wewnętrznych). Aktualizacja strategii odbywać się będzie każdorazowo w takim przypadku w oparciu o zasady szerokiej partycypacji społecznej. W aktualizacji LSR LGD zamierza również w jak największym stopniu angażować lokalną społeczność.

Tabela 4 Zestawienie zakresów zagadnień konsultowanych z mieszkańcami w całym procesie prac nad LSR.

Diagnoza obszaru, analiza potrzeb, identyfikacja grup/osób w niekorzystnej sytuacji,	Określanie celów, przedsięwzięć	Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenia kryteriów wyboru	Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	Przygotowanie planu komunikacji
Metoda partycypacji wykorzystana podczas prac				
Ankieta	Ankieta	e-konsultacje	e-konsultacje	e-konsultacje
Fiszki projektowe	Fiszki projektowe	Spotkania branżowe/przedstawicielskie	Biały wywiad/badanie gabinetowe	Biały wywiad/badanie gabinetowe
Spotkania konsultacyjne	Spotkania konsultacyjne	Spotkania konsultacyjne	Grupa robocza	Grupa robocza
Biały wywiad/badanie gabinetowe	e-konsultacje	Fiszki projektowe	Punkt informacyjno-konsultacyjny	Punkt informacyjno-konsultacyjny
Punkt informacyjno-konsultacyjny	Grupa robocza	Biały wywiad/badanie gabinetowe		
	Biały wywiad/badanie gabinetowe	Wykorzystanie grup przedstawicielskich		

	Punkt informacyjno-konsultacyjny	Grupa robocza		
--	----------------------------------	---------------	--	--

Na każdym etapie prac nad strategią zastosowano wybrane metody włączenia społeczności w jej tworzenie, które pozwalają na danym etapie i w danym segmencie tworzenia strategii uzyskać wyniki reprezentatywne dla poszczególnych grup interesu obejmujące cały obszar LDG. Ustalenie głównych kierunków działań, diagnoza obszaru i potrzeb, wybór przedsięwzięć, działań, warunków wyboru operacji, wymagają jak najszerszego udziału mieszkańców. Zagadnienie takie jak opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji, zwłaszcza jej szczegółów, wymaga znajomości szeregu dokumentów opisujących poszczególne programy, fundusze europejskie oraz akty prawa, co trudno przedstawić na jednym spotkaniu konsultacyjnym, trudno zainteresować tym wszystkich mieszkańców. Lepsze efekty uzyskuje się poprzez opracowanie zasad w grupie specjalistów. Tak wypracowane dokumenty, efekty pracy Grupy Roboczej, poddane publicznej ocenie, uzyskują dodatkową możliwość skonfrontowania słuszności zapisów z opinią mieszkańców. W przypadku planu komunikacji z mieszkańcami, dla którego stworzono standard minimum, przyjęto, że Grupa Robocza z wykorzystaniem badań gabinetowych i danych z punktu konsultacyjnego stworzy dokument i podda go publicznej ocenie mieszkańców.

Na każdym etapie prac nad opracowaniem LSR Stowarzyszenie spełniło obowiązek informacyjny i rozpowszechniało wśród uczestników informację o pomocy otrzymanej z EFRROW, zgodnie z warunkami określonymi w Księdze wizualizacji znaku Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, opublikowanej na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz o współfinansowaniu Lokalnej Strategii Rozwoju, w szczególności ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

W trakcie tworzenia LSR Stowarzyszenie uwzględniało zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060 w tym:

- poszanowanie praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej,
- zasady równości kobiet i mężczyzn,
- zasad równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyni poważnych szkód”.

Zasady te stosowane będą również w trakcie wdrażania LSR.

W celu realizacji LSR w sposób partycypacyjny Stowarzyszenie będzie w ciągłym kontakcie z lokalną społecznością. W Planie Komunikacji z lokalną społecznością ujęto w jaki sposób LGD zamierza utrzymać zaangażowanie lokalnej społeczności w realizację LSR, a także zmobilizować biernych dotychczas interesariuszy do jej realizacji. W dokumencie tym wskazano także działania, za pomocą których szersza społeczność lokalna będzie informowana o strategii.

Szereg działań przewidzianych w Planie Komunikacji dotyczy także członków LGD, a tym samym ich zastosowanie wpłynie na wzmocnienie partnerskich relacji wewnątrz stowarzyszenia. Lokalna Grupa Działania jest partnerstwem osób fizycznych i prawnych zrzeszonych w ramach Stowarzyszenia i działającym na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Współpraca partnerska polega na wspieraniu i rozwijaniu inicjatyw społecznych, podejmowaniu decyzji dotyczących kierunków rozwoju oraz realizacji konkretnych działań na rzecz społeczności lokalnej. Członkowie stowarzyszenia udzielają się w nim poprzez aktywny udział w Walnych Zebraniach Członków, uczestniczą w posiedzeniach organów, szkoleniach, spotkaniach refleksyjnych, grupach roboczych i w wyjazdach studyjnych. Komunikacja z członkami stowarzyszenia odbywa się telefonicznie, poprzez mailing, wiadomości sms, stronę internetową i portal- społecznościowy.

Biuro LGD będzie miejscem, gdzie członkowie lub grupy członków będą mogli przedstawiać swoje pomysły dotyczące realizacji LSR, które w miarę potrzeb omówione zostaną przez odpowiednie organy LGD, a następnie dobrane zostaną metody ich realizacji (jeśli okażą się możliwe do realizacji), w tym dobór odpowiednich partnerów spośród członków LGD lub innych partnerów. Zarząd LGD, wychodząc z inicjatywami, opiera się na głosach członków stowarzyszenia i już na etapie planowania zaprasza zainteresowanych danym zagadnieniem do opracowania zasad ich realizacji, wprowadzenia w życie, podziału obowiązków zaangażowanych podmiotów. Włączenie interesariuszy nie ogranicza się tylko i wyłącznie do członków LGD, ale w miarę potrzeb wynikających z realizacji LSR, włączane są inne osoby, podmioty działające na terenie LGD lub poza nim.

Partnerstwo to przede wszystkim równe traktowanie siebie nawzajem, myślenie o interesie drugiej strony. Dlatego też patrząc długofalowo na proces wdrażania LSR, LGD będzie zachęcało do współpracy lokalną społeczność poprzez umożliwienie im zgłaszania nowych inicjatyw/pomysłów, które będą mogły być realizowane w ramach LSR (przez biuro LGD lub poprzez działania wymienione w Planie Komunikacji). Zgłaszane propozycje mogą skutkować dokonaniem zmian w LSR. Stowarzyszenie ma charakter inkluzywny i cały czas zachęca do wstąpienia w swoje struktury, aby móc jeszcze lepiej włączyć się w działania LGD. Na etapie wdrażania i ewaluacji LSR założono szereg działań rozwijających partnerską współpracę przy wdrażaniu LSR:

- zachowanie permanentnej transparentności poprzez działania informacyjne, promocyjne i animujące
- udział w procesie decyzyjnym poprzez organy przedstawicielskie i konsultacje
- wsparcie dedykowane liderom lokalnym jako inicjatorom i koordynatorom współpracy
- wsparcie inicjatyw oddolnych mieszkańców i pomoc w ich realizacji ze strony LGD
- promocja dobrych praktyk dowodzących synergicznych efektów współpracy
- udział interesariuszy w ewaluacji podejmowanych działań

W ramach LSR przewidziano wsparcie bezpośrednio dedykowane animacji interesariuszy, skierowane jest ono do lokalnych liderów jako inicjatorów i koordynatorów wielu działań rozwojowych aktywizujących lokalną społeczność.

Informowanie o LSR nastąpi między innymi poprzez media poszczególnych gmin - strony www, gazety lokalne, okresowe akcje promujące dotychczasowe rezultaty wdrażania LSR – dobre praktyki, robocze kontakty z przedstawicielami różnych sektorów, organizowanie i uczestniczenie w wydarzeniach promocyjnych, kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych, aktywizujących mieszkańców oraz za pomocą innych narzędzi wymienionych w Planie Komunikacji.

W celu wdrożenia na obszarze objętym LSR operacji innowacyjnych, LGD będzie animować lokalną społeczność w zakresie stosowania innowacji w realizowanych przedsięwzięciach, m.in. poprzez szkolenia dla beneficjentów, z których każde będzie obejmowało zagadnienie dotyczące wdrażania innowacyjności; opracowanie, stosowanie i doskonalenie kryteriów premiujących innowacyjność; upowszechnianie dobrych praktyk poprzez prezentacje projektów innowacyjnych.

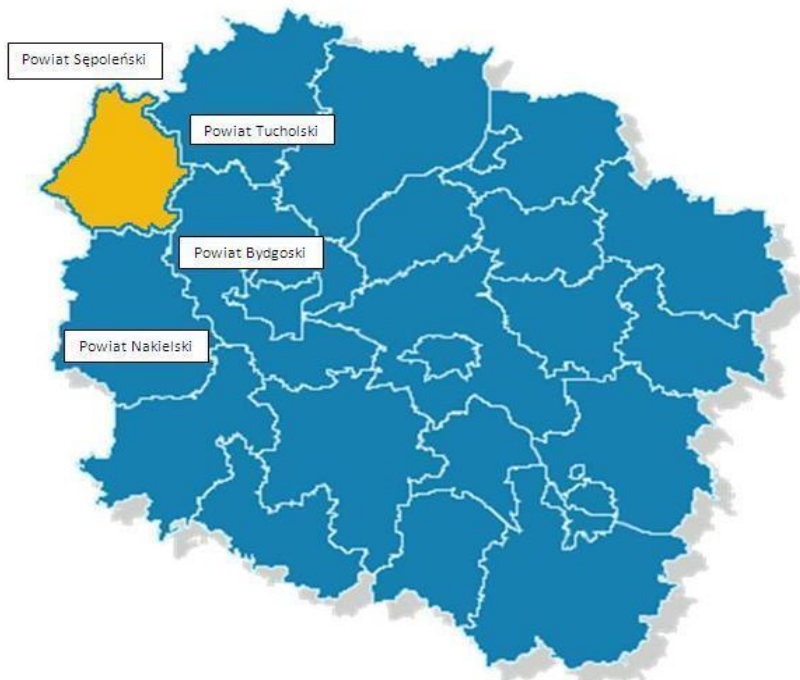
Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR

IV.1 Zagospodarowanie przestrzenne i układ osadniczy.

W województwie kujawsko-pomorskim obszar LGD graniczy z powiatami:

- tucholskim,
- nakielskim,
- bydgoskim.

Mapa 2. Położenie obszar LGD w województwie kujawsko-pomorskim

Źródło: opracowanie własne, grafika wybory2006.pkw.gov.pl

Obszar LGD graniczy ponadto z:

- powiatem chojnickim (woj. pomorskie),
- powiatem człuchowskim (woj. pomorskie),
- powiatem złotowskim (woj. wielkopolskie),
- powiatem pilskim (woj. wielkopolskie).

Miasta na terenie LGD zaliczają się do jednostek małych w skali województwa kujawsko-pomorskiego (Sępólno Krajeńskie – 24 lokata wśród 52 miast) lub bardzo małych (Więcborg – 30, a Kamień Krajeński – 46 lokata). Wpływ na rozwój LGD ma m.in. odległość od centrów większych ośrodków miejskich, których funkcje wpływają na zaspokajanie potrzeb mieszkańców.

Tabela 5. Odległość od większych ośrodków miejskich, w tym ośrodków wojewódzkich (w km)

Jednostka administracyjna	Odległość od Bydgoszczy	Odległość od Torunia	Odległość od Chojnic	Odległość od Złotowa
Kamień Krajeński	70	115	22	47
Sępólno Krajeńskie	60	105	31	40
Sośno	42	90	49	50
Więcborg	50	97	43	33

Źródło: www.google.pl/maps

Sieć osadniczą¹ obszaru LGD tworzy 101 zamieszkałych miejscowości, w tym 3 miasta, tj. Sępólno Krajeńskie, Więcborg i Kamień Krajeński, skupiające prawie 16,9 tys. osób, a więc 41,5 % mieszkańców obszaru, co z punktu możliwości obsługi mieszkańców obszaru w zakresie podstawowych usług należy uznać za korzystne (obsługa znacznej liczby mieszkańców w niewielkiej liczbie miejscowości). Najwięcej

¹ Zgodnie z danymi z gminnych rejestrów mieszkańców

miejsowości położonych jest na terenie gminy Sępólno Krajeńskie (32), najmniej zaś na terenie gminy Kamień Krajeński (9). Poza trzema wspomnianymi miastami liczbą mieszkańców powyżej 1 tys. osób, cechują się 2 miejscowości, położone na terenie gminy Więcbork: Sypniewo i Witunia. Oznacza to, że jedynie na terenie gminy Sośno miejscowości tej grupy wielkościowej nie odnotowano. Liczba miejscowości małych i bardzo małych, liczących poniżej 100 mieszkańców wynosi 28 (27,7% ogółu), a zamieszkuje je łącznie nieco ponad 1,6 tys. osób (4,1% mieszkańców obszaru). Stan ilościowy miejscowości o liczbie mieszkańców w przedziale od 101 do 300 wynosi 47, zaś w przedziale od 301 do 700 mieszkańców 18. Miejscowości znajdujące się we wspomnianych przedziałach ludnościowych zamieszkiwane są kolejno przez 22,2% i 20,4% wszystkich mieszkańców obszaru.

Miasto Sępólno Krajeńskie pełni rolę ośrodka ponadlokalnego obsługującego nie tylko mieszkańców gminy, ale i całego powiatu sępoleńskiego (m.in. obsługa z zakresu administracji powiatowej i instytucji jej podległych). Jego oddziaływanie uzupełnia miasto Więcbork, z uwagi na funkcjonujące na jego terenie szkoły ponadpodstawowe i szpital powiatowy. W Kamieniu Krajeńskim i Sośnie koncentruje się działalność związana z podstawową obsługą mieszkańców (z zakresu opieki przedszkolnej, szkolnictwa podstawowego, opieki zdrowotnej, obsługi administracyjnej).

Obszar LGD w niewielkim stopniu objęty jest miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Wysokie koszty stworzenia planu zagospodarowania przestrzennego ograniczają możliwości gmin. Gminy plany takie tworzą doraźnie, w miarę potrzeb i wtedy, gdy jest to wymagane prawem lub, gdy wymaga tego inwestor np. planujący budowę wiatraków.

W Gminie Więcbork, obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy, uchwalone zostało Uchwałą Rady Miejskiej w Więcborku Nr XXIX/218/2017 z dnia 14 marca 2017 r.

W obowiązującym Studium wskazuje się na działania mające wpływ na rozwój gminy Więcbork, do których w szczególności należy zaliczyć:

- wyznaczanie nowych obszarów rozwojowych dla funkcji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i jednorodzinnej,

- wyznaczanie nowych obszarów dla rozwoju funkcji produkcyjnych, baz, składów i magazynów, które stwarzają możliwość lokalizacji nowych firm i zakładów, tworzących miejsca pracy i przyczyniających się do rozwoju gospodarczego miasta,

- kontynuację i modernizację istniejącego zagospodarowania oraz użytkowania terenu. Na terenie gminy obowiązuje 22 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego co stanowi 1,70 % powierzchni gminy. Natomiast na terenie miasta obowiązuje 12 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, co stanowi 19,4 % powierzchni miasta. (*Raport o stanie Gminy Więcbork za 2021 r.*)

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Sośno przyjęte zostało uchwałą Nr XXXI/196/2021 Rady Gminy Sośno z dnia 30 czerwca 2021 r. Sporządzone zostało w celu określenia polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego, dla obszaru w granicach administracyjnych gminy. Na terenie gminy Sośno obowiązuje 11 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Stopień pokrycia obszaru gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wynosi 5 635 ha (ok 35% powierzchni gminy). (*Raport o stanie Gminy Sośno za 2021 r.*)

Na terenie miasta i gminy Kamień Krajeński obowiązuje studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uchwalone uchwałą nr VI/32/2011 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 31 marca 2011 r. będące zmianą studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uchwalonego uchwałą nr V/39/2003 Rady Miejskiej w Kamieniu Krajeńskim z dnia 17 marca 2003 r. Dla realizacji założonych celów rozwoju gminy, biorąc pod uwagę istniejące uwarunkowania przyrodnicze, społeczne i gospodarcze obszar gminy Kamień Krajeński w jej granicach administracyjnych podzielono na dwie strefy:

- miejską, w której wyodrębniono pięć obszarów funkcjonalnych,

· wiejską, w granicach której wydzielono obszary funkcjonalne o zróżnicowanych zasadach zagospodarowania.

Na dzień 31 grudnia 2021 r. w gminie Kamień Krajeński obowiązywały 24 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Wszystkie obowiązujące na obszarze Gminy Kamień Krajeński miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego mają powierzchnię 690 ha (z czego 580 ha, to plan miejscowy pod elektrownie wiatrowe w Niwach), co stanowi około 4,2% całkowitej powierzchni gminy. (Raport o stanie Gminy Kamień Krajeński za 2021 r.)

Na terenie miasta i gminy Sępólno Krajeńskie obowiązuje studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uchwalone uchwałą nr XXVIII/261/2021 Rady Miejskiej w Sępólnie Krajeńskim z dnia 27 stycznia 2021 r., będące zmianą studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uchwalonego uchwałą nr XLIX/391/2018 Rady Miejskiej w Sępólnie Krajeńskim z dnia 26 września 2018 r. Wszystkie obowiązujące na obszarze Gminy Sępólno Krajeńskie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego mają powierzchnię 1 528,58 ha, co stanowi około 6,7% całkowitej powierzchni gminy.

Na terenie LGD niewiele miejscowości objętych jest aktualnymi planami odnowy miejscowości, natomiast wszystkie gminy opracowały w latach 2015 – 2020 lokalne programy rewitalizacji, które wskazały kluczowe miejsca wymagające szczególnych interwencji w celu pobudzenia społeczno-gospodarczego zdegradowanych terenów.

Obszar LGD leży w obrębie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego, poza gminą Sośno, dla której jest to tylko 455 ha. Ta forma ochrony przyrody wprowadza duże ograniczenia w użytkowaniu przestrzeni. Zgodnie z przepisami ROZPORZĄDZENIE Nr 28/2004 WOJEWODY KUJAWSKO-POMORSKIEGO z dnia 27 sierpnia 2004 r. w sprawie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego zabronione na terenie parku jest:

- 1) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz.U. Nr 62, poz. 627, z późn. zm.);
 - 2) umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej;
 - 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
 - 4) pozyskiwania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
 - 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;
 - 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;
 - 7) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej;
 - 8) likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych;
 - 9) wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych;
 - 10) prowadzenia chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową;
 - 11) utrzymywania otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych;
 - 12) organizowania rajdów motorowych i samochodowych;
 - 13) używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych.
- Z powyższych, najbardziej uciążliwe dla mieszkańców są te wymienione w punkcie 4 i 7.

IV.2 Sytuacja demograficzna

Struktura ludności danego obszaru ma decydujące znaczenie dla procesów planowania społecznego, pozwala na ustalenie zasobów kapitału społecznego oraz wskazuje na rodzaj i skalę potrzeb społecznych.

Obszar LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA w 2013 r. zamieszkiwało ogółem 41 636 osób, w tym w poszczególnych gminach zgodnie z poniższą tabelą:

Tabela 6. Liczba ludności i gęstość zaludnienia na terenie LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA

Lp.	Jednostka terytorialna	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności	Gęstość zaludnienia	Odsetek ludności
1.	Gmina Kamień Krajeński	163	7 028	43	16,88%
2.	Gmina Sępólno Krajeńskie	229	16 111	70	38,69%
3.	Gmina Więcbork	236	13 351	57	32,07%
4.	Gmina Sośno	163	5 146	32	12,36%
	Obszar LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA	791	41 636	53	100%
	Województwo Kujawsko-Pomorskie	17 972	2 092 564	116	
	Polska	312 679	38 495 659	123	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL (GUS)

Migracje ludności

Migracje ludności to przemieszczenia ludności związane ze zmianą miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) połączone z przekroczeniem granicy jednostki administracyjnej podziału terytorialnego kraju (migracje wewnętrzne) lub granicy państwa (migracje zagraniczne).

Na obszarze LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA zarejestrowano ujemne saldo migracji. W latach 2016-2020 obszar Stowarzyszenia NASZA KRAJNA cechował się niekorzystnym saldem migracyjnym. W okresie tym utracił łącznie 763 osób, a więc przeciętnie 153 osoby rocznie.

Tabela 7. Zjawisko migracji mieszkańców na obszarze LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA w 2020 r.

Ludność na 31 XII 2020	Ruch naturalny		Migracje wewnętrzne na pobyt stały			Migracje zagraniczne na pobyt stały		
	Urodzenia	Zgony	Napływ	Odpływ	Saldo	Imigracja	Emigracja	Saldo
39 638	330	487	331	517	-186	6	6	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

Prognoza liczby ludności

Raporty na temat długoterminowej prognozy liczby ludności (perspektywa do 2050 roku) wskazują, że do 2035 r. liczba mieszkańców na obszarze LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA zmniejszy się o 5,9% (liczba mężczyzn o 6,9% mniejsza, liczba kobiet o 5,1% mniejsza).

Przeprowadzone badania statystyczne prognozują znaczący, prawie 20% spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, 10% spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym oraz wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Poniższe wyniki potwierdzają ogólny proces starzenia się polskiego społeczeństwa, który jest efektem m.in. niskiego przyrostu naturalnego, wyższego wieku umieralności, migracji zagranicznych głównie młodych ludzi.

Tabela 8. Prognoza liczby ludności z podziałem na płeć i ekonomiczną grupę wieku na obszarze LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA

Ekonomiczna grupa wieku	2016			2030			Zmiany
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Przedprodukcyjny	8 168	4228	3910	7567	3887	3650	-7,35%
Produkcyjny	25 832	13 938	12 268	22874	12154	10720	-11,45%
Poprodukcyjny	7422	2459	4963	9668	3699	5972	30,26%

Obszar LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA	41 422	20 625	21 141	40109	19740	20342	-3,17%
---	---------------	---------------	---------------	--------------	--------------	--------------	---------------

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, w tym Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030 (opracowana w 2022 r.).

Struktura ludności ze względu na wiek

Wskaźnik obciążenia demograficznego, czyli liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, ma szczególne znaczenie m.in. dla analizy takich kwestii jak podaż siły roboczej, popyt na usługi w zakresie edukacji, ochrony zdrowia. Relacja ta jest jednym z determinantów rozwoju gospodarczego.

Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18 - 64 lata, dla kobiet – 18 - 59 lat.

W 2020 r. obszar LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA zamieszkiwało 7992 osób w wieku przedprodukcyjnym (20,2 % w stosunku do ogółu mieszkańców), 20430 osób w wieku produkcyjnym (59,1 % w stosunku do ogółu mieszkańców) i 8216 osób w wieku poprodukcyjnym (20,7% w stosunku do ogółu mieszkańców). Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym przewyższa liczbę mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. Analizując strukturę wiekową mieszkańców obszaru w stosunku do województwa można zauważyć następujące zależności:

- udział ludności w wieku przedprodukcyjnym powiatu miał wartość wyższą niż w województwie i kraju (18,4%), jednocześnie w latach 2016-2020 na obszarze Stowarzyszenia miał miejsce dość duży spadek liczby i udziału osób w tym wieku;
- udział ludności w wieku produkcyjnym powiatu miał wartość nie odbiegającą od średnich wartości dla województwa i Polski (59,4%), jednocześnie w analizowanym okresie na obszarze Stowarzyszenia zanotowano zmniejszenie się liczebności i udziału tej grupy wiekowej;
- udział ludności w wieku poprodukcyjnym powiatu miał wartość niższą od średnich wartości dla województwa (22,3%) i Polski (22,2%), jednocześnie w analizowanym okresie na obszarze działania LGD zanotowano zwiększenie się liczebności i udziału tej grupy wiekowej.
- powszechnie zachodzący proces starzenia się społeczeństwa powoduje wzrost liczby i udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Tendencja ta jest widoczna na terenie całego kraju.

Tabela 9. Struktura wiekowa według ekonomicznych grup wieku na obszarze objętym LSR w 2010 r.

Nazwa	ogółem			w wieku przedprodukcyjnym			w wieku produkcyjnym			w wieku poprodukcyjnym		
	ogółem	w miastach	na wsi	ogółem	w miastach	na wsi	ogółem	w miastach	na wsi	ogółem	w miastach	na wsi
	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020
Powiat sępoleński	39638	17127	22511	7992	3176	4816	23430	10003	13427	8216	3948	4268
Kamień Krajeński	6701	2368	4333	1414	466	948	4004	1402	2602	1283	500	783
Kamień Krajeński - miasto	2 368	2 368	0	466	466	0	1 402	1 402	0	500	500	0
Kamień Krajeński - obszar wiejski	4 333	0	4333	948	0	948	2 602	0	2602	783	0	783
Sępólno Krajeńskie	15277	8944	6333	3 004	1632	1372	8999	5231	3768	3274	2081	1193

Sępólno Krajeńskie - miasto	8944	8944	0	1632	1632	0	5231	5231	0	2081	2081	0
Sępólno Krajeńskie - obszar wiejski	6 333	0	6333	1372	0	1372	3768	0	3768	1193	0	1193
Sośno	4 657	0	4 657	990	0	990	2 785	0	2 785	882	0	882
Więcbork	13 003	5 815	7 188	2 584	1 078	1 506	7 642	3 370	4 272	2 777	1 367	1 410
Więcbork - miasto	5 815	5 815	0	1 078	1 078	0	3 370	3 370	0	1 367	1 367	0
Więcbork - obszar wiejski	7 188	0	7 188	1 506	0	1 506	4 272	0	4 272	1 410	0	1 410

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL (GUS)

Tabela 10. Struktura wiekowa według ekonomicznych grup wieku na obszarze objętym LSR w 2020 r

Nazwa	ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym					ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym					odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem			
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
POLSKA	61,7	63,4	65,1	66,7	68,3	112,7	115,5	118,3	121,0	120,9	17,0	17,5	18,1	18,5
KUJAWSKO-POMORSKIE	60,8	62,5	64,1	65,6	68,4	109,3	112,9	116,4	119,9	121,2	16,5	17,1	17,7	18,4
Powiat sępoleński	60,2	61,7	63,2	64,1	69,2	91,2	95,1	99,1	102,9	102,8	15,2	15,7	16,3	17,1
Kamień Krajeński	59,9	60,5	61,2	62,0	67,4	81,5	83,4	86,3	91,8	90,7	13,9	14,2	14,7	15,6
Sępólno Krajeńskie	59,5	61,4	62,6	63,9	69,8	94,9	99,8	105,1	109,8	109,0	15,3	16,0	16,7	17,6
Sośno	57,8	58,9	61,0	61,3	67,2	81,9	85,0	86,7	86,6	89,1	14,0	14,2	14,3	15,5
Więcbork	62,3	63,8	65,7	66,5	70,2	95,9	100,0	104,0	107,3	107,5	16,1	16,7	17,2	17,8

Na przestrzeni lat 2016-2020 ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarze ulega zauważalnej zmianie. Zarówno na obszarze kraju, województwa jak i obszaru objętego LSR jest to wzrost liczby osób w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku produkcyjnym. Z danych przedstawionych poniżej wynika, że wzrost ten wynika ze wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz niższej liczby osób w wieku przedprodukcyjnym. Najwięcej osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym jest w gminie Więcbork – 70,2, a najmniej w gminie Sośno – 67,2.

Wykres 1. Obciążenie demograficzne Powiatu Sępoleńskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL (GUS)

W 2020 r. przeciętne trwanie życia w Polsce dla mężczyzn wynosiło 72,6 lat, dla województwa kujawsko-pomorskiego 72,4 lat, a dla kobiet – 80,7 lat w Polsce, dla województwa kujawsko-pomorskiego

80,4 lat. W porównaniu do 2016 r. trwanie życia skróciło się średnio o 1,3 roku dla mężczyzn na poziomie kraju i województwa oraz 1,2 roku dla kobiet na poziomie kraju i 1 rok na poziomie województwa (dane BDL (GUS)).

Wśród mieszkańców powiatu sępoleńskiego w wieku poprodukcyjnym warto zwrócić uwagę na odsetek osób w wieku 65+, który na terenie powiatu sępoleńskiego dla kobiet wynosi 19,5%, natomiast dla mężczyzn 14,7%, ogółem 17,1%. Wartość tego wskaźnika dla kraju wynosi 18,5%, a dla województwa 18,4%.

Ważnym aspektem analizy sytuacji życiowej osób starszych jest stan ich zdrowia i sprawność fizyczna. Jednym z problemów dotyczących osoby w podeszłym wieku może być pogarszający się stan zdrowia, np. schorzenia przewlekłe utrudniające codzienne funkcjonowanie, niepełnosprawność. Powiat sępoleński wyróżnia się jednym z najwyższych wskaźników odsetka osób niepełnosprawnych w populacji mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.

Na aktywność osób w wieku poprodukcyjnym – seniorów – mogą wpływać takie czynniki jak²:

- pogarszanie się stanu zdrowia wraz z upływem lat,
- sytuacja materialną skutkującą zmniejszeniem oczekiwań i potrzeb co do jakości życia,
- poczucie osamotnienia i marginalizacji,
- ogólna niechęć do aktywności społecznej,
- duże zaangażowanie w życie rodzinne,
- niewystarczające kompetencje cyfrowe.

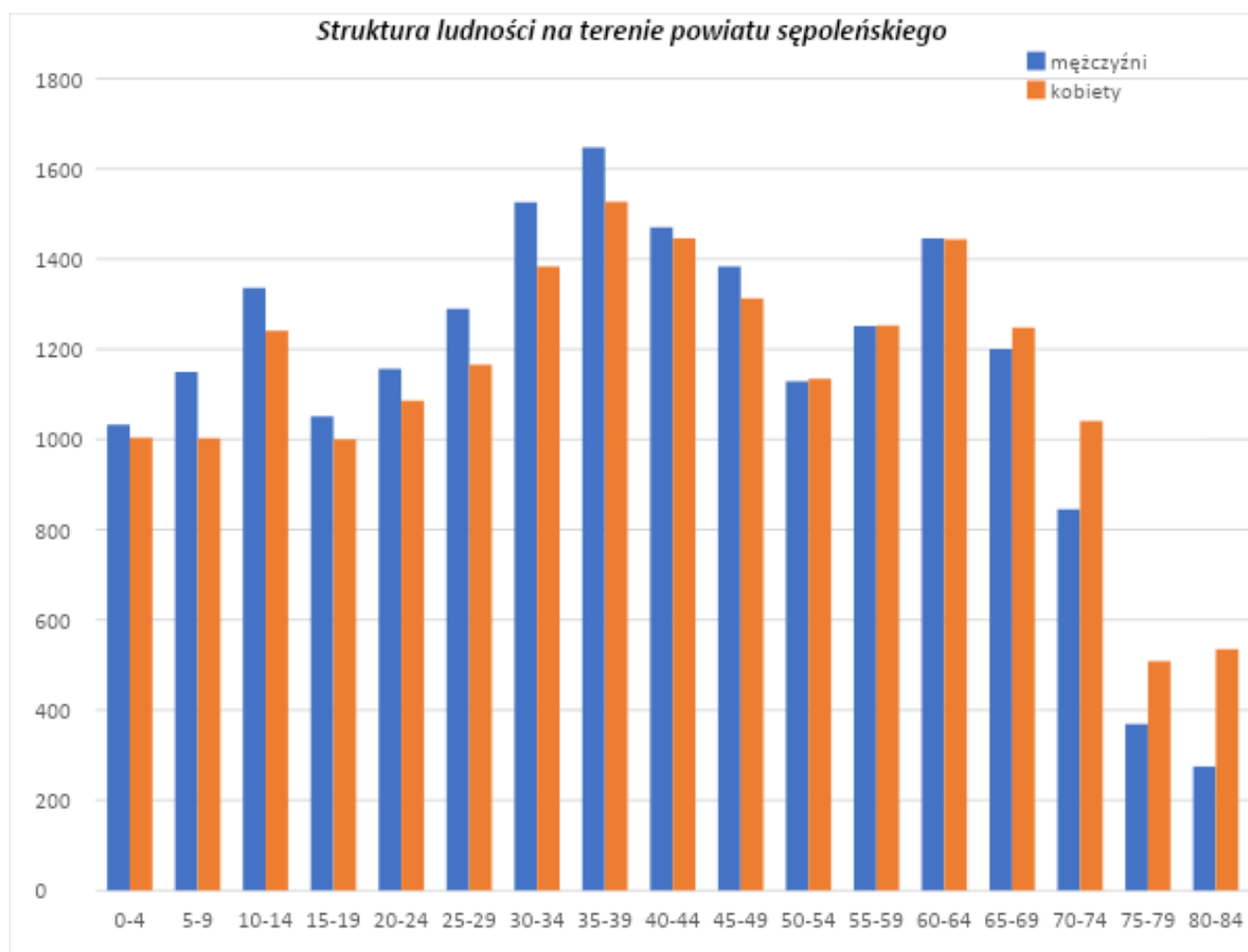
Jak wskazują prognozy demograficzne zjawisko starzenia się społeczeństwa oraz wzrost ludności w wieku emerytalnym, będzie się pogłębiać, dlatego też należy podjąć działania mające na celu pomoc osobom starszym w codziennym życiu, w integracji ze społeczeństwem oraz przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.

Struktura ludności ze względu na płeć

W 2020 r. Powiat Sępoleński zamieszkiwało 19874 (50,14%) kobiet oraz 19764 (49,86%) mężczyzn. W strukturze ludności analizowanego obszaru udział liczby mężczyzn przeważa w przedziale wiekowym przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Liczba kobiet przeważa w przedziale wiekowym powyżej 65 roku życia.

² Sytuacja życiowa i potrzeby osób starszych z terenu województwa kujawsko-pomorskiego w kontekście starzenia się społeczeństwa. Raport końcowy z badania. ROPS, Toruń 2014, s. 16

Wykres 2. Struktura ludności na terenie powiatu sępoleńskiego (2020 r.)

IV.3 Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości.

IV.3.1 Podmioty gospodarcze

Na obszarze Stowarzyszenia NASZA KRAJNA w 2020 r. funkcjonowały 3 442 podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON (stanowiło to 1,6% wszystkich podmiotów działających w województwie kujawsko-pomorskim). W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dawało to wartość 84,3 podmioty i 17. pozycję wśród wszystkich LGD (licząc od najwyższych wartości). Wartość ta stanowiła 82,9% wartości wskaźnika dla całego regionu i 69,2% wartości dla kraju. W latach 2016-2020 wskaźnik odnotował stosunkowo duży wzrost wartości (o 14,8%), co stanowiło korzystną zmianę na tle pozostałych LGD w regionie (6. pozycja). Odnotowany wzrost był również wyraźnie wyższy zarówno od średniej wojewódzkiej (o 5,6 pkt. proc.) jak i od średniej krajowej (o 4,3 pkt. proc.).

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w 2020 r. wynosiła 2 572. W przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym zamieszkujących ten teren wartość wynosząca 10,4 pozycjonowała obszar na niskim – 19. miejscu w województwie. Wartość ta była wyraźnie niższa zarówno od średniej wojewódzkiej (12,5), jak i od średniej krajowej (14,6). Wskaźnik ten cechował się wysoką zmianą wartości – w okresie 2016-2020 nastąpił jego wzrost o 22,7% (dla porównania w województwie wzrost o 15,1%, a w kraju o 17,0%).

Na obszarze Stowarzyszenia NASZA KRAJNA w 2020 roku liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wynosiła 263 (stanowiło to 1,7% wszystkich nowo zarejestrowanych podmiotów w województwie kujawsko-pomorskim), przy czym 244 z nich (92,8% ogółu) to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców obszaru dawało to wartość 6,4 nowych podmiotów, a wskaźnik ten był niższy zarówno od średniego wskaźnika dla województwa (7,6) jak i dla kraju (8,6). W okresie od 2016 do 2020 roku nastąpił przeciętny na tle pozostałych lokalnych grup działania wzrost wartości wskaźnika – o 10,2%, przy czym do 2019 roku notowano jego nieustanny wzrost, a w 2020 roku miał miejsce duży spadek, na co wpływ mogła mieć pandemia COVID-19, w trakcie której odnotowano znacznie mniejszą liczbę nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych na obszarze lokalnej grupy działania.

Na terenie Stowarzyszenia w latach 2016-2020 odnotowano generalnie spadek liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z systemu REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców. W 2020 roku, podobnie jak na obszarach wszystkich LGD w regionie i podobnie jak przeciętnie w kraju, zauważa się większy spadek liczby wyrejestrowanych podmiotów, co związane było w pewnym stopniu z ograniczaniem wykonywania czynności administracyjnych w początkowym okresie pandemii COVID-19.

Tabela 11. Liczba podmiotów gospodarki narodowej na obszarze LGD Stowarzyszenia NASZA

KRAJNA

Jednostka terytorialna	Ogólna liczba				Podmioty na 10.000 mieszkańców w wieku produkcyjnym		
	2016	2020	Zmiana ilościowa	Zmiana %	2016	2020	Zmiana %
Sępólno Krajeńskie	1233	1390	157	12,7%	1231,5	1544,6	25,4%
Kamień Krajeński	488	547	59	12,1%	1111,6	1366,1	22,8%
Więcbork	975	1138	163	16,7%	1184,7	1489,1	25,65%
Sośno	345	367	22	6,4%	1078,1	1317,8	22,3%
Obszar LGD Stowarzyszenia NASZA KRAJNA	3041	3442	401	13,2%	1177,2	1469,1	24,8%
Kujawsko-Pomorskie	194 099	209 750	15651	8,1%	1497,9	1739,2	16,1%
Polska	4 237 691	4 663 378	425687	10,0%	1783	2060,5	15,6%

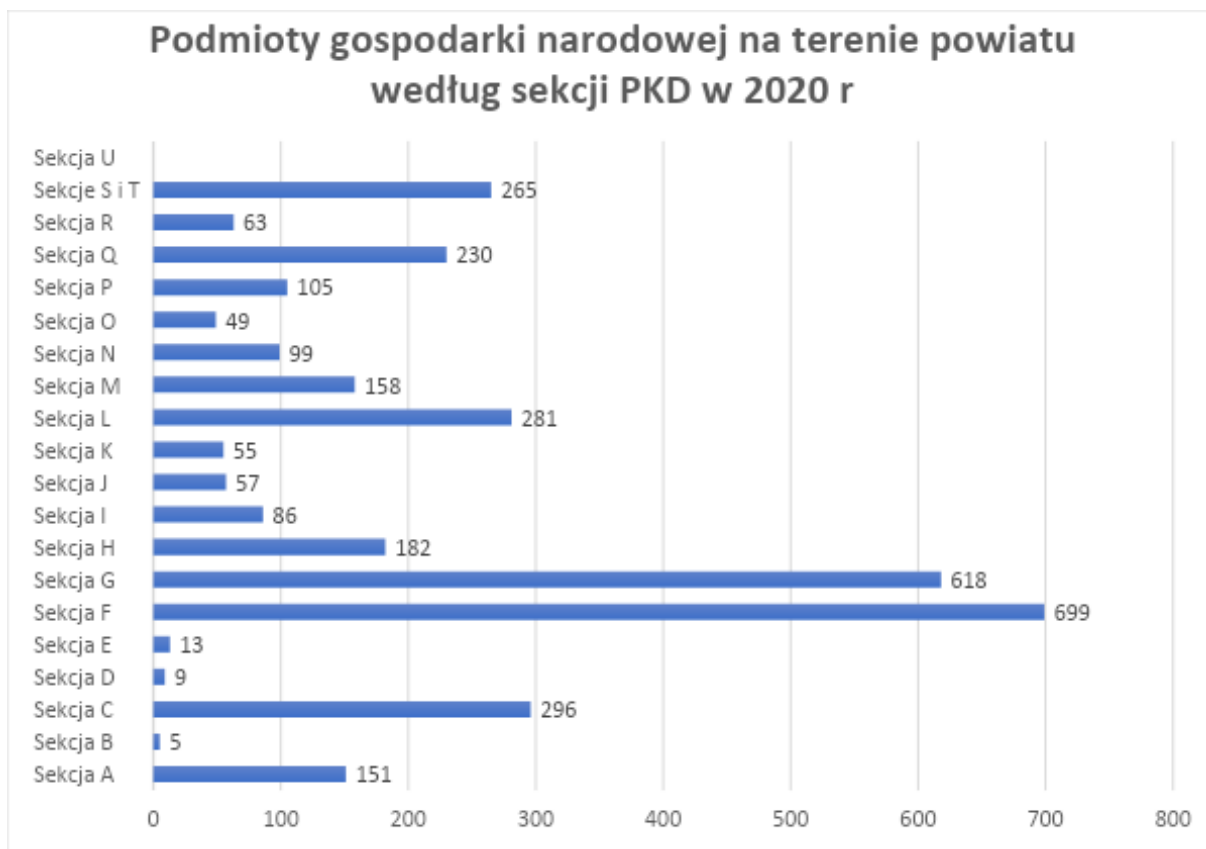
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

IV.3.2 Najważniejsze branże przemysłu i usług

Poza zasadniczo najsilniej rozwiniętymi branżami, nawiązującymi do sekcji G związanej z handlem **hurtowym i detalicznym** oraz F związanej z **budownictwem** (co jest typowe również dla województwa kujawsko-pomorskiego i kraju), obszar LGD charakteryzuje się szczególnie dużym zaangażowaniem podmiotów w ramach dość licznych działów i sekcji. Najbardziej charakterystyczną branżą jest dział **02** w sekcji **A (leśnictwo i pozyskiwanie drewna)**, który odznacza się zarówno bardzo wysokim udziałem podmiotów w strukturze podmiotów gospodarczych na tle województwa i kraju, jak i wysoką koncentracją podmiotów, które działają na obszarze LGD spośród wszystkich, które prowadzą działalność na obszarze województwa. Poza tym na obszarze LGD działają po dwa podmioty z branż, które są rzadko reprezentowane w województwie kujawsko-pomorskim (co dotyczy działów **39** w sekcji E - działalność związana z rekultywacją i pozostała działalność usługowa związana z gospodarką odpadami i **60** w sekcji **J** – nadawanie programów radiofonicznych, telewizyjnych ogólnodostępnych i abonamentowych). Cechą wyróżniającą LGD Nasza Krajna jest także relacja pomiędzy sekcjami F i G, gdyż jest ona odmienna względem zdecydowanej większości LGD w województwie. Tylko dwa spośród 27 obszarów LGD (nie licząc LGD Nasza Krajna) charakteryzują się przewagą podmiotów w sekcji F względem sekcji G. Podczas spotkań konsultacyjnych mieszkańcy za kluczowe poza, wyżej wskazanymi, branżami, które warto wspierać uznali także szeroko pojętą informatykę (sekcja J) oraz badania techniczne i naukowe (sekcja M).

Porównując liczbę podmiotów gospodarczych funkcjonujących na terenie Powiatu Sępoleńskiego w latach 2016 i 2020, widać wyraźny wzrost liczby przedsiębiorstw, wzrost wyższy niż w województwie kujawsko-pomorskim i kraju.

Wykres 3. Podmioty gospodarki narodowej na terenie powiatu według sekcji PKD w 2020 r.

Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie

Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe

Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych

Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją

Sekcja F – Budownictwo

Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa

Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi

Sekcja J – Informacja i komunikacja

Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa

Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne

Sekcja P – Edukacja

Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

Sekcja S – Pozostała działalność usługowa

Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

IV.3.3 Rolnictwo.

Użytki rolne stanowią 65% ogólnej powierzchni gruntów rolnych w powiecie. Obszar cechuje się wysokimi walorami przyrodniczymi, ale niezbyt sprzyjającymi warunkami dla rozwoju rolnictwa. Na terenie powiatu nie notuje się klas I i II, natomiast klasa III a spotykana jest w niewielkich ilościach, głównie w gminie Kamień Krajeński i Sośno. Jej udział w tych gminach sięga 1,4% areалу. Gmina Kamień Krajeński notuje

dosyć wysoki łączny udział klas III wynoszący ponad 1/5 ogółu gruntów, natomiast w gminie Sośno wynosi on 19%, jest to znacznie więcej niż w gminie Sępólno Krajeńskie, a zwłaszcza Więcbork. Interesującym wskaźnikiem jest udział gleb najsłabszych (klasa V i VI), który w gminie Więcbork sięga 28%, w gminie Sępólno Krajeńskie wynosi ok. ¼, a w gminach Sośno i Kamień Krajeński wynosi około 1/5. Dominującą klasą bonitacyjną w powiecie jest IV a, która w poszczególnych gminach stanowi od 32% do 40% ogółu gruntów ornych. Łącznie klasy IV zajmują w każdej z gmin od 57 do 64% ogółu gruntów.

Według danych ARiMR³ powierzchnia użytków rolnych na terenie działania LGD obejmowała w 2021 r. 46,6 tys. ha, co stanowiło 4,6% zasobów województwa. Jest to obszar o nieco wyższym rolniczym wykorzystaniu gruntów niż przeciętnie w regionie - udział użytków rolnych w powierzchni całkowitej wynosi tu 58,9% (dla województwa 56,0%).

Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 r., na terenie województwa kujawsko-pomorskiego było **59 638** gospodarstw (zgodnie z poprzednim spisem z 2010 r. gospodarstw było 88 633), a na terenie Powiatu Sępoleńskiego funkcjonowało **1881** gospodarstw rolnych (zgodnie z poprzednim spisem z 2010 r. gospodarstw było 2519) w tym:

- Gmina Więcbork – **628** (w poprzednim spisie 731),
- Gmina Sępólno Krajeńskie – **522** (w poprzednim spisie 697),
- Gmina Kamień Krajeński – **357** (w poprzednim spisie 544),
- Gmina Sośno – **374** (w poprzednim spisie 547).

Analizując gospodarstwa rolne pod względem wielkości można zauważyć, że na terenie Powiatu Sępoleńskiego największy udział miały gospodarstwa liczące powyżej 15 ha – prawie 44% (w poprzednim spisie 43%), następnie gospodarstwa od 1 do 5 ha – 25% (w poprzednim spisie 20%), gospodarstw od 10 do 15 ha było 15% (w poprzednim spisie 13,2%). Najmniej gospodarstw to gospodarstwa w przedziale od 5 – 10 ha, stanowiące 14% (w poprzednim spisie 10,5%). Gospodarstwa – grunty do 1 ha, których nie można uznawać za gospodarstwo stanowią 2,1%.

Tabela12. Gospodarstwa małe (do 10 ha) na obszarze objętym LSR w 2020 r.

Nazwa gospodarstwa rolne ogółem	gospodarstwa rolne ogółem			
	ogółem	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha
	2020	2020	2020	2020
Powiat sępoleński	1 881	40	470	268
Kamień Krajeński	357	7	78	50
Sępólno Krajeńskie	522	12	149	71
Sośno	374	4	78	51
Więcbork	628	17	165	96

W gospodarstwach obszaru przeważa produkcja roślinna (56%), kolejną grupę stanowią gospodarstwa prowadzące produkcję zwierzęcą (23%). Niewiele mniej gospodarstw prowadzi jedynie produkcję roślinną (21%). Od ostatniego spisu rolnego zaszły znaczne zmiany w typach produkcyjnych gospodarstw. Poprzednio najczęściej było gospodarstw o produkcji mieszanej roślinno – zwierzęcej (47%) i zwierzęcej (35%), a najmniej roślinnej ((18).

W strukturze zasiewów dominują zboża - 67% w zależności od warunków glebowych uprawiane są pszenica, pszenżyto, żyto i jęczmień, nieco rzadziej mieszanki zbożowe i kukurydza na ziarno. Okopowe stanowią 4%, rzepak i rzepik 12,8%. Mimo, że w Powiecie Sępoleńskim rolnictwo odgrywa ważną rolę to jednak poza obsługą rolnictwa np. handel środkami do produkcji czy naprawa sprzętu rolniczego, mało jest podmiotów gospodarczych działających w branży przetwórstwa rolno-spożywczego. Rolnicy nie są zainteresowani tworzeniem oraz członkostwem w grupach producenckich, czy spółdzielniach rolniczych. Jak wynika z rejestru Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa tylko 2 grupy działają na terenie LGD. Jedna działa w branży chowu trzody chlewnej, a druga uprawy zbóż i roślin oleistych. Jak wynika z rejestru

³ Opracowano na podstawie danych pozyskanych z rejestru ARiMR - „Powierzchnia upraw w gminach”. Dane w rejestrze pochodzą z deklaracji zawartych we wnioskach o płatności obszarowe. <https://rejestrupraw.arimr.gov.pl/>, dostęp dnia 4.03.2022 r.

Głównego Inspektora Weterynarii na terenie LGD zarejestrowanych jest 41 producentów wprowadzających na rynek żywność pochodzenia zwierzęcego – w przeważającej większości są to producenci miodu. Natomiast z rejestru Stacji Sanitarno-Epidemicznej wynika, że tylko 2 gospodarstwa zarejestrowane są jako prowadzące rolniczy handel detaliczny, produkcję pierwotną prowadzi 25 gospodarstw, a produkcję pierwotną i dostawy bezpośrednio 149 gospodarstw.

Poza rolnictwem największe znaczenie dla gospodarki obszaru ma sektor przemysłu drzewnego – tartaki, zakłady przetwórstwa drewna czy zakłady meblarskie. Duża liczba firm wymienianych wśród największych pracodawców tego regionu, działa w branży rolniczej i jej pochodnej oraz w branży drzewnej.

Liczba mieszkańców obszarów wiejskich z obszarów po PGR

Jak wskazują wyniki badań ankietowych przeprowadzone przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego na terenie 3 gmin (Kamień Krajeński, Sośno i Więcbork) identyfikuje się obszary (miejscowości, części miejscowości), gdzie funkcjonowały PGR-y i ciągle notuje się niekorzystne zjawiska społeczne. Szacunkowo obszary te zamieszkują łącznie 7 123 osoby.

IV.3.4 Przedsiębiorczość społeczna.

Na terenie Powiatu Sępoleńskiego działają dwa przedsiębiorstwa społeczne. Organizacje pozarządowe rzadko korzystają z możliwości prowadzenia działalności gospodarczej i przeznaczania zysku na cele statutowe. Istnieją na terenie powiatu przedsiębiorstwa w formie spółdzielni (np. Bank Spółdzielczy w Więcborku, Spółdzielnia Rolników Indywidualnych „ROLNIK”) jednak ich struktury nie dają ich członkom realnie odczuć wspólnego działania i odnoszenia z tego korzyści.

IV.4 Rynek pracy

Dokonując diagnozy lokalnego rynku pracy, bardzo ważnym aspektem wymagającym wnikliwej analizy jest temat bezrobocia.

W roku 2020 na terenie LGD Stowarzyszenie NASZA KRAJNA liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła 1 833 osoby. Obszar LGD cechuje się znacznie wyższym udziałem zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (12,3%) w stosunku do średniej wojewódzkiej (8,9%) jak i średniej krajowej (6,2%). Od 2016 do 2019 roku notowano systematyczny, stosunkowo duży spadek bezrobocia, natomiast w roku 2020 nastąpił wzrost wskaźnika spowodowany pandemią COVID-19, lecz był on ponad 2-krotnie mniejszy, niż przeciętnie w regionie.

Obszar objęty działaniami LGD cechuje się dość wysokim udziałem bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w 2020 roku wynoszącym 7,3%, jednocześnie wskaźnik ten jest wyraźnie wyższy od średniej wojewódzkiej (5,1%) i dużo wyższy od średniej krajowej (3,3%). Udział bezrobotnych mężczyzn w liczbie mężczyzn w wieku produkcyjnym wyniósł 5,0% i była to wartość wyższa, niż średnio w województwie (3,8%) oraz wyższa od średniej krajowej (2,9%).

W strukturze bezrobotnych dominowały kobiety (w 2020 roku 1085 osób; 59,2% ogółu bezrobotnych), przyjmując wartość nieco wyższą od średniej wojewódzkiej (58,4%) i wyższą, niż przeciętnie w kraju (53,7%).

Obszar zamieszkiwało 1037 osób bezrobotnych długotrwale (powyżej 1 roku), a ich udział w ogóle bezrobotnych wynosił 56,6%. Wskaźnik ten był nieco wyższy od średniej wojewódzkiej (55,4%) oraz wyraźnie wyższy od średniej krajowej (49,3%).

270 osób spośród bezrobotnych stanowiły osoby do 25 roku życia, a ich udział w ogóle bezrobotnych stanowił 14,7% i był nieco wyższy od średniej wojewódzkiej (12,6%) oraz krajowej (12,5%). Grupa osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia liczyła 458 osób, co stanowiło 25,0% ogółu bezrobotnych. Notował on wartość nieco wyższą od średniej wojewódzkiej (24,3%), ale niższą od średniej krajowej (25,7%).

Tabela13 Bezrobotni zarejestrowani na terenie Powiatu Sępoleńskiego na tle województwa kujawsko-pomorskiego i kraju w latach 2018 - 2022

Jednostka terytorialna	ROK 2018	ROK 2019	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022
Polska	968 888	866 374	1046432	895203	812301

Kujawsko-Pomorskie	72 655	64 060	73482	61861	56484
Sępoleński	1 863	1723	1833	1618	1573
Sępólno Krajeńskie					
- miasto	374	347	373	309	291
- gmina	340	310	340	279	281
Kamień Krajeński					
- miasto	80	85	96	85	77
- gmina	225	203	228	208	204
Więcbork					
- miasto	259	229	250	210	220
- gmina	339	307	306	282	272
Sośno	246	242	240	245	228

Dane: GUS

Tabela 14 Stopa bezrobocia na terenie Powiatu Sępoleńskiego na tle województwa kujawsko-pomorskiego i kraju w latach 2018 - 2022

Jednostka terytorialna	ROK 2018	ROK 2019	ROK 2020	ROK 2021	ROK 2022
Polska	5,8	5,2	6,3	5,8	5,2
Kujawsko-Pomorskie	8,8	7,9	9,0	8,1	7,4
Sępoleński	12,5	11,6	12,3	11,5	11,1

Dane: GUS

Tabela 15. Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy, wykształcenia i wieku w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Liczba osób bezrobotnych	Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy	Bezrobotni wg wykształcenia	Bezrobotni wg wieku

	ogółem	do 6-cy	6-12 m-cy	12-24 m-ce	pow. 24 m-cy	wyższe	policealne i średnie zawowe/branżowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe/branżowe	gimnazjalne i poniżej	18-24	25-34	35-44	45-54	55 i więcej
Powiat Sępoleński	1833	699	305	337	492	101	365	195	653	519	270	511	430	316	306
Kujawsko-Pomorskie	73482	26311	14997	13908	18266	6936	15408	125880	260272	274742	9247	20197	18694	14078	11266
Polska	1046432	410648	220264	191103	224417	154081	231457	8389	20217	23432	130815	283905	260819	195961	174932

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i PUP w Sepólnie Krajeńskim

IV.5 Problemy społeczne

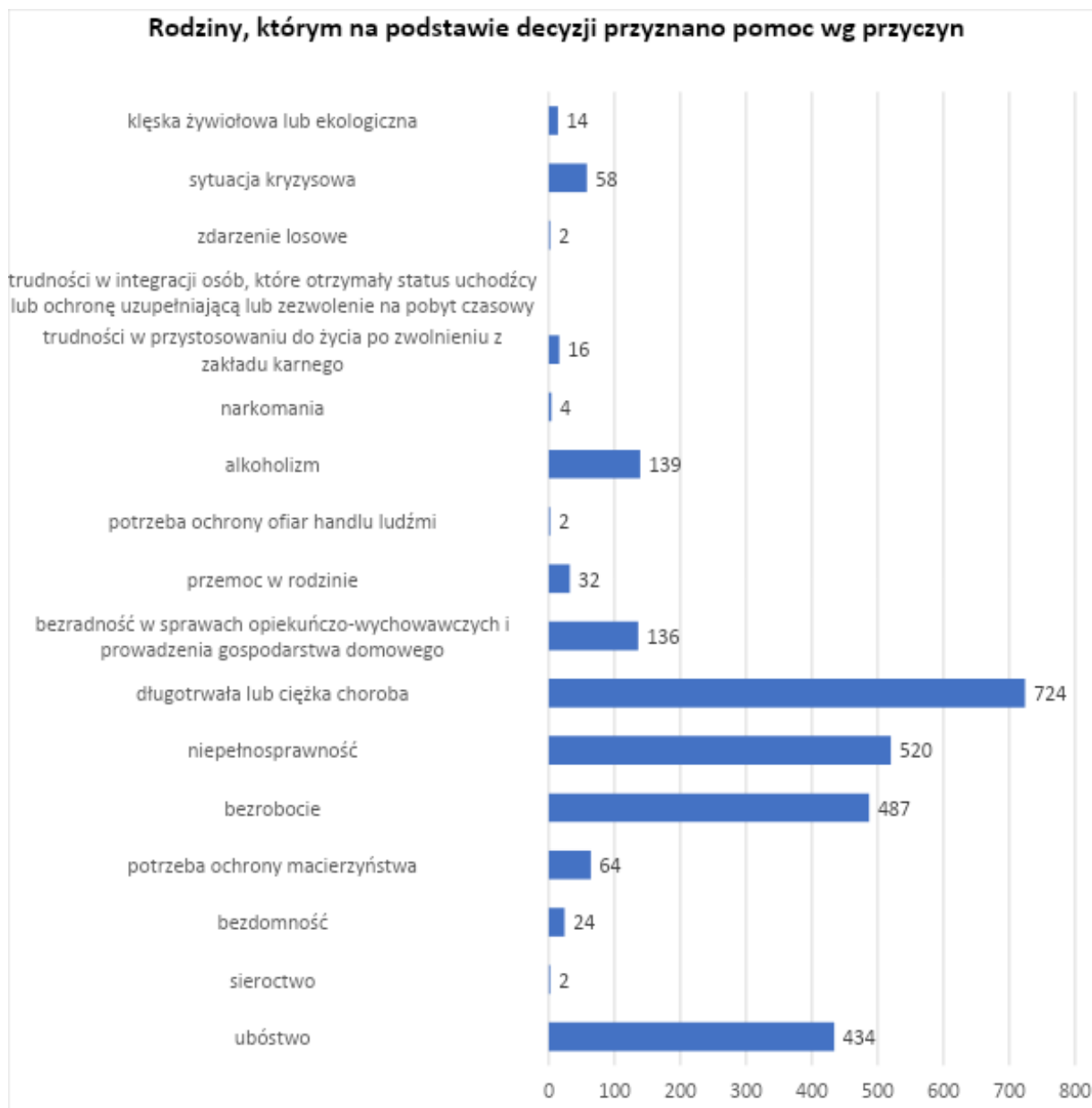
Zgodnie z danymi GUS w 2020 r. na obszarze LGD ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej korzystały 1 124 gospodarstwa domowe, co łącznie obejmowało około 2,6 tys. osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej (2,1% wszystkich osób korzystających w województwie).

W tej grupie tylko 36% stanowiły osoby znajdujące się poniżej kryterium dochodowego. Według danych ROPS w Toruniu liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej na obszarze LGD wynosiła w 2020 r. około 2,4 tys. Do najczęstszych powodów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej⁴ na obszarze LGD w 2020 r. należała przede wszystkim długotrwała lub ciężka choroba (1,5 tys. osób), a dopiero na drugim miejscu znajdowało się bezrobocie (1,4 tys. osób). Następnym najczęściej wskazywanym powodem była niepełnosprawność (1,1 tys. osób) i dopiero na 4. pozycji ubóstwo (1,0 tys. osób). Z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych z pomocy społecznej korzystało około 0,5 tys. osób. Najmniej osób korzystało ze świadczeń z powodu alkoholizmu (250 osób) i narkomanii (mniej niż 10 osób). Na terenie obszaru dominującym problemem mieszkańców i przyczyną korzystania z pomocy społecznej jest bezrobocie, które w 2014 r. dotknęło ogółem 1040 rodzin (60,82% rodzin objętych pomocą). Brak pracy przekłada się na problem ubóstwa, którego doświadczyło 54,04 % rodzin, które zgłosiły się do ośrodków pomocy społecznej.

Należy nadmienić, że jedna rodzina może mieć więcej niż jeden powód, dla którego znalazła się w trudnej sytuacji. Większość beneficjentów pomocy społecznej zmagają się z kilkoma problemami jednocześnie, dlatego kluczowe znaczenie ma indywidualne podejście do objętego pomocą mieszkańca. Terenu nie ominął problem bezdomności.

Tabela 16. Powody korzystania z pomocy społecznej w 2020 r.

⁴ Należy pamiętać, że jedna osoba może mieć przyznane świadczenia z pomocy społecznej z kilku powodów, dlatego danych dotyczących poszczególnych powodów nie należy sumować. Dane dotyczące powodów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej pochodzą z zasobów ROPS w Toruniu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych prezentowanych w GUS

Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w latach 2016-2020 utrzymywał się nieznacznie powyżej wartości średniej dla województwa – w 2020 r. wynosił 6,3% co stanowiło 105% średniej. Wartość zarówno liczby jak i udziału osób korzystających z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem na tym obszarze stale się obniża, co jest zjawiskiem powszechnym w całym kraju. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej znajdujących się poniżej kryterium dochodowego w liczbie ludności ogółem w 2020 r. wynosił tylko 2,3%, co stanowiło zaledwie 66% wartości dla całego województwa i 96% średniej krajowej.

Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2020 r. najwyższą wartość przyjmował w gminie Sośno (9,3%, wyższa o ponad 50% od średniej wojewódzkiej). Najniższe wartości występowały w gminach Sępólno Krajeńskie i Kamień Krajeński (w 2020 r. poniżej średniej wojewódzkiej).

Na obszarze LGD w 2020 r. objętych usługami opiekuńczymi⁵ były 252 osoby i liczba osób objętych tego rodzaju usługami stale wzrasta. Usługi opiekuńcze były zapewniane na obszarze wszystkich gmin wchodzących w skład LGD. Tylko gmina Więcbork wskazała w badaniu ankietowym na występujące problemy z zapewnieniem usług opiekuńczych wszystkim osobom potrzebującym.

⁵ Dane ROPS w Toruniu

IV.6. Osoby niepełnosprawne

Osoby niepełnosprawne borykają się przede wszystkim z problemami typu:

- brak pracy,
- utrudniony dostęp do leczenia i rehabilitacji (wysokie koszty, „kolejki”, niewystarczający zakres itp.),
- bariery architektoniczne i komunikacyjne (zarówno w przestrzeni publicznej i prywatnej),
- wycofanie się z życia społecznego (z własnej woli lub przez „odrzućenie”).

W latach 2016-2020 na obszarze Stowarzyszenia przeciętnie rocznie prawie 1700 osób po 16 roku życia i około 260 osób do 16 roku życia zaliczono do osób niepełnosprawnych prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu przez Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Bydgoszczy. W przypadku osób dorosłych najczęstszą przyczyną niepełnosprawności stanowiło upośledzenie narządu ruchu (w całym badanych okresie prawie 30% wszystkich przyczyn), natomiast w przypadku dzieci dominowały choroby układów oddechowego i krążenia (w całym badanych okresie prawie 40% wszystkich przyczyn). Należy zwrócić uwagę, że podane statystyki dotyczą wyłącznie corocznie orzekanej liczby osób niepełnosprawnych prawnie (formalnie) i nie obejmują nowych przypadków osób z niepełnosprawnością biologiczną (a więc osób, które zaczęły odczuwać ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku, ale nie posiadają prawnego orzeczenia niepełnosprawności). Dlatego też za bardzo ważne uważa się podejmowanie działań mających na celu poprawę jakości życia i włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami.

IV.7 Działalność sektora społecznego

Bardzo ważnym wskaźnikiem ilustrującym aktywność społeczności lokalnej jest wyrażanie się poprzez działanie w różnego rodzaju organizacjach pozarządowych. Teren objęty LSR cechuje duża aktywność ludzi pragnących działać wspólnie w interesie społeczności i obszaru, który zamieszkują. Organizacje, o których mowa, w głównej mierze wspierają ludzi niepełnosprawnych, działają na rzecz dzieci i młodzieży, krzewią sport, ruch, aktywny wypoczynek oraz działają w kierunku rozwoju turystyki na terenie powiatu. Poniższa tabela przedstawia organizacje pozarządowe (nie uwzględniając organizacji przykościelnych, które także swym działaniem jednoczą i mobilizują społeczność lokalną do działania) mające siedzibę na terenie powiatu sępoleńskiego.

Tabela 17. Zestawienie organizacji pozarządowych z terenu Powiatu Sępoleńskiego

ROK	Stowarzyszenia zwykłe	Fundacje zarejestrowane w KRS	Stowarzyszenia kultury fizycznej nieprowadzące działalności gospodarczej	Uczniowskie kluby sportowe	Stowarzyszenia zarejestrowane w KRS
2014	8	3	28	15	56
2020	20	8	27	15 ⁶	60

Źródło: dane z Wydziału Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich oraz z Wydziału Edukacji, Kultury, Sportu, Turystyki i Promocji Starostwa Powiatowego w Sępólnie Krajeńskim.

Według rejestru prowadzonego przez ROPS w Toruniu na terenie powiatu sępoleńskiego działają dwa przedsiębiorstwa społeczne i cztery podmioty ekonomii społecznej, w tym LGD Stowarzyszenie NASZA KRAJNA (źródło: <http://www.es.rops.torun.pl/rejestr/przedsiębiorstwa-spooleczne>).

Oprócz wyżej wymienionych organizacji na terenie LGD prężnie działają Koła Gospodyń Wiejskich, z czego 33 wpisane są w Krajowym Rejestrze Kół Gospodyń Wiejskich prowadzonym przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

⁶ Dane z 2018 r.

IV.8 Kultura i zabytki

Rola kultury i tradycji w rozwoju społeczno-gospodarczym ma duże znaczenie. To na kulturze opiera się rozwój społeczeństwa i gospodarki, to z kultury czerpiemy inspiracje do dalszych pomysłów, rozwoju nowych trendów.

Poniższa tabela zawiera zestawienie instytucji kultury, zlokalizowanych w powiecie sępoleńskim, w podziale na biblioteki i domy/ośrodki kultury.

Tabela 18. Zestawienie instytucji kultury w powiecie sępoleńskim (stan na 2020 r.)

Jednostka terytorialna	Biblioteki i filie	Domy i ośrodki kultury
Kamień Krajeński	1 (+ 1 filia)	1 (+ 2 wiejskie domy kultury)
Sępólno Krajeńskie	1 (+ 1 filia)	1 (+ 2 wiejskie ośrodki kultury)
Sośno	1 (+2 filie)	1
Więcbork	1 (+ 2 filie)	1 (+ 1 wiejski dom kultury)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji i materiałów z urzędów gmin

Z powyższego zestawienia wynika, że w powiecie nie występuje duża liczba instytucji kultury. Funkcjonują tu biblioteki (10 placówek wraz z filiami) oraz kilka domów kultury (4 placówki wraz z funkcjonującymi w ich strukturze 5 wiejskimi domami/ośrodkami kultury). Brak jest natomiast teatru, kina (funkcjonują wyłącznie sale kinowe w Miejsko – Gminnym Ośrodku Kultury w Więcborku oraz Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim, sala kinowa w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Kamieniu Krajeński od dłuższego czasu nie prowadzi projekcji) oraz instytucji muzycznych.

Poza ww. instytucjami w gminach funkcjonują świetlice wiejskie, w których odbywają się m. in. zebrania wiejskie, imprezy okolicznościowe, spotkania kół gospodyń wiejskich.

Równie ważne jak prawidłowe funkcjonowanie instytucji kultury, jest także podjęcie odpowiednich działań mających na celu wsparcie w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. W tym kontekście szczególnie ważne jest położenie nacisku na właściwe gospodarowanie wszelkimi zasobami materialnymi i niematerialnymi regionu, posiadającymi wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju społecznego i kulturalnego, które należy przekazać następnym pokoleniom.

Liczbowe zestawienie obiektów dziedzictwa kulturowego powiatu sępoleńskiego, ujętych w rejestrze zabytków nieruchomych przedstawia się następująco:

Tabela 19. Obiekty dziedzictwa kulturowego, ujęte w rejestrze zabytków nieruchomych

Typ obiektu	Gmina Kamień Krajeński	Gmina Sępólno Krajeńskie	Gmina Sośno	Gmina Więcbork
kościół rzymsko- katolickie	7	5	5	5
klasztory	1	0	0	1
cerkwie	0	0	0	0
cmentarze rzymsko - katolickie	10	1	0	34
inne (plebanie, kaplice)	4	1	1	6
ruiny zamkowe, mury obronne	1	0	0	1
pałace i dworki	1	5	8	2
ratusze	0	0	0	0
zespoły folwarczne	1	0	0	0
zespoły dworsko - parkowe	1	8	2	2
historyczne założenia urbanistyczne miasta	1	0	0	1
wille	0	6	0	0
szkoły	0	2	3	5
budynki mieszkalne	241	218	0	200
zespoły tężni i łaźni	0	0	0	0

teatry letnie	0	0	0	0
parki	0	0	0	4
zabytki kolejnictwa	1	0	0	4
wiatraki i młyny	1	5	0	3
Powiat	276	251	19	268

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin

IV.9 Obszary atrakcyjne turystycznie oraz potencjał dla rozwoju turystyki i rekreacji.

Obszar LGD należy do obszarów o dużych możliwościach turystycznych. Świadczą o tym bogate walory i duża atrakcyjność środowiska przyrodniczego, w tym krajobrazu oraz środowiska kulturowego. Walory przyrodniczo-krajobrazowe obszaru wynikają przede wszystkim z urozmaiconej rzeźby terenu, wysokiego stopnia lesistości, wysokiej jeziorności (przy dużej ich przydatności dla turystyki i wędkarstwa), bardzo dobrego stanu środowiska przyrodniczego oraz położenia w obrębie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego.

Największy, podobny udział gruntów leśnych w odniesieniu do powierzchni gminy zaobserwować można w gminie Więcbork – 29,0% oraz w gminie Sępólno Krajeńskie – 28,0%. Najmniej lasów występuje w gminie Sośno – 17,13%, natomiast w gminie Kamień Krajeński powierzchni leśnych jest – 21,4%. Średnio na terenie LGD lasy zajmują ponad 24,7% ogólnej powierzchni obszaru.

Tabela 20. Obszary leśne na terenie Powiatu Sępoleńskiego (2020 r.)

Jednostka terytorialna	Powierzchnie leśne w ha
Sępólno Krajeńskie	6 552
Kamień Krajeński	3 553
Więcbork	7 014
Sośno	2 865
Powiat Sępoleński	19 984

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Obszar LGD należy do obszarów o relatywnie dużym wskaźniku jeziorności. W gminach Więcbork i Sępólno Krajeńskie jest ona oceniana na około 3 – 4% powierzchni ogólnej tych gmin, w gminie Kamień Krajeński na około 2 - 3%, a gmina Sośno lokowana jest w grupie gmin o jeziorności poniżej 1%. Na obszarze Powiatu Sępoleńskiego znajdują się 52 jeziora o powierzchni ponad 1 ha. Rozmieszczenie jezior jest bardzo nierównomierne. Najwięcej znajduje się w gminie Więcbork (prawie połowa). Wszystkie jeziora zawdzięczają swoje powstanie epoce lodowcowej, a powstały w wyniku erozyjnej działalności wód lodowcowych (jeziora rynnowe) bądź w dnach wytopisk polodowcowych (jeziora morenowe).

Obszar LGD charakteryzuje się dużym udziałem powierzchni chronionych oraz występowaniem różnorodnych form ochrony przyrody takich jak:

- Rezerwaty przyrody;
- Pomniki przyrody,
- Użytki ekologiczne,
- Obszar Natura 2000,
- Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy,
- Krajeński Park Krajobrazowy.

Łącznie powierzchnie chronione zajmują ok. 60 639 ha, co stanowi 76,65 % powierzchni ogólnej i wskaźnik ten jest zdecydowanie najwyższy wśród powiatów ziemskich.

Najwyższą pod względem prawnym, występującą formą ochrony na terenie obszaru są **rezerwaty przyrody**. Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, za rezerwat przyrody uznaje się obszar obejmujący

zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej, mające istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych bądź krajobrazowych. Na terenie powiatu znajduje się 6 rezerwatów przyrody:

- „Gaj Krajeński” (w gminie Sępólno Krajeńskie) - utworzony w 1965 r. w celu ochrony drzewostanu bukowego na siedlisku grądowym oraz runa leśnego (unikatowego na równinach), o pow. 10,27 ha;
- „Lutowo” (w gminie Sępólno Krajeńskie) – utworzony w 1955 r. w celu ochrony fragmentu boru bagiennego, o pow. 19,39 ha;
- „Wąwelnio” (w gminie Sośno) – utworzony w 1958 r. w celu ochrony lasu liściastego z wiekowymi okazami dębu, jesionu, buku i stanowiskiem brekiny, o pow. 4,72 ha (poza terenem KPK);
- „Buczyna” (w gminie Sępólno Krajeńskie) - utworzony w 2000 r. w celu ochrony drzewostanu bukowego, o pow. 20,01 ha;
- „Dęby Krajeńskie” (w gminie Sępólno Krajeńskie) – utworzony w 2000 r. w celu ochrony lasu grądowego z drzewostanem dębowo - bukowym, o pow. 45,83 ha;
- „Jezioro Wieleckie” (w gminie Więcbork) – utworzony w 2005 r. w celu ochrony fauny i flory wodnej jeziora o pow. 102,76 ha.

Na terenie powiatu sępoleńskiego występują ponadto pomniki przyrody w postaci pojedynczych drzew, skupisk drzew, alei i gładów narzutowych oraz użytki ekologiczne (będące najczęściej bagnem, fragmentem drzewostanu czy łąką). W poniższej tabeli zamieszczono informacje o pomnikach przyrody i użytkach ekologicznych w poszczególnych gminach powiatu.

Obszar Natura 2000 mający znaczenie dla Wspólnoty Dolina Łobzonki **PLH300040**. Dolina Łobzonki obejmuje ogólną powierzchnię 5 894,45 ha, z czego 3 147,51 ha jej powierzchni znajduje się w granicach Gminy Sępólno Krajeńskie i Gminy Więcbork. Obszar chroni rzekę Łobzonkę (Łobzonkę) wraz z fragmentami dopływów – Lubczą i Orlą oraz tereny do nich przyległe, stanowiąc jeden z najcenniejszych obszarów przyrodniczych na Krajinie (Pojezierzu Krajeńskim). Osią obszaru jest około 60 kilometrowa dolina rzeki Łobzonki od okolic Białobłocia i Lutówka aż po dolinę rzeki Noteć (poniżej Osieka n/Not). W rzekach dominuje żwirowo-piaszczysty charakter dna i żwawy nurt nawiązujący do rzek podgórskich. Ostoję wyróżnia obecność bogatych florystycznie, właściwie wykształconych łąk w odmianie krajeńskiej oraz znaczne powierzchnie ekstensywnie użytkowanych łąk. Cechą ostoi jest bogactwo w siedliska i gatunki z załączników I i II Dyrektywy Rady 92/43/EWG oraz rola korytarza ekologicznego o znaczeniu ponadregionalnym.

Zespół przyrodniczo - krajobrazowy „Torfowisko Messy”, zespół ten utworzony został w 1997 roku i zajmuje powierzchnię 634,45 ha, w tym w gminie Sępólno Krajeńskie- 264,15 ha, w gminie Więcbork - 370,3 ha. Utworzony został w celu ochrony wyjątkowo cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, dla zachowania jego wartości estetycznych.

Na obszarze powiatu znajduje się również park krajobrazowy jest to **Krajeński Park Krajobrazowy**, został on utworzony z inicjatywy lokalnej społeczności, na mocy Rozporządzenia Nr 24/98 Wojewody Bydgoskiego dnia 17 sierpnia 1998 roku. Jego teren obejmuje gminy: Więcbork (22 283 ha), Sępólno Krajeńskie (22 066 ha), Kamień Krajeński (15 835 ha), Mrocza (4 881 ha), Kęsowo (8 330 ha), oraz częściowo Sośno (455 ha). Park zajmuje powierzchnię 73 850 ha (60 639 ha na terenie powiatu sępoleńskiego) terenu typowo rolniczego, urozmaiconego lasami, pagórkami i jeziorami. Pomimo niewątpliwych wartości przyrodniczych, wśród mieszkańców obszaru pojawiają się opinie o ograniczeniach rozwojowych związanych z dość restrykcyjnymi przepisami obowiązującymi na terenie KPK.

Szlaki piesze i ścieżki rowerowe

Turystycznej penetracji obszaru oraz korzystaniu z walorów rekreacyjnych sprzyja dosyć gęsta sieć pieszych szlaków turystycznych, których jest 12 (spośród 114 ogółem w regionie). Turystyka wędrownicza w ostatnich latach przeżywa regres, stąd też obecność wyznaczonych i opisanych szlaków pieszych i rowerowych jest wprawdzie czynnikiem poprawiającym atrakcyjność obszaru dla tego typu ruchu, niemniej jednak nie wiąże się z dużym natężeniem ruchu.

Warto zauważyć jednak, że obszar, o którym mowa, wykazuje predyspozycje dla rozwoju agroturystyki, a dla tego segmentu ruchu szlaki piesze i rowerowe stanowią istotne wzbogacenie oferty. Szlaki przebiegają zarówno przez obszary najcenniejsze przyrodniczo (np. rezerваты przyrody; większość szlaków biegnie na terenie KPK), jak też krajoznawczo (lasy, brzegi jezior, wyniesienia terenu i doliny rzek) i kulturowo (np. Komierowo) oraz przez miejsca pamięci narodowej (Karolewo, Radzim). Podkreślić jednak należy duże różnice w tym zakresie pomiędzy poszczególnymi gminami i tak zdecydowanie najgorsza sytuacja

ma miejsce w gminie Sośno (krótki „tranzytowy” fragment 1 szlaku w północnej części gminy), natomiast najlepsza w gminach Więcbork (8 szlaków, w tym 3 wspólne z gminą Sępólno Krajeńskie; wszystkie szlaki rozpoczynają się lub kończą na terenie gminy Więcbork) i Sępólno Krajeńskie (8 szlaków, w tym 6 rozpoczynających się lub kończących na terenie gminy).

Przebieg szlaków wskazuje, iż centrami redystrybucji turystów na terenie powiatu są przede wszystkim: Sępólno Krajeńskie, Więcbork i Sypniewo, gdzie rozpoczyna się lub kończy większość szlaków (miejscowości te stanowią węzły komunikacji publicznej, stąd łatwo w nich rozpocząć lub zakończyć wędrówkę). Przebieg szlaków pieszych - w dużej części wzdłuż lokalnych dróg (o małym natężeniu ruchu) sprzyja także wykorzystaniu ich odcinków dla turystyki rowerowej.

Drogi rowerowe coraz częściej stają się nieodzownym elementem krajobrazu zarówno miejskiego, jak i wiejskiego. Coraz częściej zauważa się także wzrost wykorzystania roweru jako środka transportu i turystyki. Coraz powszechniejsze wykorzystywanie roweru wymaga dalszego rozwoju bezpiecznej i funkcjonalnej infrastruktury komunikacyjnej dedykowanej temu środkowi transportu. Infrastruktury, która z jednej strony przyczyni się do ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza, a z drugiej wywoła impuls do rozwoju i promowania aktywnych form mobilności. Problemem obszaru jest jednak niewystarczający rozwój infrastruktury rowerowej, co wpływa ograniczająco na wykorzystanie roweru jako środka transportu. Z analizy dokumentów planistycznych samorządów obszaru oraz województwa wynika, że JST są świadome tych braków i w swoich działaniach zakładają rozwój infrastruktury rowerowej. LSR ze względu na wysokość budżetu jaki ma do dyspozycji nie może zakładać budowy ścieżek rowerowych, ale może włączyć się w rozwój małej infrastruktury z tym związanej np. wiat postojowych, parkingów, stojaków rowerowych, systemów zabezpieczających, oznaczeń poziomych, tablic informacyjnych.

Wyżej opisane potencjały walorów przyrodniczych stanowią szansę dla rozwoju turystyki. Rozwój tej branży, jednak uzależniony jest od właściwego przygotowania infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej (bazy lokalowej, ścieżek pieszo-rowerowych, małej architektury, zagospodarowania plaż) czy stworzenia lokalnej marki – produktu.

Przeszkodą do rozwoju turystyki na obszarze LRS jest niewystarczająca baza pobytowa. Według rejestru prowadzonego przez Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego, w 2021⁷ roku na obszarze LGD funkcjonował zaledwie 1 obiekt hotelarski w postaci hotelu w Więcborku o niższym standardzie – dwugwiazdkowym, który stanowił 0,6% wszystkich obiektów hotelarskich dostępnych w regionie. Obiekt ten miał do dyspozycji 20 miejsc noclegowych, czyli 0,2% miejsc znajdujących się w zasobach obiektów hotelarskich regionu.

Uzupełnieniem bazy noclegowej o podwyższonym standardzie (obiektów hotelarskich) na obszarze LGD była oferta obiektów świadczących usługi hotelarskie, lecz nie będących obiektami hotelarskimi⁸. Według danych pozyskanych z ewidencji gminnych wynika, iż w 2020⁹ roku - nie uwzględniając kwater agroturystycznych - na terenie LGD prowadziło działalność 29 obiektów; 7,1% obiektów tego typu w regionie), głównie w postaci ośrodków wczasowych i pokoi gościnnych, skupiających łącznie 1133 miejsc noclegowych, czyli 7,2% miejsc noclegowych dostępnych w obiektach świadczących usługi hotelarskie, ale nie będących hotelarskimi.

Zgodnie z danymi z ewidencji gminnych, w 2020 roku na obszarze LGD występowało 15 obiektów noclegowych w postaci kwater agroturystycznych, w których odwiedzający mieli do dyspozycji łącznie 197 miejsc noclegowych, stanowiących 7,1% wszystkich dostępnych miejsc w kwaterach agroturystycznych w regionie. Ich obecność wiąże się z wysokimi i cennymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi występującymi na terenie gmin tworzących obszar LGD.

Na obszarze LGD funkcjonowało więc łącznie 45 obiektów noclegowych. Obiekty te dysponowały 1350 miejscami noclegowymi, a więc 4,7% wszystkich dostępnych miejsc w regionie. Na terenie 1 z 4 gmin (gmina Sośno) tworzących obszar LGD baza noclegowa nie była w ogóle dostępna.

Analizując wskaźnik intensywności ruchu turystycznego (**tzw. Wskaźnik Schneidera**) wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów, przypadającą na 1000 mieszkańców stałych obszar charakteryzuje się jednym z niższych wskaźników w województwie.

⁷ stan na dzień 26.02.2021

⁸ do których zalicza się m.in. krótkotrwały wynajem domów, mieszkań, pokoi, kwatery agroturystyczne, ośrodki szkoleniowe-wypoczynkowe, ośrodki wczasowe, hostele, zakłady uzdrowiskowe

⁹ pozyskanych w 2021 roku na przełomie marca i kwietnia, dotyczyły stanu na koniec roku 2020

Tabela 21. Wskaźnik Schneidera dla powiatu sępoleńskiego oraz dla powiatów ościennych dla roku 2021.

Korzystający z noclegów na 1000 ludności (Wskaźnik Schneidera)	
KUJAWSKO-POMORSKIE	448,67
Powiat tucholski	357,47
Powiat sępoleński	131,94
Powiat bydgoski	303,23
Powiat nakielski	153,62

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

IV.10 Obszar edukacji formalnej.

Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku 9,1% ludności posiada wykształcenie wyższe, 2,8% wykształcenie policealne, 8,5% średnie ogólnokształcące, a 16,0% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 30,0% mieszkańców powiatu sępoleńskiego, gimnazjalnym 6,2%, natomiast 25,9% podstawowym ukończonym. 1,6% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej. W porównaniu do średniej krajowej mieszkańcy obszaru LGD mają znacznie niższy poziom wykształcenia.

Wśród kobiet z obszaru LGD największy odsetek ma wykształcenie podstawowe ukończone (30,4%) oraz zasadnicze zawodowe (20,2%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (40,1%) oraz podstawowe ukończone (21,3%).

Poziom wykształcenia – powiat sępoleński

(Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011)

www.polskawliczbach.pl

Opieka żłobkowa

Zgodnie z danymi Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej¹⁰, na terenie Stowarzyszenia NASZA KRAJNA opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 organizowana była zarówno w formie żłobków, klubów dziecięcych, jak i dziennych opiekunów, których celem była pomoc rodzicom w godzeniu pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi. Usługę opiekuńczą świadczyło łącznie: 1 żłobek, 2 kluby dziecięce oraz 8 dziennych opiekunów. W przypadku wszystkich wspomnianych form opieki podmiotem zarządzającym były samorządy gminne. Opieka dostępna była jedynie w 2 miastach (Sępólno Krajeńskie - 1 żłobek, 1 klub

¹⁰ Rejestr żłobków i klubów dziecięcych <https://dane.gov.pl>, dostęp z dnia 13.04.2022 r.

dziecięcy i 8 dziennych opiekunów, Więcbork - 1 klub dziecięcy). Na terenie 2 z 4 gmin tworzących obszar LGD opieka instytucjonalna nad dziećmi do lat 3 nie była w ogóle sprawowana. Największą liczbą miejsc dysponował żłobek w Sępólnie Krajeńskim (77). Kluby dziecięce miały łącznie do dyspozycji 50 miejsc (klub dziecięcy w Sępólnie Krajeńskim - 20 miejsc, klub dziecięcy w Więcborku - 30 miejsc). Dzienni opiekunowie natomiast mieli możliwość sprawowania opieki łącznie nad 38 dziećmi. Oferta wszystkich form opieki cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem wśród rodziców, co przekładało się na całkowite obłożenie wszystkich dostępnych miejsc. Potwierdza to więc konieczność dalszej realizacji potrzeb w tym zakresie. Obecny poziom opieki nie jest bowiem jeszcze na satysfakcjonującym poziomie. Wobec tego wszelkie podejmowane działania powinny koncentrować się na wsparciu rozwoju opieki w placówkach już istniejących (np. zwiększenie liczby dostępnych miejsc) i/lub poprzez tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, nie tylko w postaci żłobków, klubów dziecięcych, ale również poprzez dalszą organizację opieki świadczonej przez dziennych opiekunów.

Według danych GUS, w 2020 r. odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych na terenie LGD wynosił 11,6% i był wyższy od wartości wskazywanej dla województwa (11,0%), lecz niższy od wartości dla kraju (12,8%).

Wyniki badań ankietowych wskazują, że na terenie LGD istnieją potrzeby w zakresie opieki dzieci do lat 3 dotyczące realizacji nowych obiektów i zwiększenia liczby miejsc.

Wychowanie przedszkolne

Jak wskazują dane pozyskane z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych¹¹ wychowanie przedszkolne na terenie LGD realizowane jest w 25 placówkach (w tym 1 specjalnej zlokalizowanej w Sępólnie Krajeńskim) obejmujących 6 przedszkoli oraz oddziały przedszkolne w 19 szkołach podstawowych¹². Większość z nich to placówki publiczne (24 placówki). Największą liczbą placówek charakteryzuje się gmina Sępólno Krajeńskie (10 placówek), w pozostałych gminach działa 3-7 placówek.

Według danych GUS w 2020 r. łącznie na terenie LGD z wychowania przedszkolnego korzystało 368 dzieci w wieku 6 lat, które objęte są obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym oraz 885 dzieci w wieku 3-5 lat. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym wynosił 74,4% i był niższy niż przeciętnie w regionie (w województwie 80,1%). Choć od 2016 r. w zakresie analizowanego wskaźnika zaszły korzystne zmiany – wzrost o 16,5 pkt. proc. tj. najwyższy wśród wszystkich LGD (w województwie o 7,3 pkt. proc.), to nadal jego wartość utrzymuje się na niższym poziomie niż przeciętnie w regionie.

Wyniki badań ankietowych wskazują, że na terenie wszystkich gmin należących do LGD istnieją potrzeby w zakresie wychowania przedszkolnego obejmujące realizację obiektów lub zwiększenie liczby miejsc w istniejących placówkach.

Szkoły podstawowe

Jak wskazują dane pozyskane z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych¹³ na terenie LGD funkcjonują 22 szkoły podstawowe (w tym 1 szkoła dla uczniów ze specjalnymi potrzebami zlokalizowana w Sępólnie Krajeńskim) – wszystkie o charakterze publicznym. Największą liczbą szkół podstawowych na terenie LGD charakteryzują się gminy Sępólno Krajeńskie i Więcbork, odpowiednio 8 i 7 placówek (w pozostałych gminach 3-4 placówki).

Według danych GUS łącznie w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży funkcjonujących na terenie LGD w 2020 r. uczyło się 3 463 uczniów (w tym 74 w szkole specjalnej).

Szkoły ponadpodstawowe

Na terenie LGD funkcjonuje 8 szkół ponadpodstawowych obejmujących licea ogólnokształcące (2 szkoły), technika (3 szkoły) i szkoły branżowe I stopnia (3 szkoły). Większość z nich zlokalizowanych jest w miastach Sępólno Krajeńskie i Więcbork (łącznie 6 szkół), pozostałe na obszarze wiejskim gminy Więcbork. Wszystkie mają charakter publiczny.

Łącznie w szkołach ponadpodstawowych działających na terenie LGD uczy się 1 289 uczniów. Największą grupę, prawie 44%, stanowią uczniowie techników.

Wyniki egzaminów ósmoklasisty

Obszar Stowarzyszenia charakteryzuje się niską jakością kształcenia na poziomie szkół podstawowych, o czym świadczą wyniki egzaminów zewnętrznych. Według danych OKE w ostatnich 3 latach wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego kształtowały się tu na niższym poziomie

¹¹ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.gov.pl>, dostęp z dnia 23.03.2022 r.

¹² W przypadku oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych pamiętać należy, że w Rejestrze Szkół i Placówek Oświatowych nie ma informacji wskazujących czy oddział przedszkolny obejmuje jedynie grupy dzieci w wieku 6 lat (tzw. „zerówkę”) czy także grupy dla dzieci w wieku 3-5 lat

¹³ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.gov.pl>, dostęp z dnia 23.03.2022 r.

niż średnio w województwie i w kraju (złą sytuację notuje się zwłaszcza w przypadku matematyki i j. angielskiego – poniżej 85% średniej krajowej).

Uczenie się dorosłych daje osobom, które dotknęło bezrobocie lub restrukturyzacja oraz które stanęły przed koniecznością transformacji zawodowej, możliwość podniesienia kwalifikacji lub przekwalifikowania, w istotny sposób przyczyniając się także do włączenia społecznego, aktywności obywatelskiej i rozwoju osobistego. Skala uczestnictwa osób w wieku 25–64 lata w kształceniu i szkoleniu w Polsce od lat nie ulega istotnym zmianom, oscylując wokół 4%–5%. Jest to stosunkowo niewiele na tle innych krajów UE – odsetek doszkalających się dorosłych Europejczyków systematycznie rośnie i od 2011 r. utrzymuje się na ponad dwukrotnie wyższym poziomie niż w naszym kraju. Podobnie jak w większości państw UE, w Polsce w kształceniu i szkoleniu nieco chętniej uczestniczą dorosłe kobiety (5% ich populacji) niż mężczyźni (4%). Dorosli najchętniej i najefektywniej doksztalcają się, gdy potrzeba podniesienia ich kwalifikacji wynika bezpośrednio z zapotrzebowania zgłaszanego przez rynek pracy. W „Strategii Przyspieszenia 2030+” województwa kujawsko-pomorskiego wpisano potrzebę promowania idei uczenia się przez całe życie, która powinna dotyczyć wszelkich form samokształcenia i rozwoju osobistego i zawodowego. Na terenie LGD niewiele jest podmiotów oferujących pozaformalną edukację i najczęściej nie działają one w sposób ciągły tylko doraźny, gdy zbierze się grupa chętnych. Powyższe stwierdzenie nie dotyczy tzw. „szkół jazdy” oferujących kursy kwalifikacyjne na prowadzenie pojazdów. Mieszkańcy chcący zdobywać nowe umiejętności, wiedzę, kwalifikacje, zwłaszcza unikalne i wysoce specjalistyczne, muszą szukać jej w większych ośrodkach poza obszarem LGD co powoduje dodatkowe koszty. Rozwój narzędzi teleinformatycznych i duża oferta kursów/szkoleń online pozwala niwelować konieczność kosztownych dojazdów.

IV.11 Podsumowanie diagnozy

1. W porównaniu do wyników dla województwa kujawsko-pomorskiego Powiat Sępoleński charakteryzuje się dużym udziałem ludności w wieku przedprodukcyjnym, tj. do 17 lat (18,4%).
2. Prognoza demograficzna potwierdzająca proces starzenia się społeczeństwa obliguje do działań mających na celu zaspokojenie potrzeb osób starszych.
3. Wsparciem należy objąć mieszkańców w wieku produkcyjnym, borykających się często z wieloma problemami społecznymi i gospodarczymi, których liczebność i aktywność decyduje o funkcjonowaniu pozostałych grup wiekowych.
4. Powiat Sępoleński jest obszarem rozwijającym się gospodarczo na poziomie średniej krajowej (4,1%). Dynamika przyrostu nowych podmiotów gospodarczych wynosi 12,3%, przy średniej dla województwa 8,1%. W ogólnym rozrachunku w latach 2016 – 2020 przybyło 4001 podmiotów gospodarczych.
5. Większość podmiotów gospodarczych to mikro przedsiębiorstwa, w dużym stopniu będące firmami rodzinnymi. Tego typu przedsiębiorstwa charakteryzują się dużą zachowawczością pod względem wprowadzania innowacyjnych rozwiązań i tworzenia nowych miejsc pracy.
6. Kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru ma rolnictwo, usługi budowlane i przemysł drzewny.
7. Obszar charakteryzuje się wysokim bezrobociem, znacznie wyższym niż średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego i kraju. Nadal utrzymywana jest tendencja występowania wyższego bezrobocia wśród kobiet – 56%. Niemal 61% bezrobotnych zamieszkuje tereny wiejskie. W związku z powyższym należałoby podjąć działania aktywizujące skierowane do kobiet oraz ludności wiejskiej.
8. Największe bezrobocie występuje wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i niższym. Wskazane jest wesprzeć rozwój, w tym edukację dzieci i młodzieży.
9. Mieszkańcy poprzez badanie ankietowe, konsultacje społeczne, przekazane fiszki projektowe wskazują na potrzebę inwestycji w małą architekturę.
10. Obszar LGD jest atrakcyjny pod względem walorów turystycznych i krajobrazowych. Główne walory przyrodnicze, na bazie, których można rozwijać ofertę turystyczną obszaru, skupiają się przede wszystkim wokół dużej ilości czystych jezior, lasów i niewypromowanych dostatecznie miejsc np. „Czarnej Góry” (najwyższy punkt w województwie kujawsko-pomorskim). Istniejący potencjał regionu należy wobec powyższego rozwijać poprzez inwestycje w odpowiednią infrastrukturę turystyczno-wypoczynkową np. agroturystykę, turystykę pobytową i kwalifikowaną, których celem będzie rozpropagowanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego regionu.

11. Życie kulturalne mieszkańców obszaru LGD skupia się głównie wokół gminnych ośrodków kultury oraz gminnych bibliotek, które w głównej mierze są organizatorami imprez i wydarzeń kulturalnych. Wiele z tych wydarzeń ma charakter lokalny i sezonowy (np. dni miast, dożynki, imprezy na powitanie lata itp.). Niemniej jednak organizowane są również imprezy o randze krajowej i międzynarodowej. Można zauważyć dużą świadomość lokalnej społeczności o istniejących potencjałach kulturowych (głównie w odniesieniu do zabytków) oraz imprezach kulturalnych.
12. Instytucje kultury, jak i obiekty zabytkowe wymagają wsparcia finansowego, zarówno w odniesieniu do samej infrastruktury, jak i do prowadzonej działalności. Takie wsparcie pozwoli na jeszcze większe wykorzystanie posiadanych potencjałów lokalnych.
13. Z pomocy społecznej na terenie LGD korzysta 6% mieszkańców. Głównymi powodami korzystania z pomocy społecznej są długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie oraz ubóstwo.
14. Nienajlepsze wyniki egzaminów oraz duży procent osób z najniższym wykształceniem formalnym wśród osób bezrobotnych wymagają interwencji. Konieczne jest podejmowanie działań mających na celu wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną.
15. W związku z postępującym zjawiskiem starzenia się społeczeństwa i wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjny uzasadnione jest podjęcie działań zmierzających w kierunku zaspokojenia potrzeb i pragnień osób starszych.
16. Celowe jest kontynuowanie/wspieranie inicjatyw wpływających pozytywnie na integrację osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem. Istotnym zadaniem jest wsparcie projektów wyrównujących szanse osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów. .
17. Celowym jest wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym poprzez dostęp do opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu co wynika między innymi z dużego udziału kobiet w strukturze osób bezrobotnych.
18. Złożoność problemów, jakie występują na terenie LGD wymaga stałego podnoszenia jakości usług kierowanych do różnych grup społecznych, podejmowanie nowych rozwiązań oraz współpracy z innymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi.
19. Należy podejmować działania wspierające rozwój organizacji pozarządowych na terenie LGD.
20. Należy dążyć do zahamowania zgłaszanych przez mieszkańców niekorzystnych zmiany prawa, sprzecznych zapisów w ustawach (niepewność, brak stabilności).
21. Należy dążyć do zahamowania ograniczeń biurokratycznych i skomplikowane procedury przyznawania dotacji.
22. Na obecnym etapie nie jest możliwe wskazanie konkretnych rozwiązań innowacyjnych. Zostaną one zdefiniowane przez potencjalnych beneficjentów na etapie składania wniosków o dofinansowanie. W związku z założeniami projektów realizowanych w ramach EFS+ innowacyjne rozwiązania są planowane do realizacji jedynie ze środków PS WPR.

IV.12 Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup.

Mając na uwadze informacje zawarte w tym rozdziale stwierdzić należy, iż Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru LGD powinna w szczególności skupiać interwencje na następujących grupach:

GRUPY W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI:

A. Osoby poszukujące zatrudnienia

- bezrobotni, osoby bierne zawodowo, powracający na rynek pracy, absolwenci szkół itp. - Jak wynika z niniejszej analizy oraz konsultacji społecznych to grupa wymagająca największej interwencji w ramach LSR. Obszar LGD charakteryzuje się wysokim bezrobociem w porównaniu do województwa kujawsko-pomorskiego i kraju. W tym zakresie LSR winna skupiać się na działaniach skierowanych do mieszkańców obszaru poszukujących pracy, aby zostali na terenie powiatu i aktywnie poszukiwali dla siebie zatrudnienia. Bezrobocie to jeden z głównych powodów korzystania przez mieszkańców obszaru LSR z pomocy społecznej. Istotnym problemem osób borykających się z częstym bądź też długotrwałym brakiem zatrudnienia są ich niskie kwalifikacje odnoszące się w istocie do wykształcenia. Długoplanowym działaniem mającym na celu zmianę tego stanu jest zaplanowanie w LSR wsparcia dla dzieci i młodzieży w zakresie rozwoju kluczowych kompetencji, w tym tzw. kompetencji "miękkich" (np. wzrost pewności siebie, wzmacnianie postaw

obywatelskich i świadomości społecznej, poczucia przynależności do społeczeństwa itp.) poprzez kluby młodzieżowe, naukę ginących zawodów. Źródłem finansowania tych inicjatyw może być Europejski Fundusz Społeczny + (Działanie FEKP.07).

LSR może także obejmować wsparcie osób poszukujących pracy w wyborze drogi kariery zawodowej poprzez wskazanie szans jakie stwarza im gospodarka wolnorynkowa, w tym możliwość prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Zachętą w tym zakresie może być wsparcie w postaci premii na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Źródłem finansowania tej formy wsparcia jest Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (w ramach PS WPR na lata 2023 – 2029).

- Osoby do 25 roku życia - Dla obszaru LGD jest to istotna grupa, gdyż od niej zależy przyszłość obszaru LGD. Odsetek ludzi młodych w powiecie sępoleńskim jest średnio wyższy niż w województwie czy kraju, ale żeby młodzi ludzie zostali na miejscu muszą mieć odpowiednie warunki. Wspieranie jednostek wybijających się w danej dziedzinie, wyrównywanie szans dzieci i młodzieży z obszarów oddalonych od dużych miast może wpłynąć na decyzje podejmowane przez ludzi młodych. Niezależnie od tego z jakiej grupy społecznej pochodzą i gdzie mieszkają, wszędzie ich potrzeby są podobne i najlepiej jeśli przynajmniej część z nich była zaspokajana blisko miejsca zamieszkania. Młodsze dzieci powinny mieć place zabaw, przeznaczone dla nich tereny sportowo-rekreacyjne, świetlice i miejsca spotkań oraz ofertę wysokiej jakości zajęć sportowych, edukacyjnych i kulturalnych (języki obce, muzyka, sztuka itp.). Z naturalnej potrzeby korzystania z oferty wolnego czasu jak najbliższej miejsca zamieszkania, w znanym środowisku społecznym, wśród kolegów i koleżanek z lokalnych szkół, do których większość dzieci uczęszcza. Trzeba im zatem zapewnić odpowiednią ofertę na miejscu.

W zamierzeniu LSR oferta ta nie tylko będzie jakościowo konkurencyjna w stosunku do dużych miast, ale będzie miała wartość dodaną, uwzględniającą lokalne tradycje, kulturę, zasoby, potencjał ludzki i infrastrukturalny. Dzieci i młodzież nie mogą czuć się gorsi czy wykluczeni przez to, że mieszkają na terenach wiejskich. Efektem zapewnienia odpowiedniej oferty dla dzieci i młodzieży będzie większa integracja społeczna w ramach „małych ojczyzn” już od najmłodszych lat. W odniesieniu do dzieci i młodzieży, a także osób starszych, wsparcie w ramach LSR skupiać się winno na pobudzeniu aktywności tych grup poprzez włączenie w inicjatywy lokalnych organizacji. LGD za pomocą dostępnych środków zamierza zniwelować przyczyny, a nie tylko skutki takiego stanu rzeczy. Źródłem finansowania tych inicjatyw może być Europejski Fundusz Społeczny + (Działanie FEKP.07) i Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (w ramach PS WPR na lata 2023 – 2029).

- Osoby w wieku 60+ Seniorzy powyżej 60 roku życia stanowią ponad 24% ogółu mieszkańców. Seniorzy są to osoby, które dysponują zazwyczaj większą ilością wolnego czasu (często emeryci), dużym doświadczeniem w różnych dziedzinach (czy to zawodowym, czy dotyczącym tradycji, kultury, rolnictwa), bardzo często wielką energią i zapałem, które należy pomóc im zidentyfikować, uświadomić i spożytkować. Seniorzy nie tylko powinni otrzymać ofertę pożytecznego i atrakcyjnego spędzania wolnego czasu (nauka, sport i rekreacja), ale powinno się pracować nad wykorzystaniem ich potencjału, energii, wiedzy i doświadczenia dla rozwoju gospodarczego i społecznego regionu (rozwój przedsiębiorczości, działania społeczne na rzecz rozwoju miejscowości). Na szczególną uwagę zasługują kobiety w wieku poprodukcyjnym, których jest ponad 1000 więcej niż mężczyzn.

Główne problemy tej grupy mieszkańców to ograniczona mobilność wynikająca głównie z wieku ale także ograniczona oferta usług opiekuńczych i integrujących środowiska osób starszych. W odniesieniu do osób starszych wsparcie w ramach LSR skupiać się powinno na pobudzeniu aktywności tej grupy poprzez włączenie w inicjatywy lokalnych organizacji. Pobudzeniu tej aktywności służyć mogą podobnie jak w przypadku dzieci i młodzieży niewielkie projekty grantowe w ramach PROW. Wywołanie najpierw inicjatyw integrujących środowiska osób w wieku poprodukcyjnym może w konsekwencji wywołać potrzebę rozwoju usług opiekuńczych, które są oczywistą potrzebą osób w wieku podeszłym.

Potencjał seniorów może być wykorzystany m.in. w klubach seniorów, uniwersytetach trzeciego wieku. Źródłem finansowania tych inicjatyw może być Europejski Fundusz Społeczny + (Działanie FEKP.07).

- osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie - Z diagnozy wynika, że osób z niepełnosprawnością na terenie LGD jest niemal 2000. Osoby niepełnosprawne i niesamodzielne często spotykają się z brakiem tolerancji i dyskryminacją. Wśród barier na rynku pracy istotny jest fakt iż pracodawcy, jeśli w ogóle zatrudniają osoby niepełnosprawne, to najchętniej pracowników z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (najkorzystniejsza wysokość dotacji z PFRON-U), dyskryminując osoby z lekkim i znacznym jej stopniem. Osoby niepełnosprawne borykają się z problemami zdrowotnymi, często prezentują niski poziom wykształcenia i brak kwalifikacji, mają również problemy osobiste: brak pewności siebie i wiary w swoje możliwości. Konieczne jest więc wzmocnienie kompetencji społecznych, przede wszystkim w

zakresie zaradności, samodzielności i aktywności. Problem pogłębia ograniczona dostępność usług wspierających niepełnosprawnych i ich rodziny (profilaktyka, terapia, rehabilitacja, integracja). Ważne jest więc wyeliminowanie lub złagodzenie barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie lub powodujących oddalenie od rynku pracy. Są to osoby o różnego typu niepełnosprawnościach (nie tylko fizycznych), dla których szansą jest praca w mieście, ale przy takiej opcji dochodzą problemy, które stanowią często bariery nie do przebycia: bariera komunikacyjna, odległość miejsca pracy od miejsca zamieszkania, problemy z dostępem na obszarach wiejskich do szerokopasmowego Internetu, który w pewnych przypadkach dawałby możliwości pracy zdalnej dla osoby niepełnosprawnej. Wyżej opisane problemy dotyczą także rodzin osób z niepełnosprawnościami, bo to one głównie mierzą się z nimi. Operacje realizowane w ramach LSR będą brały pod uwagę wyrównanie szans dla tych osób. Źródłem finansowania tych inicjatyw może być Europejski Fundusz Społeczny + (Działanie FEKP.07) i Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (w ramach PS WPR na lata 2023 – 2029).

- **rolnicy z małych gospodarstw** z przedstawionej wyżej analizy wynika, że tylko posiadanie i praca w dużych gospodarstwach rolnych daje podstawy do utrzymania rolników i ich rodzin na satysfakcjonującym poziomie ekonomicznym. Przy czym tendencja jest taka, że z każdą dekadą średnia powierzchnia gospodarstw na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, a także powiatu sępoleńskiego wzrasta. Także analiza danych ze spisu rolnego z 2020 roku pokazuje, że maleje liczba rolników utrzymujących się wyłącznie z pracy w gospodarstwie rolnym. Dotyczy to głównie mniejszych gospodarstw. LSR zakłada działania, które są skierowane szczególnie do tej grupy mieszkańców obszaru. Są to działania w zakresie rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania:

- gospodarstw agroturystycznych,
- zagród edukacyjnych.

Źródłem finansowania tych inicjatyw może być Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (w ramach PS WPR na lata 2023 – 2029).

POZOSTAŁE GRUPY SZCZEGÓLNIIE ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA REALIZACJI LSR:

Potencjalni i obecni przedsiębiorcy. W społeczeństwie na obszarze LGD istnieje duży potencjał przedsiębiorczości. Część tego potencjału została już zagospodarowana poprzez tworzenie prężnie działających firm, głównie o charakterze jednoosobowych działalności gospodarczych, mikro- i małych firm. Wśród potencjalnych i już działających przedsiębiorców, bardzo często poważną barierą jest brak odpowiednich środków finansowych. Nie zawsze są to duże sumy, ale dla niektórych nawet stosunkowo niewielka kwota stanowi barierę nie do przebycia. Ponadto, potencjalnym i (a czasem już działającym) przedsiębiorcom często brakuje wiedzy i umiejętności, jak i gdzie prowadzić biznes, aby odnieść sukces. Szczególne znaczenie w tej grupie mają rolnicy, którzy często mają trudności ze znalezieniem się na szybko przekształcającym się rynku zbytu i nie zawsze potrafią wykorzystać efektywnie swoje możliwości. W LSR przewidziano zatem bezpośrednią interwencję w formie dofinansowania do inwestycji - dotacje w ramach PS WPR na lata 2023 - 2029.

Organizacje pozarządowe – jak wskazano w diagnozie, na obszarze LSR funkcjonuje wiele organizacji pozarządowych, jednakże charakteryzuje je zarówno niski potencjał ludzki jak i finansowy, co powoduje ograniczone możliwości realizacji lokalnych inicjatyw. Znikomy odsetek organizacji wykazuje się codzienną aktywnością, zatrudnieniem pracowników, czy też prowadzeniem działalności odpłatnej pożytku publicznego albo gospodarczej. LSR winna zatem koncentrować się również na wsparciu tej grupy m.in. poprzez umożliwienie realizacji inicjatyw w ramach mechanizmu Projektów Grantowych dostępnych lokalnie na terenie powiatu o uproszczonych warunkach ubiegania się o przyznanie pomocy, w tym z niskim wkładem finansowym/pracy własnej w ich realizację. Źródłem finansowania tych inicjatyw może być Europejski Fundusz Społeczny + (Działanie FEKP.07) i Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (w ramach PS WPR na lata 2023 – 2029).

Mieszkańcy obszaru - Badania ankietowe (własne jak i podmiotu zewnętrznego, które wykonało w 2022 r. ewaluację realizacji LSR na lata 2015 - 2023) potwierdzają, że mieszkańcy w większości są zadowoleni z życia w swojej gminie. Społeczność wskazuje jednak pewne dziedziny życia, które należy szczególnie wesprzeć i są to m.in. rozwój turystyki i rekreacji, zwłaszcza rozwój małej infrastruktury, dofinansowanie projektów związanych z promocją i zachowaniem dziedzictwa przyrodniczego, kulturalnego obszaru. Podczas

spotkań konsultacyjnych mieszkańcy zwracali uwagę, że ważne jest, aby docenić lokalnych liderów, ich starania na rzecz rozwoju swoich miejscowości, a także, że należy wyposażyć ich w wiedzę i inne narzędzia przydatne osobom, które chcą działać dla dobra wspólnego. Istotne jest także wyszukiwanie i wspieranie liderów spośród osób młodych, którzy będą wsparciem dla już działających. Wsparcie i działania w powyższych dziedzinach sprawią polepszenie warunków bytowania i utrzymanie poziomu zadowolenia mieszkańców z życia na danym obszarze. Ponadto poczynione przedsięwzięcia ograniczą wyjazdy młodych ludzi w celach zarobkowych, co jest główną przyczyną ujemnego salda migracji. Źródłem finansowania tych inicjatyw może być Europejski Fundusz Społeczny + (Działanie FEKP.07) i Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (w ramach PS WPR na lata 2023 – 2029).

Niezależnie od zdefiniowania grup produkty operacji realizowanych w ramach LSR będą służyć również ogółowi społeczeństwa.

W wyniku analizy problemowej potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru LGD określono najważniejsze wyzwania stojące przed LGD

Problemy	Potencjały/zasoby	Potrzeby	Grupy docelowe
<ul style="list-style-type: none"> - niska przedsiębiorczość; - wysoka stopa bezrobocia; - niskie zarobki mieszkańców; - migracja osób młodych z obszaru; - niskie kwalifikacje mieszkańców wymagające podniesienia szczególnie w odniesieniu do rynku pracy; 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój przedsiębiorczości; - rosnące zapotrzebowanie na usługi dla mieszkańców blisko miejsca zamieszkania; - rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych; - struktura wiekowa; - rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze; - rosnące zapotrzebowanie i moda na agroturystykę; 	<ul style="list-style-type: none"> - tworzenie nowych miejsc pracy i wsparcie lokalnej przedsiębiorczości; - wsparcie rozwoju usług, w tym turystyki; - wsparcie dla mikro i małych przedsiębiorców, rolników, osób rozpoczynających i rozwijających działalność gospodarczą; 	<ul style="list-style-type: none"> - mikro i mali przedsiębiorcy; - rolnicy lub domownicy rolników z małych gospodarstw; - osoby fizyczne;
<ul style="list-style-type: none"> - mała aktywność społeczna mieszkańców; - starzejące się społeczeństwo; - niewielka liczba działań aktywizujących seniorów; - niewielka liczba działań aktywizujących dla dzieci i młodzieży; 	<ul style="list-style-type: none"> - rosnąca aktywność seniorów; - struktura wiekowa społeczeństwa; - rozwój społeczeństwa obywatelskiego; - potencjał organizacji pozarządowych; - świadomość znaczenia działań edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży; 	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie liczby działań skierowanych do seniorów, aktywizacja seniorów przez kluby seniorów, uniwersytety trzeciego wieku; - zwiększenie liczby działań skierowanych do młodzieży przez edukacyjne kluby młodzieżowe, warsztaty w obszarze ginących zawodów; 	<ul style="list-style-type: none"> - mieszkańcy obszaru; - seniorzy; - ludzie młodzi; - kobiety; - osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe;

<ul style="list-style-type: none"> - brak wsparcia dla promowania aktywności zawodowej kobiet; - brak liderów; 	<ul style="list-style-type: none"> - duża liczba kobiet pozostająca poza rynkiem pracy; 	<ul style="list-style-type: none"> - programy i działania wyłaniające lokalnych liderów i dające im narzędzia zwiększające ich kompetencje; - tworzenie klubów rodzica; 	
<ul style="list-style-type: none"> - niezadowalający stan techniczny części obiektów infrastruktury społecznej, rekreacyjnej, edukacyjnej, turystycznej; - potrzeba modernizacji obiektów kultury, turystyki i rekreacji; - uboga oferta spędzenia wolnego czasu; 	<ul style="list-style-type: none"> - zasoby przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe; - wykorzystanie dziedzictwa kulturowego; - istniejąca publiczna infrastruktura kultury i rekreacji; - doświadczenie jednostek samorządów gminnych w pozyskiwaniu funduszy w tym zakresie; 	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie atrakcyjności turystycznej; - przedsięwzięcia w obszarze infrastruktury kultury, turystyki i rekreacji; 	<ul style="list-style-type: none"> - mieszkańcy obszaru, turyści; - osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe;

Analiza powiązań LSR z planami rozwojowymi poszczególnych samorządów

Analiza zgodności celów LSR z planami rozwojowymi poszczególnych samorządów (strategie rozwoju gmin, powiatu - w przygotowaniu, województwa) przedstawiona w kolejnym rozdziale, wykazała na spójność kierunków rozwoju, a w wielu obszarach na ich komplementarność. W przypadku gmin planowane działania koncentrują się na rozbudowie infrastruktury. LSR z uwagi na budżet jakim dysponuje ma przede wszystkim charakter społeczny – koncentruje się na mieszkańcach (inkluzywność i aktywizacja społeczna), aktywizacji gospodarczej oraz inwestycyjnej w zakresie małej infrastruktury. Cele i przedsięwzięcia ujęte w LSR będą komplementarne wobec strategii samorządów ze względu na swoją rolę uzupełniającą. Podczas, gdy samorzady będą rozwijać w ramach dużych inwestycji infrastrukturę drogową, komunalną, turystyczną, rekreacyjną, związaną ze zdrowiem, kulturą, budową świetlic wiejskich, LGD uzupełni te działania poprzez budowę małej architektury towarzyszącej np. budowę wiat postojowych, placów zabaw, wież widokowych, oznaczanie miejsc atrakcyjnych turystycznie, kulturowo. LSR ożywi te i istniejące już miejsca dając mieszkańcom narzędzia do aktywności, integracji, rozwijania przedsiębiorczości, zaspokajania wiedzy, wprowadzania innowacyjności i organizowania swojej najbliższej przestrzeni.

Wieloletnia, inicjowana przez LGD, współpraca pomiędzy sektorem społecznym, gospodarczym i publicznym przyczyniła się do realizacji szeregu projektów przynoszących wymierne korzyści mieszkańcom, zarówno te infrastrukturalne, jak i te równie ważne w zakresie budowania kapitału społecznego. W ramach niniejszej LSR doświadczenia te będą rozwijane.

Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia

V.1 Wykazanie zgodności celów z celami programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR.

Lokalna Strategia Rozwoju to spójny zestaw operacji mających na celu osiągnięcie lokalnych celów i potrzeb, który przyczynia się do osiągnięcia celów UE odnośnie inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju. Na obszarze działania LGD realizowane będą działania finansowane z dwóch funduszy: EFS+ i EFRROW.

Tabela 22. Zgodność celów LSR z celami programów w ramach których planowane jest finansowanie LSR.

	Zgodność z celami Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	Zgodność z celami Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027
Cel programu	Deklaracja strategiczna PS WPR: Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027 będzie wspierać zrównoważony rozwój polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich. WPR będzie wspierać zrównoważone metody gospodarowania, przyjazne klimatowi i środowisku; chroniące wodę, glebę i powietrze oraz bioróżnorodność. Sprzyjać będzie produkcji i wykorzystaniu zrównoważonej energii. Wzmacniana będzie różnorodność gospodarcza, w tym biogospodarka. Poprawa dynamiki rozwojowej zwiększy aktywności zawodową i społeczną mieszkańców terenów wiejskich i osób wykluczonych. W trakcie realizacji planu uwzględniana jest horyzontalna zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn. Upowszechniane i wdrażane będą rozwiązania naukowe i innowacyjne, w tym cyfrowe, usuwające bariery rozwojowe wsi i rolnictwa.	Cel Polityki CP4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych
Cel 1	Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR	
Rozwój przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru	Cel szczegółowy SO7 Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w tym w szczególności: CS 7. P6. Poprawa dochodów młodych rolników	-

	<p>Cel szczegółowy SO8 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa,</p> <p>w tym w szczególności: CS 8.P 9. Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów</p> <p>Kod interwencji: I 13.1 Nazwa interwencji: LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)</p>	
Cel 2	Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców	
<p>Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców</p>	<p>Cel szczegółowy SO8 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa,</p> <p>w tym w szczególności: CS 8.P 4. Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej</p> <p>CS 8.P 6. Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego</p> <p>CS 8.P 8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym</p> <p>CS 8.P 10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich</p> <p>CS 8.P 11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogenicznego</p> <p>CS 8.P 12. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność</p> <p>Kod interwencji: I 13.1</p>	<p>Priorytet 7 Fundusze europejskie na rozwój lokalny</p> <p>Działanie FEKP.07.01 Przełamywanie stereotypów związanych z płcią</p> <p>Bezpośrednia realizacja celu: Cel szczegółowy EFS+.CP4.C - Wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.</p> <p>Uzasadnienie celu (cyt. z Programu): <i>„Wsparcie systemowe z zakresu równości kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji będzie dostępne z poziomu krajowego. Jednakże w tym zakresie potrzebne jest również wsparcie, kierowane z poziomu regionalnego dopasowane do lokalnych potrzeb. Do takich potrzeb zalicza się m.in. przełamywanie stereotypów związanych z płcią.”</i></p> <p>Działanie FEKP.07.02 Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną</p> <p>Bezpośrednia realizacja celu: Cel szczegółowy EFS+.CP4.F - Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i</p>

	<p>Nazwa interwencji: LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)</p>	<p>szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwienie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.</p> <p>Uzasadnienie celu (cyt. z Programu): <i>„Wsparcie wychowania przedszkolnego jest wynikiem zdiagnozowanych w SRW potrzeb w zakresie poprawy jakości edukacji przedszkolnej oraz tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego. Wg Załącznika D niewystarczające jest uczestnictwo w wychowaniu przedszkolnym dzieci młodszych, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Wyniki ogólnopolskich egzaminów wskazują, że konieczne jest podjęcie działań przyczyniających się do poprawy jakości nauczania w kształceniu ogólnym. Wsparcie uczniów powinno obejmować również rozwój poprzez edukację pozaformalną. Miejscem, gdzie młodzi ludzie mogą pogłębiać kompetencje, zainteresowania, uzdolnienia i pasje są kluby młodzieżowe. Zgodnie z Załącznikiem D wsparcia wymaga również dostępność i jakość doradztwa zawodowego na wszystkich poziomach kształcenia. Kluczowe stają się działania dotyczące edukacji włączającej – pomoc dla uczniów, nauczycieli i szkół. Pilną potrzebą staje się integracja uczniów, których opiekunowie są migrantami lub powracają z zagranicy. Zaplanowano stypendia dla najzdolniejszych uczniów jako czynnik wzmacniający motywację i dalszy rozwój. Biorąc pod uwagę niepokojące dane z rynku pracy dotyczące zatrudnienia absolwentów szkół zawodowych, należy wspierać inicjatywy promujące dualny model kształcenia.”</i></p> <p>Działanie FEKP.07.04 Wspieranie integracji społecznej</p>
--	---	--

		<p>Bezpośrednia realizacja celu: Cel szczegółowy EFS+.CP4.L - Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci. Uzasadnienie celu (cyt. z Programu): <i>„Istotnym zakresem wymagającym wsparcia w województwie kujawsko-pomorskim jest aktywizacja społeczna osób najbardziej zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Bardzo często dotyczy to osób starszych zamieszkujących obszary wiejskie, które doświadczają wykluczenia społecznego w wyniku samotności i braku kontaktu z drugim człowiekiem. Powoduje to u tych osób stres, pogorszenie stanu psychicznego, co w konsekwencji prowadzi również do wywoływania innych chorób. Idealnym rozwiązaniem na wyeliminowanie takiego wykluczenia społecznego są lokalne kluby seniora lub gospodarstwa opiekuńcze. Tam osoby samotne mogą spotkać się z innymi mieszkańcami, wziąć udział w różnego rodzaju warsztatach, co pozytywnie wpływa na ich kondycję psychiczną.”</i></p>
--	--	--

Źródło: opracowanie własne

V.2 Zgodność i komplementarność LSR z innymi dokumentami planistycznymi i strategiami.

Cele sformułowane w trakcie opracowywania LSR zostały przeanalizowane pod kątem ich zgodności i komplementarności z celami strategicznymi w dokumentach wyższego rzędu i są zgodne na poziomie lokalnym, wojewódzkim i krajowym.

Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2030		
CEL 1 LSR Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR	CEL 2 LSR Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców	
PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1 LSR Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA	PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1 LSR Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA	PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2 LSR Rozwój lokalnej infrastruktury

<p>Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych, Kierunek interwencji: 2.2 – Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym.</p> <p>Zgodność celów w wymiarze gospodarczym: rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, rozwój przedsiębiorczości.</p>	<p>Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych, Kierunek interwencji: 2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego Zgodność celów w wymiarze społecznym: zapewnianie usług społecznych, zwiększenie dostępności oferty dla osób starszych, osób z niepełnościami, osób do 25 roku życia. W obszarze gospodarczym rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, rozwój przedsiębiorczości.</p>	<p>Cel szczegółowy 1: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym, Kierunek interwencji: 1.5 – Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów (w tym 1.5.3. Infrastruktura społeczna)</p> <p>Zgodność celów w wymiarze społecznym poprzez poprawę dostępności infrastruktury na wsiach.</p>
--	---	--

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR)		
<p>CEL 1 LSR Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR</p>	<p>CEL 2 LSR Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców</p>	
<p>PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1 LSR Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA</p>	<p>PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1 LSR Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA</p>	<p>PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2 LSR Rozwój lokalnej infrastruktury</p>
<p>SOR jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2030. SOR przedstawia nowy model rozwoju – <u>rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony</u>. Jest on oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty. SOR zmierza do zmiany struktury gospodarki na rzecz uczynienia jej bardziej innowacyjną, efektywnie wykorzystującą zasoby kapitału rzeczowego i ludzkiego. Polityka regionalna doprowadzić ma do zwiększenia efektywności interwencji publicznej, w szczególności w odniesieniu do słabszych regionów, podregionów, miast i obszarów wiejskich, nie rezygnując jednak z wykorzystania potencjałów terytoriów wysoko rozwiniętych. Głównym celem SOR jest „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.</p>		
<p>Cel szczegółowy I Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój</p>	<p>Cel szczegółowy II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszar: Spójność społeczna).</p>	<p>Cel szczegółowy II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszar:</p>

innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);		Rozwój zrównoważony terytorialnie).
---	--	-------------------------------------

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 (SRKL2030)		
CEL 1 LSR Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR	CEL 2 LSR Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców	
PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1 LSR Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA	PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1 LSR Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA	PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2 LSR Rozwój lokalnej infrastruktury
Celem głównym SRKL jest wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce.		
Cel szczegółowy 3: Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy;	Cel szczegółowy 1: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych;	Cel szczegółowy 4: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 (SRKS2030)		
CEL 1 LSR Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR	CEL 2 LSR Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców	
PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1 LSR Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA	PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1 LSR Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA	PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2 LSR Rozwój lokalnej infrastruktury
Cel główny SRKS2030 stanowi wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Cel główny SRKS2030 doprecyzowują trzy cele szczegółowe, z których wszystkie wykazują zgodność z celami LSR w poszczególnych obszarach wsparcia.		
Cel szczegółowy 3: Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.	Cel szczegółowy 1: Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne.	Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030 (SZRWRiR 2030)	
CEL 1 LSR Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR	CEL 2 LSR Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców

PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1 LSR Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA	PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1 LSR Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA	PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2 LSR Rozwój lokalnej infrastruktury
Celem głównym SZRW RiR 2030 jest rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego.		
Celu szczegółowego I. Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej. Celu szczegółowego III. Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa.	Celu szczegółowego II. Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska. Celu szczegółowego III. Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa.	Celu szczegółowego II. Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska.

Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030 - Strategii Przyspieszenia 2030+		
CEL 1 LSR Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR	CEL 2 LSR Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców	
PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1 LSR Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA	PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1 LSR Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA	PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2 LSR Rozwój lokalnej infrastruktury
Cel główny: 3. Konkurencyjna gospodarka Cele operacyjne: 32. Innowacyjna gospodarka – nauka, badania i wdrożenia 33. Rozwój przedsiębiorczości 35. Rozwój turystyki Zgodność celów w wymiarze gospodarczym. Promocja postaw i rozwiązań innowacyjnych wśród mieszkańców i podmiotów gospodarczych regionu, rozwój turystyki jako dziedziny gospodarki.	Cel główny: 1. Skuteczna edukacja Cel operacyjny: 11. Podniesienie jakości kształcenia i wychowania Zgodność celów w wymiarze społecznym. Wsparcie skutecznego kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, wsparcie rozwoju zdolnych uczniów.	Cel główny: 2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo Cel operacyjny: 24. Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe Zgodność celów w wymiarze społecznym. Kształtowanie tożsamości regionalnej mieszkańców, kultywowanie tożsamości lokalnej mieszkańców. Cel główny 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

<p>Cel główny 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko</p> <p>Cel operacyjny: 48. Potencjały endogeniczne</p> <p>Zgodność celów w wymiarze gospodarczym. Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym, rozwój lokalnej przedsiębiorczości wykorzystującej specyficzne walory danego terytorium.</p>	<p>Cel główny: 2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo</p> <p>Cele operacyjne: 21. Aktywność społeczna i rozwój społeczeństwa obywatelskiego 22. Rozwój wrażliwy społecznie</p> <p>Zgodność celów w wymiarze społecznym. Rozwój aspiracji społecznych (edukacja nieformalna), rozwój społeczeństwa obywatelskiego, aktywizacja seniorów oraz integracja międzypokoleniowa, rozwój idei solidaryzmu międzypokoleniowego.</p>	<p>Cele operacyjne: 41. Infrastruktura rozwoju społecznego 42. Środowisko przyrodnicze 43. Przestrzeń kulturowa 48. Potencjały endogeniczne</p> <p>Zgodność celów w wymiarze społecznym. Rozwój przestrzeni publicznych, zachowanie, wzmacnianie oraz promocja potencjału dziedzictwa przyrodniczego, ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa kulturowego, tworzenie i zagospodarowanie szlaków turystycznych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, tworzenie nowych i rozwój istniejących tras rowerowych o znaczeniu turystycznym i rekreacyjnym, promocja lokalnych marek i znaków towarowych dotyczących produktów i usług charakterystycznych terytorialnie.</p>
---	--	---

Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030		
<p>CEL 1 LSR Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR</p>	<p>CEL 2 LSR Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców</p>	
<p>PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1 LSR Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA</p>	<p>PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1 LSR Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA</p>	<p>PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2 LSR Rozwój lokalnej infrastruktury</p>
<p>Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030 stanowi jedno z podstawowych narzędzi realizacji założeń strategicznych rozwoju województwa. Założenia przedstawione w tym dokumencie mają na celu ukierunkowanie działań realizowanych w województwie na najbardziej wskazane i wymagające interwencji obszary związane z rozwojem usług społecznych, aktywnością zawodową, społeczną i obywatelską mieszkańców oraz współpracą instytucji i podmiotów z zakresu włączenia społecznego. Misją Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030 jest: Podniesienie jakości życia mieszkańców regionu w efekcie wzrostu ich aktywności, samodzielności i solidarności osiągnięte poprzez rozszerzenie wachlarza wsparcia.</p>		

Cel strategiczny 2 Większa aktywność zawodowa, społeczna i obywatelska mieszkańców	Cel strategiczny 2 Większa aktywność zawodowa, społeczna i obywatelska mieszkańców Cel strategiczny 3 Zwiększenie współpracy instytucji i podmiotów w obszarze włączenia	Cel strategiczny 3 Zwiększenie współpracy instytucji i podmiotów w obszarze włączenia
--	---	---

Realizacja działań w ramach celów wskazanych powyżej, jest spójna z zakresem działań przewidzianych do realizacji w ramach LSR, w tym m.in.: tworzenie nowych miejsc pracy poprzez wsparcie inwestycyjne na tworzenie i rozwój lokalnych firm, rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie: gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych, rozwój lokalnej infrastruktury, aktywności społecznej.

Cele LSR oraz zdefiniowane w ich ramach przedsięwzięcia są spójne z celami kluczowych strategii wyższego rzędu. Z jednej strony interwencja przewidziana w LSR bezpośrednio wpisuje się w kluczowe kierunki rozwoju definiowane na poziomach: wspólnotowym, krajowym i regionalnym. Z drugiej strony lokalne działania zaplanowane w ramach LSR, dzięki swojemu oddolnemu charakterowi zapewniają komplementarną interwencję, jak najlepiej dopasowaną do potrzeb. Terytorializacja stanowiąca jedno z priorytetowych narzędzi polityki spójności znajduje tu swój praktyczny wyraz poprzez zastosowanie wielofunduszowego RLKS.

LSR ma lokalny charakter, jednak odnosi się do poziomu ponadgminnego, w trakcie procesu strategicznego dokonano przeglądu dostępnych strategii gminnych przede wszystkim w aspekcie komplementarności planowanych działań na poziomie gmin. Cele LSR wpisują się w następujące cele wynikające ze strategii rozwoju poszczególnych gmin.

Strategia Rozwoju Gminy Sępólno Krajeńskie na lata 2021 - 2030
Cel strategiczny 2: Rozwinięta gospodarka lokalna dzięki wykorzystaniu zasobów endogenicznych
Cel strategiczny 3: Aktywni mieszkańcy
Strategia Rozwoju Gminy Więcbork na lata 2021 - 2030
Cel strategiczny 1: Zaspokajanie potrzeb mieszkańców gminy w zakresie usług społecznych, rekreacyjnych i kulturalnych
Cel strategiczny 2: Wzmocnienie potencjału gospodarczo-turystycznego gminy
Strategia Rozwoju Gminy Kamień Krajeński na lata 2020 - 2030
Cel strategiczny I: Wysoka jakość oferowanych usług społecznych oraz aktywizacja społeczeństwa
Cel strategiczny II: Wzmocnienie potencjału gospodarczego oraz rozwój infrastruktury technicznej
Cel strategiczny III: Ochrona zasobów i walorów Gminy Kamień Krajeński
Strategia Rozwoju Gminy Sośno na lata 2021 - 2030
Cel strategiczny: 1. Rozwój aktywności społecznej mieszkańców
Cel strategiczny: 2. Rozwój sektora gospodarczego i infrastruktury technicznej w oparciu o sąsiedztwo miasta Bydgoszczy

Cele zdefiniowane w LSR pozostają w zgodności z wyzwaniami i priorytetami rozwojowymi jakie zdefiniowały w swoich strategiach poszczególne gminy. Szczególnie wyraźnie rysuje się to w obszarze wsparcia społeczności lokalnej poprzez jej aktywizację i zapewnienie warunków infrastrukturalnych oraz budowanie kapitału społecznego. Część przewidzianych przedsięwzięć ma charakter komplementarny, co pozwoli na wykorzystanie efektu synergii interwencji lokalnej (poziom gminy) i ponadlokalnej (poziom LGD). Analizując zakres zaplanowanych w LSR działań zwrócić należy uwagę na ich wzajemną synergię. Pomocy dzieciom i młodzieży w ramach klubach młodzieżowych spowoduje nie tylko, że będą oni lepiej wykształceni, ale też rozwinięta zostanie ich kreatywność, przygotowanie do wejścia na rynek pracy, dzięki czemu, być może, wypracują pomysł na swój własny biznes, co przyczyni się do rozwoju przedsiębiorczości, rozwoju gospodarczego obszaru, co z kolei przełoży się na wzrost dochodów mieszkańców. Bogatsze społeczeństwo lepiej zabezpieczy swoją przyszłość.

V.2.1 Polityka terytorialna

W LSR nie dokonano oceny zgodności dokumentu z celami określonymi w strategii terytorialnej Obszaru Prowadzenia Polityki Terytorialnej Sępólna Krajeńskiego, z uwagi na fakt, że jest ona w trakcie opracowywania.

V.3 Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.

Komplementarność, spójność i synergia LSR będzie realizowana w dwóch etapach, na etapie programowania oraz wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Na etapie programowania komplementarność, spójność i synergia zostały zapewnione przy tworzeniu LSR i określaniu zakresu tematycznego. Przeprowadzone konsultacje i współudział szerokiego grona partnerów, reprezentujących wszelkie grupy interesów, w procesie powstawania LSR pozwolił na zintegrowanie lokalnych środowisk, które dostrzegają w realizacji strategii szanse na rozwiązanie kluczowych dla siebie i całego regionu zdiagnozowanych problemów w sposób zintegrowany. Dotyczy to zarówno sektora publicznego, społecznego - reprezentowanego przez lokalne stowarzyszenia, jak i przedsiębiorców reprezentujących różne branże. Różnorodność źródeł finansowania umożliwi działanie w sposób wszechstronny, kompleksowy, a tym samym efektywniejszy niż w przypadku korzystania z jednego funduszu. Niezależnie od możliwości wsparcia w ramach RLKS ze środków dostępnych w LSR beneficjenci działań LSR będą mogli aplikować również o inne środki wsparcia zewnętrznego. W LSR wprowadzono zatem mechanizmy zapewniające spójność i komplementarność wsparcia.

Partnerska współpraca pomiędzy sektorem społecznym, gospodarczym i publicznym jest fundamentem do realizacji LSR i wspólnego osiągania rezultatów odpowiadających oczekiwaniom lokalnej społeczności. Przejawy tej współpracy potwierdzające integrację, to: wspólne podejmowanie decyzji, synergiczne wykorzystywanie zróżnicowanych potencjałów poszczególnych sektorów (zasoby, wiedza, kompetencje, relacje), współfinansowanie realizowanych projektów.

Atutem LSR jest integracja na poziomie lokalnym dwóch źródeł finansowania w ramach RLKS o komplementarnym charakterze (EFROW i EFS+). Pozwala to na kompleksową interwencję (szersza integracja tematyczna) obejmującą odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby zarówno w obszarze wsparcia infrastrukturalnego jak i budowy kapitału społecznego przez aktywizację, inkluzję i rozwój przedsiębiorczości. Większa alokacja środków (2 fundusze) daje szansę na osiągnięcie rezultatów o większym i trwalszym oddziaływaniu. Kolejną korzyścią jest budowanie potencjału instytucjonalnego LGD oraz zasobu kompetencji u interesariuszy LGD poprzez procesy aplikowania i realizacji projektów. Przyjęty sposób wdrażania LSR, koordynacja tematyczna i terminowa naborów, wykorzystywanie rezultatów wcześniejszych projektów, koordynacja działań różnych beneficjentów przyczynia się do integracji sektorów, partnerów i zasobów.

Działania związane ze wsparciem przedsiębiorczości z jednej strony budują ten sektor w branże produkcji/usług. Z drugiej strony, realizują cele o oddziaływaniu społecznym (poprawa dostępu do lokalnych produktów/usług). Integracja tych branż i obszarów wzmacnia lokalną społeczność.

Zinstytucjonalizowanym przejawem integracji jest Rada LGD reprezentująca poszczególne sektory (bez dominacji żadnego z nich) oraz różne samorządy. Instrument ten niejako „zmusza” interesariuszy do dialogu i poszukiwania konsensusu lub kompromisu w procesie decyzyjnym.

Przestrzennym przejawem integracji jest objęcie LSR spójnego obszaru 4 podobnych samorządów oraz możliwość realizacja części projektów na obszarze kilku gmin (projekty „miękkie”) co bezpośrednio przyczynia się do poprawy dostępu do usług i infrastruktury, zmniejszania kosztów, a jednocześnie integruje obszar.

Kluczowym obszarem integracji jest aktywowanie współpracy sektora publicznego z organizacjami pozarządowymi. Współpraca ta może być zobrazowana poprzez trójkąt relacji obejmujący samorząd (koordynator i inicjator) organizacje pozarządowe (inicjator i realizator) oraz mieszkańcy (beneficjenci działań). Komplementarne przedsięwzięcia samorządów i organizacji pozarządowych przyczyniają się do synergicznych efektów i budowania kapitału społecznego.

W toku prac nad LSR uznano, że optymalną formułą wdrażania będą konkursy (EFROW) i projekty grantowe (EFS+), które zapewnią równy i transparentny dostęp do wsparcia wszystkim interesariuszom LGD.

Cele i przedsięwzięcia określone w LSR wynikają z diagnozy obszaru. Są one ze sobą ściśle powiązane, a rola LGD, jako lidera wdrażania LSR zapewnia realizację podejścia w sposób spójny, komplementarny i synergiczny.

Spójność, komplementarność i synergia w ramach LSR dotyczy przede wszystkim działań prowadzonych w ramach określonych grup problemów/działań zwanych przedsięwzięciami.

W ramach niniejszej strategii planuje się realizację przedsięwzięć, które w efekcie mają się przyczynić do realizacji celów i osiągnięcia określonej wizji obszaru. Spójność, komplementarność i synergia w ramach LSR dotyczy również związków między różnymi partnerami społecznymi, gospodarczymi i publicznymi zaangażowanymi w rozwój lokalny obszaru.

We wszystkich przedsięwzięciach zakłada się udział przedstawicieli różnych sektorów w podejmowaniu działań, inwestycji ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnych celów rozwoju obszaru. Działania wdrażane w ramach LSR będą monitorowane przez LGD zarówno na etapie podejmowania decyzji o wyborze operacji zgodnych z LSR, jak i prowadzenia ewaluacji pod kątem osiąganych wskaźników produktów i rezultatów.

Podejście zintegrowane w LSR dotyczy celów, przedsięwzięć, związków pomiędzy podmiotami, które uczestniczą w realizacji strategii oraz wykorzystania lokalnych zasobów. Obrazują to poniższe tabele:

CEL 1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR, Przedsięwzięcia 1.1: Przedsiębiorca NASZA KRAJNA
Działania związane ze wsparciem przedsiębiorczości z jednej strony budują ten sektor w branże produkcji/usług. Z drugiej strony, realizują cele o oddziaływaniu społecznym (poprawa dostępu do lokalnych produktów/usług). Integracja tych branż i obszarów wzmacnia lokalną społeczność.
Zaangażowanie różnych sektorów (zintegrowanie podmiotów): a) społecznego – mieszkańcy – potencjalni beneficjenci, b) gospodarczego: mikro i małe przedsiębiorstwa, rolnicy lub domownicy będący właścicielem lub współwłaścicielem małego gospodarstwa, w którym prowadzona jest działalność rolnicza.
W ramach LSR planuje się działania ukierunkowane na wsparcie tworzenia i rozwoju lokalnych przedsiębiorstw różnych branż. W szczególności jednak z uwagi na specyfikę obszaru LSR i jego potencjał, mając na uwadze rekomendacje wynikające z konsultacji, zwłaszcza z lokalnymi przedsiębiorcami określono, iż LSR integrować będzie w szczególności następujące branże działalności gospodarczej (rozumiane jako sekcje PKD): Seksja C – przetwórstwo przemysłowe - PRODUKCJA Seksja F - budownictwo Seksja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi –TURYSTYKA Seksja R – Działalność związana z kulturą rozrywką i rekreacją – REKREACJA Seksja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca - WYNAJEM I DZIERŻAWA Seksja J – Informacja i komunikacja - DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OPROGRAMOWANIEM I DORADZTWEW W ZAKRESIE INFORMATYKI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ POWIĄZANA Seksja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna - DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE ARCHITEKTURY I INŻYNIERII; BADANIA I ANALIZY TECHNICZNE oraz POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA (Działalność w zakresie specjalistycznego projektowania) Seksja S – Pozostała działalność usługowa (Fryzjerstwo i pozostałe zabiegi kosmetyczne) W ramach realizacji przedsięwzięcia planowane jest również udzielanie wsparcia na operacje dot. rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia i rozwijania: - gospodarstw agroturystycznych, - zagród edukacyjnych.
Odpowiedź na zidentyfikowane problemy, potrzeby i potencjał obszaru: Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców LGD powodujący niedostateczną ilość nowych przedsiębiorstw i inicjatyw gospodarczych na obszarze LGD. Obszar charakteryzuje się wysokim bezrobociem, znacznie wyższym niż średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego i kraju. Kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru ma rolnictwo.

Cel 2. Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców, Przedsięwzięcia: 2.1 Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA i 2.2 Rozwój lokalnej infrastruktury
Spójne i kompleksowe podejście: obydwie przedsięwzięcia wraz z planowanymi operacjami są spójne, powiązane ze sobą oraz wzajemnie się uzupełniają. Obydwie przedsięwzięcia w pełni realizują założenia Celu 2 oraz wpisują się w realizację Wizji i Misji Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia NASZA KRAJNA.
Użycie różnych metod: wsparcie finansowe poprzez przyznawanie dotacji, realizacja projektowych grantowych, organizacja szkoleń, warsztatów, itp.
Zaangażowanie różnych sektorów (zintegrowanie podmiotów): a) społecznego m.in.: stowarzyszenia, jednostki nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa nadaje zdolność prawną b) publicznego: jednostki samorządu terytorialnego (również poprzez współpracę przy organizacji warsztatów, wydarzeń, udostępnianiu pomieszczeń do spotkań, szkoleń, wydarzeń).
Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej m.in. poprzez np. przy budowie i przebudowie obiektów małej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej - współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami z branży: budowlanej, stolarskiej; przy realizacji zadań dot. integracji społecznej mieszkańców, poprzez realizację projektów szkoleniowych, współpracę z lokalnymi firmami szkoleniowymi, cateringowymi, domami kultury, stowarzyszeniami itp.
Obydwie określone dla Celu II przedsięwzięcia w sposób spójny, chociaż przy zastosowaniu zupełnie innych sposobów oddziaływania i metod przyczyniać się będą do kompleksowego niwelowania ważnych deficytów mieszkańców obszarów LSR.
Odpowiedź na zidentyfikowane problemy, potrzeby i potencjał obszaru:
Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru będąca wynikiem m.in. słabej motywacji do działania, niedostatecznej oferty kulturalnej oraz oferty zagospodarowania czasu wolnego, licznych braków i niedostatków lokalnej infrastruktury.
Powiat Sępoleński charakteryzuje się dużym udziałem ludności w wieku przedprodukcyjnym.
Prognoza demograficzna potwierdzająca proces starzenia się społeczeństwa obliguje do działań mających na celu zaspokojenie potrzeb osób starszych.
Obszar LGD jest atrakcyjny pod względem walorów turystycznych i krajobrazowych.
Nienajlepsze wyniki egzaminów oraz duży procent osób z najniższym wykształceniem formalnym wśród osób bezrobotnych wymagają interwencji. Konieczne jest podejmowanie działań mających na celu wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną.

Operacje zaplanowane do finansowania w ramach LSR realizowane będą przez beneficjentów reprezentujących wszystkie sektory życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD.

Tabela 23. Potencjalni beneficjenci.

Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR	Potencjalni beneficjenci
1.1 Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA	- osoba fizyczna/potencjalny przedsiębiorca, - mikro i małe przedsiębiorstwa, - rolnicy lub domownicy będący właścicielem lub współwłaścicielem małego gospodarstwa, w którym prowadzona jest działalność rolnicza
2.1 Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA	Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027

	<p>- wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów), których siedziba lub oddział mieści się na obszarze objętym LSR.</p> <p>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027</p> <p>- osoby prawne, - organizacje pozarządowe, - jednostki sektora finansów publicznych, - jednostki nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa nadaje zdolność prawną, których siedziba lub oddział mieści się na obszarze objętym LSR.</p>
2.2 Rozwój lokalnej infrastruktury	<p>- osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe, - jednostki sektora finansów publicznych, - jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, których siedziba lub oddział mieści się na obszarze objętym LSR.</p>

Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru objętego działaniem LGD NASZA KRAJNA została opracowana przy aktywnej współpracy różnych podmiotów w/w sektorów, co oznacza, że planowane w strategii przedsięwzięcia i operacje będą realizowane przy współpracy tych podmiotów. Wzajemna współpraca przyczyni się do wykreowania liderów, podniesienia świadomości mieszkańców, ich integracji, nabycia nowych umiejętności, współpracy, samorządności, zmiany postaw, aktywizacji i podniesienia poziomu optymizmu (**integracja podmiotów**).

W ramach strategii dąży się do integrowania rozwoju w wymiarach społecznym, kulturowym, przestrzennym, gospodarczym; wszystkie te wymiary współzależą od siebie, a realizacja przedsięwzięć w ramach jednego wymiaru sprzyja osiągnięciu celów w innych wymiarach (**integracja funkcji**).

Zintegrowanie LSR wyraża się również spójną i komplementarną, a zarazem przejrzystą ofertą dla poszczególnych interesariuszy, np. przedsiębiorcy/rolnicy będą korzystali z jednego z celów, co zapewni im proste i przejrzyste oraz jednolite zasady wsparcia (tak jak tego oczekują).

V.4 Wartość dodana podejścia LEADER

Wieloletnie doświadczenie LGD i jego interesariuszy pozwoliło na optymalne wykorzystanie potencjału podejścia LEADER, w zakresie każdego z jego elementów i osiągnięcie dzięki temu wymiernych korzyści dla rozwoju obszaru LGD, kluczowe z nich to:

- **oddolność** - szeroki udział społeczności lokalnej w przygotowaniu, a docelowo w realizacji LSR (patrz: Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR), dobór zakresów wsparcia wynikający z dogłębnej diagnozy (dane statystyczne, spotkania z mieszkańcami, ankiety, analiza potencjałów i potrzeb, określenie grup docelowych) gwarantuje ich adekwatność;
- **terytorialność** – LSR obejmuje spójny obszar, przy zachowaniu spójności celów, zastosowanie wielofunduszowego RLKS pozwala dopasować interwencje do potrzeb terytorium, spójność obszaru daje szansę na koncentrację wsparcia w kluczowych obszarach;
- **zintegrowanie** - współpraca różnych grup interesu, integracja komplementarnych zakresów wsparcia, zasobów, partnerów, obszaru (opisane powyżej);
- **partnerstwo** - LGD działa jako partnerstwo lokalne, w którym uczestniczą różne podmioty z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, inkluzywne podejście do mieszkańców oraz ustalenie szerokiego kręgu potencjalnych beneficjentów budują kapitał społeczny; partnerstwo realizowane jest w płaszczyźnie merytorycznej (partycypacyjny proces decyzyjny, korzystanie z kompetencji i doświadczeń partnerów), funkcjonalnej (przygotowanie i realizacja projektów) oraz finansowej (zaangażowanie wkładu własnego);

- **innowacyjność** – planowane wspieranie innowacji (kryterium premiujące) w ramach celu 1 i 2, animacja mieszkańców na rzecz realizacji przedsięwzięć innowacyjnych;
- **decentralizacja zarządzania i finansowania** – partycypacyjne struktury zarządcze i procesy decyzyjne w LGD, transparentność procesów wdrażania LSR, finansowanie działań z dwóch funduszy umożliwiające realizację szerokiego i komplementarnego względem innych działań zakresu wsparcia.
- **sieciowanie i współpraca** – permanentna współpraca sektorów i interesariuszy przy zarządzaniu LSR oraz w zakresie projektów, w tym wymiana doświadczeń, wsparcie dedykowane lokalnym liderom, współpraca w ramach organizacji zrzeszających LGD (np. Kujawsko-Pomorska Sieć LGD), permanentne uczenie się poprzez zdobywanie kolejnych doświadczeń przez poszczególne organy i biuro LGD, a przede wszystkim przez LGD rozumiany jako wspólnota interesariuszy działających na rzecz rozwoju lokalnego.

Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność integruje i wzmacnia dotychczasowe podejście LEADER z jednej strony dzięki szerszej i synergicznej interwencji z różnych funduszy przyczynia się do aktywizacji społecznej i lepszego zaspokajania potrzeb, z drugiej strony buduje lokalną tożsamość i kapitał społeczny.

LGD, aby zintensyfikować efekty LSR i promować podejście LEADER, będzie w ramach swoich działań: animować rozwój lokalny ściśle współpracując z lokalnymi liderami, wzmacniać partnerstwo, prowadzić działalność szkoleniową w kontekście zintegrowanego rozwoju.

Wyznaczone w LSR cele rozwojowe są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR, a zaplanowane i realizowane przedsięwzięcia przyczyniają się do jego wzmocnienia.

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Przepisy ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U.2022.1029 ze zmianami) określają jakie dokumenty wymagają przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Zgodnie z zapisami ustawy oceny takiej może wymagać również projekt LSR. Przepisy uzależniają jednakże konieczność przeprowadzenia takiej oceny, w odniesieniu do tej kategorii dokumentów planistycznych, od ich indywidualnej zawartości oraz zewnętrznych uwarunkowań ich realizacji. Decyzję o przeprowadzeniu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dokonuje organ opracowujący projekt dokumentu (LGD) sam, bądź w uzgodnieniu z właściwym organem ochrony środowiska. Mając na uwadze zapisy ustawy, zgodnie z art. 48 ust. 1, art. 57 ust. 1 pkt 2 oraz art. 58 ust. 1 pkt 2, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie NASZA KRAJNA wystąpi do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz do Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Bydgoszczy o opinię w sprawie odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla ww. dokumentu.

Rozdział VI Cele i wskaźniki

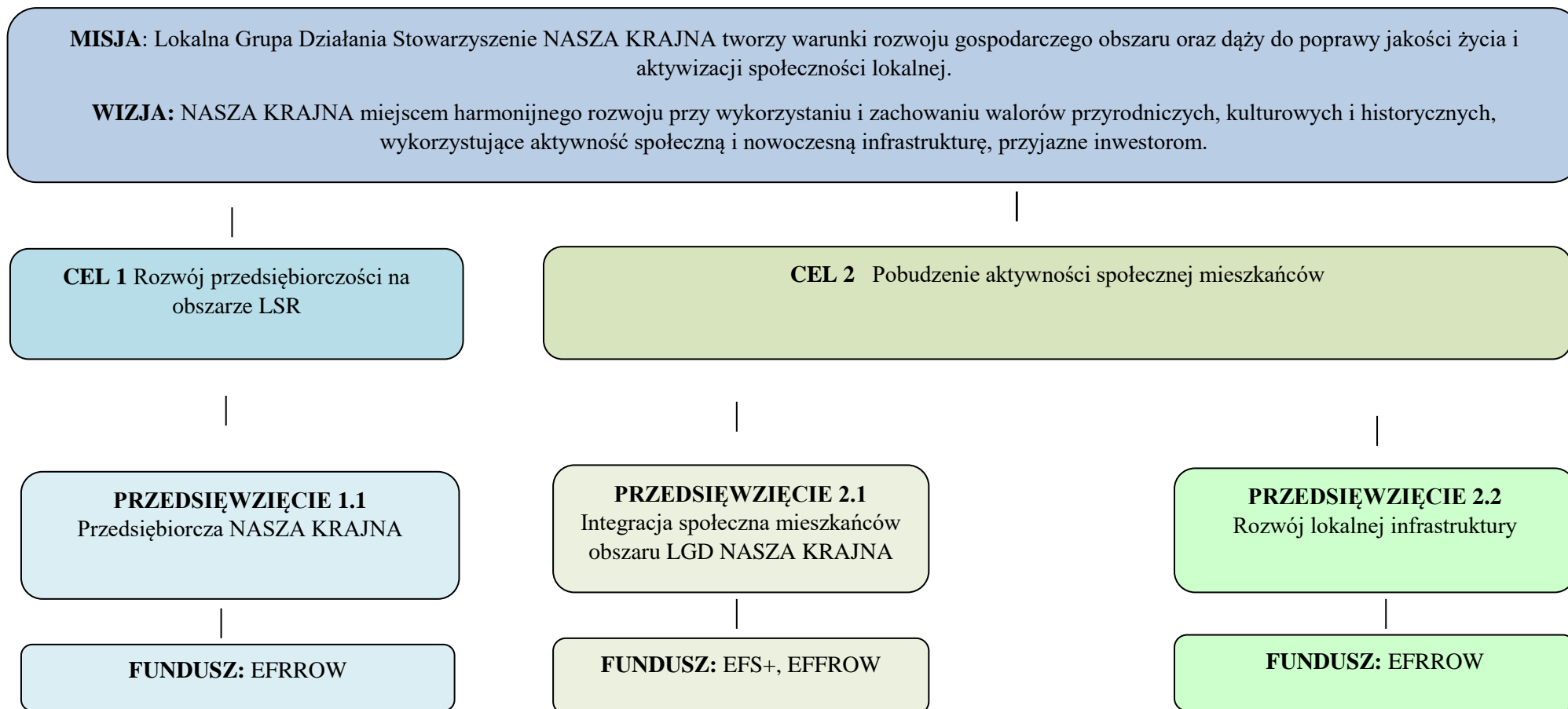
VI. Cele i wskaźniki

VI.1 Specyfikacja i opis celów, przypisanych im przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie ich z analizą potrzeb i analizą obszaru.

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia NASZA KRAJNA opiera swoje kierunki działania zarówno na swoim doświadczeniu, jak i bazując na możliwym do wykorzystania potencjale, który posiada. Określone zostały misja i wizja, oraz cele kierunkowe tj. cele i przedsięwzięcia, których realizacja przewidziana jest na lata 2023-2029.

Zawarte w LSR cele są silnie związane z funkcjonowaniem LGD, terenem, na którym będzie realizowana strategia, zasobami którymi dysponuje LGD. Cele i przedsięwzięcia są bezpośrednio powiązane z diagnozą. Wybór celów i przedsięwzięć został dokonany w wyniku przeprowadzonych konsultacji, a ich ostateczny kształt uwzględnia wnioski płynące z konsultacji społecznych, diagnozy problemów i potrzeb mieszkańców, grup docelowych i obszarów interwencji. W rozdziale opisano związek celów i przedsięwzięć zawartych w strategii z diagnozą.

Rysunek 1. Schemat celów LSR.

Wybór celów i przedsięwzięć jest uzasadniony w odniesieniu do diagnozy problemów, grup docelowych i obszarów interwencji. Wskazane w LSR cele i przedsięwzięcia są wynikiem konsultacji społecznych prowadzonych m.in. poprzez spotkania otwarte w poszczególnych gminach tworzących powiat, spotkania branżowe dla przedstawicieli poszczególnych sektorów, zbieranie fiszek projektowych, ankiet itp. Szczegółowy opis partycypacyjnego charakteru LSR zawarty został w Rozdziale III LSR.

W wyniku przeprowadzonych działań informacyjno – konsultacyjnych, przeprowadzonej diagnozy obszaru (analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru), określono następujące cele i przedsięwzięcia:

Cel 1: Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR odnosi się m.in. do zdiagnozowanych problemów zdefiniowanych jako wysoki stopień bezrobocia w powiecie, emigracja zarobkowa oraz niski poziom przedsiębiorczości. Realizacji celu ma służyć przedsięwzięcie:

- 1) **Przedsięwzięcie 1.1: Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA** ukierunkowane na tworzenie satysfakcjonujących warunków aktywności zawodowej i nowych miejsc pracy poprzez wsparcie inwestycyjne na tworzenie i rozwój lokalnych firm. W ramach realizacji przedsięwzięcia planowane jest również udzielanie wsparcia na operacje dot. rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie: gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych. Grupy docelowe: osoba fizyczna/potencjalny przedsiębiorca, mikro i małe przedsiębiorstwa, rolnicy lub domownicy będący właścicielem lub współwłaścicielem małego gospodarstwa, w którym prowadzona jest działalność rolnicza.

Cel 2: Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców odnosi się m.in. do zdiagnozowanych problemów związanych w szczególności z niską aktywnością mieszkańców, niedostateczną ofertą zagospodarowania czasu wolnego zwłaszcza dla osób starszych, a także dzieci i młodzieży, a także niewykorzystanym potencjałem w postaci wielu organizacji pozarządowych. Cel jest również odpowiedzią na zdiagnozowany w LSR problem związany z ograniczonym dostępem do szeroko rozumianej lokalnej infrastruktury publicznej mieszkańców obszaru LSR, co pośrednio wpływa również na niską aktywność mieszkańców we wspólne działania. Cel realizuje również zgłoszony w trakcie konsultacji społecznych postulat promocji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru Krajny. Realizacji celu mają służyć dwa przedsięwzięcia:

- 1) **Przedsięwzięcie 2.1: Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA** - Działania realizowane w ramach Przedsięwzięcia ukierunkowane będą na integrację społeczną mieszkańców obszaru. W ramach przedsięwzięcia planowana jest realizacja m.in. projektów na rzecz integracji seniorów, pozwalających uchronić tę grupę społeczną przed izolacją i wykluczeniem społecznym, kluby rodzica, edukacyjne kluby młodzieżowe, projekty z zakresu podnoszenia wiedzy i świadomości osób zajmujących się edukacją i pracą z dziećmi i młodzieżą nt. stereotypów płci i specyfiki potrzeb osób różnej płci, z zakresu edukacji liderów życia publicznego i społecznego. Grupy docelowe:

a) w ramach EFRROW: mieszkańcy obszaru, w szczególności seniorzy (osoby które ukończyły 60 rok życia), ludzie młodzi (do 25 roku życia), osoby w niekorzystnej sytuacji (tj. osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, rolnicy z małych gospodarstw, osoby poszukujące zatrudnienia).

b) w ramach EFS+:

Cel szczegółowy EFS+.CP4.C

Wszyscy mieszkańcy (osoby dorosłe) obszaru objętego lokalną strategią rozwoju

Cel szczegółowy EFS+.CP4.F

Dzieci i młodzież uczące się w wieku od 6 do 24 lat z obszaru objętego lokalną strategią rozwoju

Cel szczegółowy EFS+.CP4.L

Wszyscy mieszkańcy (osoby dorosłe) obszaru objętego lokalną strategią rozwoju

- 2) **Przedsięwzięcie 2.2: Rozwój lokalnej infrastruktury** - Wsparcie w ramach Przedsięwzięcia ukierunkowane będzie na inwestycje przyczyniające się do rozwoju i podniesienia atrakcyjności obszaru LSR poprzez poprawę dostępu do małej infrastruktury publicznej oraz projekty z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego obszaru Krajny. Grupy docelowe: mieszkańcy obszaru, w szczególności seniorzy (osoby które ukończyły 60 rok życia), ludzie młodzi (do 25 roku życia), osoby w niekorzystnej sytuacji (tj. osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, rolnicy z małych gospodarstw, osoby poszukujące zatrudnienia), turyści.

Powyższe potwierdza, iż wybór celów i przedsięwzięć jest uzasadniony w odniesieniu do diagnozy problemów, grup docelowych i obszarów interwencji.

Szczegółowe rozwiązania w odniesieniu do poszczególnych przedsięwzięć LSR, określone w toku prac nad dokumentem opisano w dalszej części tego rozdziału pn. *Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych*

w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem.

Tabela 24 przedstawia ciąg przyczynowo – skutkowy zaplanowanych w LSR celów, przedsięwzięć i wskaźników.

Załącznik nr 1 do LSR stanowi tabela pn. *Cele i przedsięwzięcia*.

Tabela 24. Ciąg przyczynowo – skutkowy zaplanowanych w LSR celów, przedsięwzięć i wskaźników – matryca logiczna.

Zidentyfikowane problemy, potrzeby i potencjał obszaru	Cel	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty
<p>Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców LGD powodujący niedostateczną ilość nowych przedsiębiorstw i inicjatyw gospodarczych na obszarze LGD.</p> <p>Obszar charakteryzuje się wysokim bezrobociem, znacznie wyższym niż średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego i kraju.</p> <p>Kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru ma rolnictwo.</p>	<p>Cel 1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR</p>	<p>Przedsięwzięcie 1.1 Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA</p>	<p><u>PS WPR</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego podmiotu, - Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego podmiotu 	<p><u>PS WPR</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR, - Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR
<p>Niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru będąca wynikiem m.in. słabej motywacji do działania, niedostatecznej oferty kulturalnej oraz oferty zagospodarowania</p>	<p>Cel 2 Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców</p>	<p>Przedsięwzięcie 2.1 Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA</p>	<p><u>EFS+</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób objętych wsparciem w zakresie równości kobiet i mężczyzn, - Liczba osób znajdujących się w 	<p><u>EFS+</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób, które podniosły poziom wiedzy w zakresie równości kobiet i mężczyzn dzięki wsparciu w programie, - Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu,

<p>czasu wolnego, licznych braków i niedostatków lokalnej infrastruktury</p> <p>Powiat Sępoleński charakteryzuje się dużym udziałem ludności w wieku przedprodukcyjnym</p> <p>Prognoza demograficzna potwierdzająca proces starzenia się społeczeństwa obliguje do działań mających na celu zaspokojenie potrzeb osób starszych.</p> <p>Obszar LGD jest atrakcyjny pod względem walorów turystycznych i krajobrazowych.</p> <p>Nienajlepsze wyniki egzaminów oraz duży procent osób z najniższym wykształceniem formalnym wśród osób bezrobotnych wymagają interwencji. Konieczne jest podejmowanie działań mających na celu wsparcie</p>			<p>niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem, - Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętego wsparciem, - Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem, - Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku, - Całkowita liczba osób objętych wsparciem; <p><u>PS WPR</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba przedsięwzięć służących aktywizacji, 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu, - Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku <p><u>PS WPR</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR,
---	--	--	---	--

dzieci i młodzieży poza edukacją formalną.			integracji mieszkańców	
	Przedsięwzięcie 2.2 Rozwój lokalnej infrastruktury	<u>PS WPR</u> - Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury publicznej, - Liczba przedsięwzięć służących ochronie dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi,	<u>PS WPR</u> - Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR,	

VI. 2 Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.

Tabela 25. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.

Cel	Przedsięwzięcie	Źródła finansowania
1. Rozwój przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru	1.1 Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA	Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Fundusz: Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
2. Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców	2.1 Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA	Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 Fundusz: Europejski Fundusz Społeczny + Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Fundusz: Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
	2.2 Rozwój lokalnej infrastruktury	Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Fundusz: Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Źródło: opracowanie własne

VI. 3 Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS, a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem.

Przedsięwzięcie	Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA
Realizowany cel	Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR
Źródło finansowania	Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Kod interwencji: I 13.1 Nazwa interwencji: LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) Wsparcie w ramach ww. przedsięwzięcia udzielane będzie zgodnie z zapisami wytycznych do ww. działania. Fundusz: Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
Uzasadnienie wyboru przedsięwzięcia oraz sposób realizacji	Uzasadnienie wyboru Przedsięwzięcia: Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane w LSR problemy związane głównie ze stosunkowo wysokim bezrobociem i stosunkowo niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości, dużą atrakcyjnością turystyczną obszaru, ale niskim wskaźnikiem Schneidera, niskimi dochodami małych gospodarstw rolnych, na co zwracali uwagę mieszkańcy w badaniach ankietowych, podczas spotkań konsultacyjnych oraz poprzez przekazane fiszki projektowe. Rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia jest jedną z form skutecznego przeciwdziałania bezrobociu, podnoszenia poziomu aktywności zawodowej społeczeństwa, a także stymulowania rozwoju ekonomicznego i społecznego regionów. Planowane przedsięwzięcie służyć będzie promocji oraz wspieraniu inicjatyw i rozwiązań

zmierzających do tworzenia nowych miejsc pracy oraz budowy postaw kreatywnych, służących rozwojowi przedsiębiorczości i samozatrudnienia (zwłaszcza w odniesieniu do grup wskazanych w LSR jako osoby w niekorzystnej sytuacji).

W ramach przedsięwzięcia planuje się działania ukierunkowane na wsparcie tworzenia i rozwoju lokalnych przedsiębiorstw różnych branż. W szczególności jednak z uwagi na specyfikę obszaru LSR i jego potencjał, mając na uwadze rekomendacje wynikające z konsultacji, zwłaszcza z lokalnymi przedsiębiorcami, określono, iż w ramach LSR wspierane będą w szczególności następujące branże działalności gospodarczej (rozumiane jako sekcje PKD):

Sekcja C – przetwórstwo przemysłowe - PRODUKCJA

Sekcja F - budownictwo

Sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi – TURYSTYKA

Sekcja R – Działalność związana z kulturą rozrywką i rekreacją – REKREACJA

Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca - WYNAJEM I DZIERŻAWA

Sekcja J – Informacja i komunikacja - DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OPROGRAMOWANIEM I DORADZTWEW W ZAKRESIE INFORMATYKI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ POWIĄZANA

Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna - DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE ARCHITEKTURY I INŻYNIERII; BADANIA I ANALIZY TECHNICZNE oraz POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA (Działalność w zakresie specjalistycznego projektowania)

Sekcja S – Pozostała działalność usługowa (Fryzjerstwo i pozostałe zabiegi kosmetyczne)

Przedsięwzięcia realizowane w ramach ww. działalności gospodarczych stanowią listę szczególnie preferowanych operacji w ramach LSR (kryterium punktowe przy ocenie wniosku przez Radę Decyzyjną). Nie oznacza to jednak, że osoby podejmujące lub prowadzące działalność w innych branżach nie mogą ubiegać się o wsparcie.

W ramach realizacji przedsięwzięcia planowane jest również udzielanie wsparcia na operacje dot. rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia i rozwijania:

- gospodarstw agroturystycznych,
- zagród edukacyjnych.

Sposób realizacji Przedsięwzięcia:

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 - 2027

Wsparcie obejmować będzie następujące rodzaje operacji:

- a. podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne,
- b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej,
- c. rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania:

- gospodarstw agroturystycznych,
- zagród edukacyjnych.

W ramach wsparcia w zakresie rozwoju przedsiębiorczości przewiduje się finansowanie kosztów szkoleniowych związanych ściśle z celem danej operacji, takich jak nabycie lub podwyższenie kwalifikacji, reorientacja zawodowa, koszty kursów specjalistycznych lub obejmujących wiedzę niezbędną do prowadzenia działalności gospodarczej np. podstawy księgowości.

Innowacyjność realizowanych operacji	<p>W ramach przedsięwzięcia przewidziano preferencje dla operacji innowacyjnych tj. oryginalnych w skali lokalnej, co ma swoje odzwierciedlenie w lokalnych kryteriach wyboru. Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.</p>
Beneficjenci przedsięwzięcia	<p>Beneficjent PS WPR osoba fizyczna/potencjalny przedsiębiorca, mikro i małe przedsiębiorstwa, rolnicy lub domownicy będący właścicielem lub współwłaścicielem małego gospodarstwa, w którym prowadzona jest działalność rolnicza.</p> <p>W przypadku przedsięwzięć z zakresu podejmowania działalności gospodarczej - preferencje dla operacji realizowanych przez wnioskodawcę z grupy ludzi młodych (do 25 roku życia) oraz z grupy osób w niekorzystnej sytuacji opisanych w LSR (osoby w niekorzystnej sytuacji, tj. osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, rolnicy z małych gospodarstw, osoby poszukujące zatrudnienia)</p> <p>W przypadku przedsięwzięć z zakresu rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych - preferencje dla operacji realizowanych przez wnioskodawcę z grupy ludzi młodych (do 25 roku życia) oraz z grupy osób w niekorzystnej sytuacji opisanych w LSR (osoby w niekorzystnej sytuacji, tj. osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, osoby poszukujące zatrudnienia).</p>
Kwota wsparcia w ramach LSR:	<p>Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci ryczałtu w zakresie podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, tworzenia gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych – do wysokości 150 tys. zł,</p> <p>W zakresie rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej, gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł.</p>
Tryb wyboru projektów przez LGD (forma wdrożenia):	<p>tryb konkursowy</p> <p>Szczególne warunki kwalifikowalności:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) w przypadku operacji realizowanych w ramach tworzenia gospodarstw agroturystycznych: <ul style="list-style-type: none"> - koncepcja wdrożenia systemów jakości wiejskiej bazy noclegowej oraz rozwoju usług czasu wolnego i gospodarki doświadczeń, - przystąpienie do organizacji zrzeszającej kwaterodawców wiejskich nie później niż w dniu złożenia wniosku o płatność, b) w przypadku operacji realizowanych w ramach tworzenia zagród edukacyjnych: <ul style="list-style-type: none"> - koncepcja rozwoju usług czasu wolnego i gospodarki doświadczeń, - przystąpienie do Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych prowadzonej przez CDR O/Kraków nie później niż w dniu złożenia wniosku o płatność. c) w przypadku operacji realizowanych w ramach rozwijania zagród edukacyjnych oraz gospodarstw opiekuńczych – określenie standardu świadczonych usług oraz przedłożenie planu rozwoju tej działalności uwzględniającego m.in. rozszerzenie zakresu świadczonych usług lub podniesienie standardu świadczonych usług. Warunek ten stosuje się także do operacji realizowanych w ramach rozwijania gospodarstw agroturystycznych, d) w przypadku operacji realizowanych w ramach rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej, gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych – minimum roczne doświadczenie w prowadzeniu działalności w tym zakresie,

	e) Wsparcie na podejmowanie lub rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej, tworzenie lub rozwijanie gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych przysługuje tylko raz w okresie realizacji LSR. W przypadku uzyskania wsparcia na podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej, tworzenie gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych, wnioskodawca może ubiegać się o wsparcie na rozwijanie tych działalności nie wcześniej niż po upływie 2 lat od wypłaty płatności ostatecznej w ramach operacji realizowanej w ramach podejmowania/tworzenia tych działalności.
Uzasadnienie przyjętego poziomu wsparcia:	Wysokości poziomu wsparcia określona na podstawie Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027. Intensywność wsparcia ustalona zostanie zgodnie z maksymalnym poziomem dofinansowania określonym w Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027, każdorazowo przed ogłoszeniem konkursu.

Przedsięwzięcie	Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA
Realizowany cel	Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców
Źródło finansowania	<p>Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 Priorytet 7 Fundusze europejskie na rozwój lokalny Działanie FEKP.07.01 Przełamywanie stereotypów związanych z płcią Cel szczegółowy EFS+.CP4.C - Cel szczegółowy 4(c) wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.</p> <p>Działanie FEKP.07.02 Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną Cel szczegółowy EFS+.CP4.F - Cel szczegółowy 4(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwienie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.</p> <p>Działanie FEKP.07.04 Wspieranie integracji społecznej Cel szczegółowy EFS+.CP4.L - Cel szczegółowy 4(l) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.</p> <p>Fundusz: Europejski Fundusz Społeczny +</p> <p>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Kod interwencji: I 13.1 Nazwa interwencji: LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) Wsparcie w ramach ww. przedsięwzięcia udzielane będzie zgodnie z zapisami wytycznych do ww. działania. Fundusz: Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich</p>
Uzasadnienie wyboru przedsięwzięcia oraz sposób realizacji	<p>Uzasadnienie wyboru Przedsięwzięcia: Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane w LSR problemy związane głównie z niską aktywnością mieszkańców, niedostateczną ofertą zagospodarowania czasu wolnego zwłaszcza dla osób starszych, a także dzieci i młodzieży, a także niewykorzystanym potencjałem w postaci wielu organizacji pozarządowych, na co zwracali uwagę mieszkańcy w badaniach ankietowych, podczas spotkań konsultacyjnych oraz poprzez przekazane fiszki projektowe.</p>

Działania realizowane w ramach przedsięwzięcia ukierunkowane będą na integrację mieszkańców obszaru, w szczególności seniorów (osoby które ukończyły 60 rok życia), ludzi młodych (do 25 roku życia), osób w niekorzystnej sytuacji (tj. osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, rolnicy z małych gospodarstw, osoby poszukujące zatrudnienia).

Sposób realizacji Przedsięwzięcia:

Typy projektów:

Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027

Cel szczegółowy EFS+.CP4.C

1. Podnoszenie wiedzy i świadomości osób zajmujących się edukacją i pracą z dziećmi i młodzieżą nt. stereotypów płci i specyfiki potrzeb osób różnej płci w tym także przemocy rówieśniczej uwarunkowanej przekonaniami związanymi z płcią;

2. kluby rodzica - miejsca spotkań rodziców, zależnie od potrzeb ukierunkowane na:

- wsparcie dla kobiet (wymiana doświadczeń, warsztaty motywujące, psychologiczne, coaching, kręgi wsparcia) próbujących godzić życie zawodowe z rodzinnym, wzmacniające poczucie własnej wartości i motywację do przełamywania stereotypów dot. roli kobiet i rozwoju osobistego;

- wsparcie dla mężczyzn (wymiana doświadczeń, warsztaty motywujące, psychologiczne, coaching, kręgi wsparcia) próbujących przełamywać stereotypy związane z rolą mężczyzn w rodzinie i społeczeństwie, zachęcające do większego zaangażowania w obowiązki opiekuńcze. Kluby rodzica mogą przewidywać wspólne działania dla kobiet i mężczyzn, w zakresie wskazanym powyżej;

3. Zwiększenie udziału oraz wzmocnienie pozycji kobiet na rynku pracy poprzez działania wspierające rozpoczęcie, utrzymanie lub powrót do zatrudnienia, takie jak: wsparcie prawne, z zakresu rozwoju osobistego, motywujące, psychologiczne, wzmacniające poczucie własnej wartości.

Cel szczegółowy EFS+.CP4.F

1. wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania edukacyjnych klubów młodzieżowych, w ramach których możliwa jest realizacja różnorodnego obszaru tematycznego, uwzględniającego zainteresowania, zdolności, potrzeby, predyspozycje dzieci i młodzieży w tym zajęcia filmowe, muzyczne, artystyczne, sportowe, z robotyki, programowania, nt. lokalnej tożsamości i kultury, wsparcie edukacji społecznej i obywatelskiej dzieci i młodzieży m.in. poprzez realizację spotkań, warsztatów i wizyt studyjnych,

2. wsparcie na realizację projektów edukacyjnych, umożliwiających rozwijanie uzdolnień dzieci oraz młodzieży i ukierunkowanych na osiągnięcie konkretnego celu edukacyjnego (np. przygotowanie i udział w krajowym lub międzynarodowym konkursie naukowym);

3. warsztaty w obszarze ginących zawodów (np. w ramach organizacji wioski ginących zawodów) przyczyniające się do wzrostu wiedzy nt. tradycji regionu i nabywania umiejętności przydatnych w wyborze ścieżek kształcenia i w przyszłym życiu zawodowym.

Cel szczegółowy EFS+.CP4.L

1. Działania na rzecz integracji seniorów, pozwalające uchronić tę grupę społeczną przed izolacją i wykluczeniem społecznym:

a. tworzenie i funkcjonowanie klubów seniora;

b. funkcjonowanie uniwersytetów trzeciego wieku;

c. zajęcia aktywizacyjne w gospodarstwach opiekuńczych;

d. uzupełniająco, w ramach klubów seniora oraz gospodarstw opiekuńczych: inne działania mające na celu wsparcie i integrację osób starszych, uwzględniające udział rodziny i całego środowiska w tworzeniu lokalnych sieci integracji i samopomocy obejmujące:

- organizację wydarzeń włączających środowisko lokalne w problemy osób starszych: np. dnia sąsiada, pikników i wigilii sąsiedzkich;

- spotkania o charakterze międzypokoleniowym, np. z młodzieżą szkolną lub grupami przedszkolnymi, mające na celu wymianę doświadczeń, wzajemną edukację i pomoc;

	<ul style="list-style-type: none"> • spotkania klubów wolontariackich, których celem jest pomoc osobom starszym i samopomoc, w tym organizacja banków wolnego czasu; • akcje proekologiczne organizowane wspólnie z młodzieżą zwiększające udział młodych i starszych w kształtowaniu środowiska życia, estetyki dzielnicy, osiedla; • przedstawienia grup teatralnych, zespołów pieśni i tańca z klubów seniora w szkole/przedszkolu lub odwiedzin grupy przedszkolnych/szkolnych/ognisk kulturalnych w klubie seniora. <p><u>Lista operacji szczególnie preferowanych:</u> operacje zawierające działania z zakresu promocji postaw prozdrowotnych.</p> <p>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 - kształtowanie świadomości obywatelskiej (w tym: kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmocnienie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego). Operacje z tego zakresu mają służyć wyłącznie kształtowaniu świadomego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego na obszarach wiejskich, dlatego w ramach przedsięwzięcia nie będą wspierane inwestycje infrastrukturalne.</p> <p><u>Lista operacji szczególnie preferowanych:</u> organizacja kursów, szkoleń, warsztatów i innych działań edukacyjnych w zakresie edukacji liderów życia publicznego i społecznego. Dla operacji z zakresu kształtowania świadomości obywatelskiej – preferencje dla operacji skierowanych do osób starszych (seniorów, którzy ukończyli 60 rok życia) i ludzi młodych (do 25 roku życia) oraz osób z grupy osób w niekorzystnej sytuacji ujętych w LSR: osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, rolników z małych gospodarstw lub osób poszukujących zatrudnienia).</p>
<p>Innowacyjność realizowanych operacji</p>	<p>W ramach przedsięwzięcia, w ramach operacji typu: kształtowanie świadomości obywatelskiej (w ramach PS WPR), przewidziano preferencje dla operacji innowacyjnych tj. oryginalnych w skali lokalnej, co ma swoje odzwierciedlenie w lokalnych kryteriach wyboru. Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. W ramach grantów realizowanych za środków EFS+ nie przewiduje się projektów i działań innowacyjnych.</p>
<p>Beneficjenci przedsięwzięcia</p>	<p>Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 Beneficjentem projektu mogą być: - wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów), których siedziba lub oddział mieści się na obszarze objętym LSR.</p> <p>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Pomoc przyznaje się: - osobom prawnym; - organizacjom pozarządowym, - jednostkom sektora finansów publicznych, - jednostkom nieposiadającym osobowości prawnej, którym ustawa nadaje zdolność prawną. których siedziba lub oddział mieści się na obszarze objętym LSR.</p>
<p>Kwota wsparcia w ramach LSR:</p>	<p>Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 - minimalna wartość grantu w ramach projektu grantowego - 20 tys. zł; - maksymalna wartość grantu nie może przekroczyć 100 tys. zł;</p> <p>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł.</p>

Tryb wyboru projektów przez LGD (forma wdrożenia):	Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 wsparcie będzie realizowane wyłącznie w formule grantowej - tryb konkursowy Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 tryb konkursowy
Uzasadnienie przyjętego poziomu wsparcia:	Wysokości poziomu wsparcia określona na podstawie Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027 oraz Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Intensywność wsparcia będzie wynosiła: - do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych, - do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa. Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 Intensywność wsparcia będzie wynosiła: - maksymalny % poziom dofinansowania – 95%, - minimalny wkład własny beneficjenta – 5%,

Przedsięwzięcie	Rozwój lokalnej infrastruktury
Realizowany cel	Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców
Źródło finansowania	Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Wsparcie w ramach ww. przedsięwzięcia udzielane będzie zgodnie z zapisami rozporządzenia wykonawczego do ww. działania. Fundusz: Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
Uzasadnienie wyboru przedsięwzięcia oraz sposób realizacji	Przedsięwzięcie będzie odpowiedzią na zdiagnozowany w LSR problem związany z ograniczonym dostępem do małej infrastruktury publicznej (turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej) mieszkańców obszaru LSR, co pośrednio wpływa również na niską aktywność mieszkańców we wspólne działania. Realizowane przedsięwzięcie ma również na celu wspieranie i dbałość o rozwój kultury i tradycji na polskich wsiach, a także ochronę ich walorów przyrodniczych, na co zwracali uwagę mieszkańcy w badaniach ankietowych, podczas spotkań konsultacyjnych oraz poprzez przekazane fiszki projektowe. Realizacja przedsięwzięcia nastąpi poprzez operacje w następujących zakresach: ☐ rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury publicznej (turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej), <u>Lista operacji szczególnie preferowanych:</u> siłownie zewnętrzne, place zabaw, wiaty, wieże widokowe, miejsca postojowe, świetlice wiejskie. Preferencje dla operacji uwzględniających udogodnienia dla osób z grupy osób w niekorzystnej sytuacji ujętych w LSR: osoby z niepełnosprawnościami. ☐ ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi, <u>Lista operacji szczególnie preferowanych:</u> projekty inwestycyjne z zakresu ginących zawodów i rzemiosła. Dla operacji z zakresu ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi – preferencje dla operacji skierowanych do osób starszych (seniorów, którzy ukończyli 60 rok życia) i ludzi młodych (do 25 roku życia) oraz osób z grupy osób w niekorzystnej

	<p>sytuacji ujętych w LSR: osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, rolników z małych gospodarstw lub osób poszukujących zatrudnienia).</p> <p>Realizacja przedsięwzięcia może dotyczyć całego obszaru LSR, przy czym premiowane będą operacje realizowane w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. mieszkańców.</p>
Innowacyjność realizowanych operacji	<p>W ramach przedsięwzięcia przewidziano preferencje dla operacji innowacyjnych tj. oryginalnych w skali lokalnej, co ma swoje odzwierciedlenie w lokalnych kryteriach wyboru. Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.</p>
Beneficjenci przedsięwzięcia	<p>Beneficjent PS WPR:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe, - jednostki sektora finansów publicznych, - jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, których siedziba lub oddział mieści się na obszarze objętym LSR.
Kwota wsparcia w ramach LSR:	<p>Wysokości poziomu wsparcia określona na podstawie Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027.</p> <p>Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł.</p>
Tryb wyboru projektów przez LGD (forma wdrożenia):	<p>Tryb konkursowy</p> <p>Szczególne warunki kwalifikowalności:</p> <p>w przypadku operacji realizowanych w ramach poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej kwalifikowalne są operacje niekomercyjne, których koszty całkowite nie przekraczają 1 mln euro.</p>
Uzasadnienie przyjętego poziomu wsparcia:	<p>Wysokości poziomu wsparcia określona na podstawie Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027.</p> <p>Intensywność wsparcia będzie wynosiła:</p> <ul style="list-style-type: none"> - do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych, - do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa.

Tabela 26. Adekwatność wskaźników do celów i przedsięwzięć

Cele	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Uzasadnienie wyboru wskaźników
<p>Cel 1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR</p>	<p>Przedsięwzięcie 1.1 Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA</p>	<p>1. Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego podmiotu. 2. Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego podmiotu</p>	<p>1. Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR. 2. Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR.</p>	<p>Utworzono 2 wskaźniki produktu (1, 2) odpowiadające typom projektów realizowanych w ramach przedsięwzięcia, które w sposób najbardziej adekwatny odzwierciedlają charakter podejmowanych działań oraz są wynikiem przeprowadzonej diagnozy i konsultacji - dotyczą one środków PS WPR 2023-2027.</p> <p>Zastosowano odpowiadające przedsięwzięciu wskaźniki rezultatu dla PS WPR 2023-2027 z załącznika nr I do rozporządzenia 2021/2115 w obszarze przedsiębiorczość (1, 2).</p>

<p>Cel 2 Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców</p>	<p>Przedsięwzięcie 2.1 Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba osób objętych wsparciem w zakresie równości kobiet i mężczyzn. 2. Liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej; 3. Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem; 4. Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętego wsparciem; 5. Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem; 6. Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba osób, które podniosły poziom wiedzy w zakresie równości kobiet i mężczyzn dzięki wsparciu w programie. 2. Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu. 3. Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu; 4. Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku. 5. Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR. 	<p>Wybrano odpowiadające przedsięwzięciu wskaźniki produktu (1-7) i rezultatu (1-4) adekwatne dla tego typu projektów wskazane w Załączniku nr 2 do ogłoszenia o konkursie na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność <i>Uszczegółowienie zakresu wsparcia i wskaźników wynikających z FEdKiP wymienionych w Załączniku nr 3 do Regulaminu na wybór LSR</i> (z aktualizacjami).</p> <p>Utworzono 1 wskaźnik produktu (8) odpowiadający typom projektów realizowanych w ramach przedsięwzięcia, które w sposób najbardziej adekwatny odzwierciedlają charakter podejmowanych działań oraz są wynikiem przeprowadzonej diagnozy i konsultacji - dotyczą one środków PS WPR 2023-2027.</p> <p>Zastosowano odpowiadający przedsięwzięciu wskaźnik rezultatu (5) dla PS WPR 2023-2027 z załącznika nr I do rozporządzenia 2021/2115.</p>
---	--	--	--	---

		<p>opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku;</p> <p>7. Całkowita liczba osób objętych wsparciem.</p> <p>8. Liczba przedsięwzięć służących aktywizacji, integracji mieszkańców</p>		
	Przedsięwzięcie 2.2 Rozwój lokalnej infrastruktury	<p>1. Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury publicznej.</p> <p>2. Liczba przedsięwzięć służących ochronie dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.</p>	<p>1. Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR.</p>	<p>Utworzono 2 wskaźniki produktu (1, 2) odpowiadające typom projektów realizowanych w ramach przedsięwzięcia, który w sposób najbardziej adekwatny odzwierciedla charakter podejmowanych działań oraz jest wynikiem przeprowadzonej diagnozy i konsultacji - dotyczą one środków PS WPR 2023-2027.</p> <p>Zastosowano odpowiadający przedsięwzięciu wskaźnik rezultatu dla PS WPR 2023-2027 z załącznika nr I do rozporządzenia 2021/2115 (1).</p>

Tabela 27. Tabela celów i wskaźników Lokalnej Strategii Rozwoju

1		Cel	Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR						
			Wskaźniki rezultatu dla celu	Jednostka miary	Stan początkowy 2023 rok	Plan 2029 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
WR. 1.1		nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR		liczba utworzonych miejsc pracy	0	10	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców, dane z IZ/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu		
WR. 1.2		liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR		liczba przedsiębiorstw	0	2	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców, dane z IZ/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu		
		Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy)	Wskaźniki produktu			Źródło danych/sposób pomiaru	
					nazwa	Jednostka miary	Wartość		
				Początkowa 2023 rok			Końcowa 2029 rok		
1.1		Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA	osoby fizyczne/potencjalni przedsiębiorcy	konkurs	liczba operacji polegających na utworzeniu nowego podmiotu	szt.	0	10	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców/ Pomiar po zakończeniu realizacji projektu
			mikro i małe przedsiębiorstwa, rolnicy lub domownicy będący właścicielem lub współwłaścicielem małego gospodarstwa, w którym prowadzona jest działalność rolnicza	konkurs	liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego podmiotu	szt.	0	5	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców/ Pomiar po zakończeniu realizacji projektu
2		Cel	Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców						
			Wskaźniki rezultatu dla celu szczegółowego	Jednostka miary	Stan początkowy 2023 rok	Plan 2029 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
WR.2.1		liczba osób, które podniosły poziom wiedzy w zakresie równości kobiet i mężczyzn dzięki wsparciu w programie		liczba osób	0	47	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu		

WR.2 .2	liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	liczba uczniów	0	167	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu			
WR.2 .3	liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu;	liczba osób	0	74	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu			
WR.2 .4	liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów trzeciego Wieku;	szt.	0	10	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu			
WR.2 .5	odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	liczba osób	0	4000	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu			
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy)	Wskaźniki produktu					
			nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru	
					Początkowa 2023 rok	Końcowa 2029 rok		
2.1	Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA	mieszkańcy obszaru, w szczególności seniorzy, ludzie młodzi, osoby w niekorzystnej sytuacji (tj. osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, kobiety, migranci, rolnicy z małych gospodarstw, osoby poszukujące zatrudnienia)	projekt grantowy	liczba osób objętych wsparciem w zakresie równości kobiet i mężczyzn	liczba osób	0	77	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu
			projekt grantowy	liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej	liczba osób	0	417	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu
			projekt grantowy	liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	liczba uczniów	0	300	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu
			projekt grantowy	liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętego wsparciem	liczba uczniów/słuchaczy	0	67	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu
			projekt grantowy	liczba dzieci/uczniów	liczba uczniów	0	50	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu

				specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem				iar po zakończeniu realizacji projektu
			projekt grantowy	liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wiek	liczba osób	0	246	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu
			projekt grantowy	całkowita liczba osób objętych wsparciem	liczba osób	0	740	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu
			konkurs	Liczba przedsięwzięć służących aktywizacji, integracji mieszkańców	liczba przedsięwzięć	0	5	Dane z wniosków o płatność/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu
2.2	Rozwój lokalnej infrastruktury	Mieszkańcy obszaru LGD, turyści	konkurs	liczba nowych lub zmodernizowa nych obiektów infrastruktury publicznej	Szt.	0	10	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców, dane z IZ/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu
			konkurs	liczba przedsięwzięć służących ochronie dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego o polskiej wsi	Szt.	0	5	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców, dane z IZ/Pomiar po zakończeniu realizacji projektu

Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

VII.1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia.

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie NASZA KRAJNA działa na podstawie następujących dokumentów wewnętrznych:

- a) statutu LGD
- b) Regulaminu Rady Decyzyjnej
- c) Regulaminu Biura LGD.

Sposób uchwalania, zmiany dokumentów wewnętrznych oraz opis głównych kwestii w nich zawartych zebrany został w Tabeli nr 28.

Tabela 28. Sposób uchwalania, zmiany dokumentów wewnętrznych oraz opis głównych kwestii w nich zawartych

Lp.	Rodzaj dokumentu	Sposób uchwalania/zmiany oraz opis głównych kwestii
1.	Statut LGD	<p>Uchwalanie statutu i zmian dokumentu należy do wyłącznej kompetencji Walnego Zebrania Członków.</p> <p>Statut Stowarzyszenia określa jego nazwę, teren działania i jego siedzibę, cele i sposoby ich realizacji, sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków, władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje, sposób reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności jego uchwał, sposób uzyskiwania środków finansowych oraz ustanawiania składek członkowskich, zasady dokonywania zmian statutu oraz sposób rozwiązania stowarzyszenia.</p> <p>Statut reguluje także następujące kwestie: organem nadzoru nad Stowarzyszeniem jest Marszałek Województwa Kujawsko - Pomorskiego, jednym z organów Stowarzyszenia jest Rada Decyzyjna odpowiedzialna za wybór operacji, której zakres kompetencji i zasady reprezentatywności określa szczegółowo Statut, Walne Zebranie będące najwyższą władzą Stowarzyszenia uchwalające LSR, dokonujące jej aktualizacji oraz uchwalające kryteria wyboru operacji. Statut określa uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków Rady w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji).</p>
2.	Regulamin Rady Decyzyjnej	<p>Uchwalanie regulaminu Rady decyzyjnej i zmian dokumentu należy do wyłącznej kompetencji Walnego Zebrania Członków.</p> <p>Regulamin Rady Decyzyjnej określa m.in. szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (ocena wniosków, sposób podziału</p>

		wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny, sposób informowania Wnioskodawców o wynikach oceny, wzory dokumentów, itp.), zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego. Regulamin Rady Decyzyjnej jest dostosowany do przepisów prawa obowiązującego odpowiednio do zadań LGD w okresie programowania 2014-2020 oraz 2021-2027.
3.	Regulamin biura LGD	Uchwalanie Regulaminu i zmian dokumentu należy do wyłącznej kompetencji Zarządu. Regulamin Biura określa m.in. organizację biura, utworzone w nim stanowiska, uprawnienia i obowiązki pracownika i pracodawcy, uprawnienia osób funkcyjnych, przepisy porządkowe, zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, uprawnienia kierownika biura, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa.

Źródło: Opracowanie własne

Obsługę organów Stowarzyszenia NASZA KRAJNA zapewnia Biuro Stowarzyszenia. Zarząd Stowarzyszenia powołuje Kierownika Biura. Pracowników Biura zatrudnia Zarząd Stowarzyszenia. W skład kadry LGD NASZA KRAJNA wchodzi Kierownik biura oraz dwóch pracowników. Obsługę księgową zapewnia firma zewnętrzna.

Biuro LGD, jak wskazano powyżej, obecnie liczy 3 osoby (3 etaty) zatrudnione w oparciu o umowy o pracę na czas nieokreślony. Lokalną Strategię Rozwoju na lata 2023-2029 wdrażać będzie zespół w składzie:

- 1) Kierownik biura – 1 etat (kontynuacja zatrudnienia),
- 2) Specjalista ds. rozwoju przedsiębiorczości (kontynuacja zatrudnienia);
- 3) Specjalista ds. organizacyjno-promocyjnych, współpracy i animacji (kontynuacja zatrudnienia).

Osoby pracujące w LGD posiadają odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym (w tym do opracowywania, wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych). Ich wiedza i doświadczenie odpowiadają zakresowi merytorycznemu LSR. Wszystkie te osoby posiadają wykształcenie wyższe oraz wieloletnie doświadczenie w aplikowaniu, realizacji i rozliczaniu projektów współfinansowanych z funduszy przedakcesyjnych i strukturalnych (programy SPO RZL, SPO WKP, PAOW, SAPARD, ZPORR, PHARE, RPO WKP, POKL, PROW, PO RYBY) oraz środków z funduszy krajowych (programy Ministerstwa Sportu i Turystyki, Ministerstwa Kultury itp.). Jedna z zatrudnionych osób posiada wieloletnie doświadczenie zawodowe w realizacji usług doradczych dla MŚP w ramach Krajowego Systemu Usług (KSU) dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz wieloletnie doświadczenie w pracy w organizacjach pozarządowych realizujących i rozliczających projekty z pozyskanych funduszy. Wszystkie osoby posiadają prawo jazdy kat. B. Wszystkie osoby posiadają doświadczenie w zakresie wdrażania LEADERA w latach 2014 – 2023. Dwie z osób pracujących obecnie w biurze posiadają doświadczenie w zakresie wdrażania LEADERA w latach 2007 – 2013.

W LSR 2023 – 2029 przewidziano dwa podstawowe rodzaje operacji:

1. konkursy (EFROW);
2. projekty grantowe (EFS+)

Dla wyboru i oceny operacji wymienionych w pkt. 1 i 2, w oparciu o przepisy unijne i krajowe odnośnie wymagań, jakie musi spełnić LGD przy wyborze operacji, opracowane zostaną, w porozumieniu z Instytucją Zarządzającą, stosowne procedury. Procedury wypracowane zostaną w oparciu o dotychczasowe doświadczenia LGD we wdrażaniu LSR z okresu 2007-2013 oraz 2014 - 2023. W celu zapewnienia

przejrzystej, niedyskryminującej procedury wyboru operacji na każdym etapie opracowywania procedur, będą one skonsultowane z Grupą Roboczą ds. LSR. Celem procedur jest zapewnienie w całym okresie realizacji LSR jednolitego systemu naboru, oceny i wyboru operacji/grantobiorców w ramach LSR, z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych funduszy, w ramach których LSR jest finansowana. System naboru wniosków o dofinansowanie oraz procedury dotyczące oceny i wyboru operacji/ grantobiorców będą zgodne z obowiązującymi przepisami.

W opisie procedur dotyczących oceny i wyboru operacji/ grantobiorców do finansowania określone zostanie m.in.:

1. sposób udostępniania procedur do wiadomości publicznej;
2. zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji/ grantobiorców, w tym: ocenę wniosków, dokumentowanie oceny, wzory dokumentów;
3. sposób organizacji naboru wniosków;
4. sposób podawania do publicznej wiadomości protokołów z posiedzeń Rady LGD;
5. szczegółowy sposób informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu/ złożenia odwołania.

Proces oceny i wyboru operacji odbywa się na podstawie Regulaminu Rady Decyzyjnej LGD. Zastosowano w nim rozwiązania gwarantujące spełnienie następujących celów i założeń:

- zachowanie w poszczególnych głosowaniach odpowiedniego parytetu, tak aby przedstawiciele władzy publicznej ani żadnej pojedynczej grupy interesu nie mieli więcej niż 49 % praw głosu w podejmowaniu decyzji;
- bezstronność członków Rady, poprzez składanie w toku procedury oceniania i wyboru operacji tzw. Deklaracji bezstronności i poufności, powodujących konieczność wyłączenia się członków Rady w przypadku zaistnienia ich powiązania z wnioskiem lub wnioskodawcą i odnotowanie tego faktu w Rejestrze interesów;
- jawność procesu wyboru poprzez udostępnianie procedur i protokołów z posiedzeń Rady do wiadomości publicznej;
- uwzględnienie sytuacji szczególnych, które mogą zaistnieć w procesie wyboru i oceny operacji, oraz określenie sposobów ich rozwiązania (np. przy równej ilości punktów, rozbieżnościach w ocenie itp.);
- możliwość odwołania się wnioskodawców od niekorzystnych dla nich decyzji Rady;
- wybór najlepszych operacji, w największym stopniu uwzględniających potrzeby grup szczególnie istotnych i grup defaworyzowanych poprzez zastosowanie odpowiednich lokalnych kryteriów wyboru.

Intensywność pomocy (wysokość udzielonego wsparcia) dla poszczególnych Przedsięwzięć LSR ustalono zgodnie z przepisami szczegółowymi dla funduszy, w ramach których finansowana jest LSR, tj:

PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1 Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 - 2027

Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci ryczałtu w zakresie podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, tworzenia gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych – do wysokości 150 tys. zł.

W zakresie rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej, gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł.

Intensywność wsparcia ustalona zostanie zgodnie z maksymalnym poziomem dofinansowania określonym w Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027, każdorazowo przed ogłoszeniem konkursu.

PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1 Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł.

Intensywność wsparcia będzie wynosiła:

- do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych,
- do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa.

Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027

- minimalna wartość grantu w ramach projektu grantowego - 20 tys. zł;
- maksymalna wartość grantu nie może przekroczyć 100 tys. zł.

Intensywność wsparcia będzie wynosiła:

- maksymalny % poziom dofinansowania – 95%,
- minimalny wkład własny beneficjenta – 5%.

PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2 Rozwój lokalnej infrastruktury

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł.

Wysokości poziomu wsparcia określona na podstawie Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 – 2027.

Intensywność wsparcia będzie wynosiła:

- do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych,
- do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa.

VII.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami.

Projekty wskazane w LSR będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+ i EFROW. Projekty współfinansowane z EFS+ będą wybierane zgodnie z politykami horyzontalnymi, o których mowa w art. 9 rozporządzenia 2021/1057, w szczególności z zasadą równości kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji. Warunki procedury wdrażania wskazanych polityk horyzontalnych zostały określone w wytycznych ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027. Projekty współfinansowane w ramach EFROW dla interwencji I 13.1 LEADER/RLKS - wybierane są zgodnie z przepisami ustawy RLKS z uwzględnieniem zasad horyzontalnych określonych w art. 9 rozporządzenia 2021/1060.

Propozycje kryteriów wyboru wypracowano podczas prac Grupy Roboczej ds. LSR. Następnie zostały one poddane konsultacjom społecznym z mieszkańcami. Lokalne kryteria wyboru sformułowane zostały na bazie wcześniej przeprowadzonej dogłębnej diagnozy obszaru objętego LSR oraz spotkań z mieszkańcami obszaru. Opracowane kryteria spełniają warunki dotyczące ich obiektywności, niedyskryminującego charakteru, przejrzystości i mierzalności. Kryteria zostały opracowane dla poszczególnych przedsięwzięć, w ramach przedsięwzięć, dla poszczególnych typów projektów, z uwzględnieniem specyficznych wymogów i zasad horyzontalnych w poszczególnych programach. Przyjęte kryteria zostały ustalone zgodnie z wymogami określonymi dla poszczególnych funduszy, w ramach których finansowana jest LSR, i warunkują wybór operacji, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji przyjętych w LSR wskaźników produktu i rezultatu, a tym samym do realizacji celów LSR. Kryteria są ściśle powiązane ze specyfiką obszaru LSR, z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami. W poszczególnych przedsięwzięciach co najmniej 1 kryterium bezpośrednio odnosi się do diagnozy i przyczynia się bezpośrednio do osiągnięcia wskaźnika produktu i rezultatu.

Przy kryteriach określone zostały zasady punktowania, w tym maksymalne i minimalne wartości, jakie może uzyskać wniosek. Każde z kryteriów posiada opis, a tam, gdzie to konieczne – zawarta jest definicja pojęć. Aby operacja mogła zostać wybrana do dofinansowania przez Radę LGD, oprócz spełniania warunku zgodności z LSR, musi spełnić również warunek uzyskania minimalnej liczby punktów przy ocenie wg lokalnych kryteriów oceny operacji.

Wypracowane kryteria są ściśle powiązane z diagnozą obszaru i przyczyniają się do osiągnięcia założonych w ramach LSR celów i wskaźników, co znajduje odzwierciedlenie w:

Cel 1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR (Przedsięwzięcie 1.1 Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA) -

Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane w LSR problemy związane głównie ze stosunkowo wysokim bezrobociem i stosunkowo niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości, dużą atrakcyjnością turystyczną obszaru, ale niskim wskaźnikiem Schneidera, niskimi dochodami małych gospodarstw rolnych, na co zwracali uwagę mieszkańcy w badaniach ankietowych, podczas spotkań konsultacyjnych oraz poprzez przekazane fiszki projektowe. Diagnoza: niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców LGD powodujący niedostateczną ilość nowych przedsiębiorstw i inicjatyw gospodarczych na obszarze LGD, obszar charakteryzuje się wysokim bezrobociem, znacznie wyższym niż średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego i kraju, kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru ma rolnictwo:

- kryteria przewidują preferencje dla projektów realizowanych przez osoby w niekorzystnej sytuacji opisanych w LSR (podejmowanie działalności gospodarczej, rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych),
- kryteria przewidują preferencje dla operacji z krótkim czasem realizacji (wpływ na osiągnięcie wskaźników produktu i rezultatu).
- kryteria przewidują preferencje dla operacji o niższej Wnioskowanej kwocie refundacji (możliwość skorzystania ze środków przez większą liczbę zainteresowanych podmiotów/osób fizycznych)
- kryteria dodatkowo premiuje rodzaje działalności związane m.in. z turystyką i rekreacją.

Cel 2 Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców (Przedsięwzięcie 2.1 Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA) – Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane w LSR problemy związane głównie z niską aktywnością mieszkańców, niedostateczną ofertą zagospodarowania czasu wolnego zwłaszcza dla osób starszych, a także dzieci i młodzieży, a także niewykorzystanym potencjałem w postaci wielu organizacji pozarządowych, na co zwracali uwagę mieszkańcy w badaniach ankietowych, podczas spotkań konsultacyjnych oraz poprzez przekazane fiszki projektowe. Diagnoza: niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru będąca wynikiem m.in. słabej motywacji do działania, niedostatecznej oferty kulturalnej oraz oferty zagospodarowania czasu wolnego, licznych braków i niedostatków lokalnej infrastruktury, powiat sępoleński charakteryzuje się dużym udziałem ludności w wieku przedprodukcyjnym, prognoza demograficzna potwierdzająca proces starzenia się społeczeństwa obliguje do działań mających na celu zaspokojenie potrzeb osób starszych, nienajlepsze wyniki egzaminów oraz duży procent osób z najniższym wykształceniem formalnym wśród osób bezrobotnych wymagają interwencji, konieczne jest podejmowanie działań mających na celu wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną:

- kryteria przewidują preferencje dla projektów skierowanych do osób w niekorzystnej sytuacji opisanych w LSR,
- kryteria przewidują preferencje dla podmiotów (na zasadzie zachęty dla podmiotów nie realizujących do tej pory projektów/operacji ze środków LSR), które w perspektywie finansowanej UE 2014 – 2020, nie korzystały ze środków z LSR,
- kryteria przewidują preferencje dla wnioskodawców posiadających doświadczenie w realizacji zadań o podobnym charakterze na obszarze LSR,
- kryteria przewidują preferencje dla operacji znajdujących się na liście operacji szczególnie preferowanych zawartej w Lokalnej Strategii Rozwoju (operacje zawierające działania z zakresu promocji postaw prozdrowotnych, organizacja kursów, szkoleń, warsztatów i innych działań edukacyjnych w zakresie edukacji liderów życia publicznego i społecznego).

Cel 2 Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców (Przedsięwzięcie 2.2 Rozwój lokalnej infrastruktury)

– Przedsięwzięcie będzie odpowiedzią na zdiagnozowany w LSR problem związany z ograniczonym dostępem do małej infrastruktury publicznej (turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej) mieszkańców obszaru LSR, co pośrednio wpływa również na niską aktywność mieszkańców we wspólne działania. Realizowane przedsięwzięcie ma również na celu wspieranie i dbałość o rozwój kultury i tradycji na polskich wsiach, a także ochronę ich walorów przyrodniczych, na co zwracali uwagę mieszkańcy w badaniach ankietowych, podczas spotkań konsultacyjnych oraz poprzez przekazane fiszki projektowe. Diagnoza: niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru będąca wynikiem m.in. słabej motywacji do działania, niedostatecznej oferty kulturalnej oraz oferty zagospodarowania czasu wolnego, licznych braków i niedostatków lokalnej infrastruktury, obszar LGD jest atrakcyjny pod względem walorów turystycznych i krajobrazowych:

- kryteria przewidują preferencje dla projektów uwzględniających udogodnienia dla osób z grupy osób w niekorzystnej sytuacji ujętych w LSR: osoby z niepełnosprawnościami,
- kryteria przewidują preferencje dla projektów skierowanych do osób w niekorzystnej sytuacji opisanych w LSR,
- kryteria przewidują preferencje dla podmiotów (na zasadzie zachęty dla podmiotów nie realizujących do tej pory projektów/operacji ze środków LSR), które w perspektywie finansowej UE 2014 – 2020, nie korzystały ze środków z LSR,
- kryteria przewidują preferencje dla wnioskodawców posiadających doświadczenie w realizacji zadań o podobnym charakterze na obszarze LSR,
- kryteria przewidują preferencje dla operacji znajdujących się na liście operacji szczególnie preferowanych zawartej w Lokalnej Strategii Rozwoju (siłownie zewnętrzne, place zabaw, wiaty, wieże widokowe, miejsca postojowe, świetlice wiejskie, projekty inwestycyjne z zakresu ginących zawodów i rzemiosła),
- kryteria przewidują preferencje dla projektów przygotowanych do realizacji (gotowość projektu do realizacji) warunkujące, że inwestycja w ogóle zostanie zrealizowana,

- kryteria przewidują preferencje dla operacji z krótkim czasem realizacji (wpływ na osiągnięcie wskaźników produktu i rezultatu).

Ścieżka zmiany kryteriów:

Lokalne kryteria wyboru, podobnie jak i sama LSR, mogą ulegać pewnym modyfikacjom lub zmianom na skutek zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych obszaru objętego LSR, w wyniku monitoringu wdrażania LSR i oceny osiągania założonych w LSR celów jak również w przypadku wystąpienia trudności w procesie oceny i wyboru zgłoszonych przez członków Rady LGD lub właściwy organ Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Zmiany te zostały przewidziane w statucie LGD w § 22 pkt. 10, który powierza tą kompetencję Walnemu Zebraniu Członków. Walne Zebranie Członków może scedować uchwałą tę kompetencję Zarządowi Stowarzyszenia NASZA KRAJNA. Prawo wnioskowania o zmianę kryteriów ma Rada Decyzyjna LGD, Biuro LGD, Zarząd Stowarzyszenia. Każda propozycja zmiany lokalnych kryteriów wyboru, nie wynikająca ze zmian przepisów prawa lub wezwania Samorządu Województwa lub doprecyzowania zapisów, zgłoszona przez uprawnione podmioty podlegać będzie w pierwszej kolejności konsultacjom z lokalną społecznością podczas spotkania konsultacyjnego (jedno spotkanie dla całego obszaru). W dalszej kolejności propozycje zmian, uwzględniające wyniki przeprowadzonych konsultacji, są rozpatrywane i zatwierdzane przez Walne Zebranie Członków lub Zarząd Stowarzyszenia. Po podjęciu stosownej uchwały o zmianie lokalnych kryteriów wyboru przez Walne Zebranie Członków lub Zarząd Stowarzyszenia zmiany zostają zgłoszone za pośrednictwem Zarządu do właściwego organu Samorządu Województwa odpowiedzialnego za wdrażanie RLKS. Pisemna akceptacja Samorządu Województwa będzie skutkowałą wprowadzeniem nowych kryteriów oraz zmianami dokumentacji w procedurze oceny pod względem spełniania kryteriów wyboru operacji.

W przypadku zmiany lokalnych kryteriów wyboru będą one obowiązywać wyłącznie dla konkursów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian.

VII.3. Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji została uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie jej definicji i zasad oceny.

W lokalnych kryteriach wyboru dla przedsięwzięć:

1) PRZEDSIĘWZIĘCIE 1.1 Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA, operacje typu:

- podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne,
- rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej,
- rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania:
 - a. gospodarstw agroturystycznych
 - b. zagród edukacyjnych

2) PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.1 (dotyczy wyłącznie PS WPR) Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA, operacje typu:

- kształtowanie świadomości obywatelskiej (w tym: kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego).

3) PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2 Rozwój lokalnej infrastruktury, operacje typu:

- poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej,
 - ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi,
- wprowadzone zostało kryterium pn. „*Innowacyjny charakter operacji*”. Preferowane będą te operacje, które będą miały innowacyjny charakter – dzięki czemu będą odpowiadały na potrzeby poszukiwania nowych, skuteczniejszych rozwiązań w rozwoju lokalnym. Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny). W procesie oceny operacji innowacyjność zostanie oceniona w następujący sposób:

Dla Przedsięwzięcia 1.1

0 pkt. – operacja nie jest innowacyjna

2 pkt. – operacja jest innowacyjna

Dla Przedsięwzięcia 2.1 (w ramach PS WPR) i 2.2

0 pkt. – operacja nie jest innowacyjna

3 pkt. – operacja jest innowacyjna

Na wnioskodawcy spoczywa obowiązek dowiedzenia, że operacja spełnia kryterium innowacyjności wskazane w LSR (wniosek o przyznanie pomocy wraz z załącznikami). Kryterium oceniane w oparciu o subiektywną wiedzę o lokalnych uwarunkowaniach członków Rady Decyzyjnej. Koniecznym będzie pisemne uzasadnienie przez każdego członka Rady Decyzyjnej przyznanej liczby punktów dla kryterium.

W celu wdrożenia na obszarze objętym LSR operacji innowacyjnych, LGD będzie animować lokalną społeczność w zakresie stosowania innowacji w realizowanych przedsięwzięciach, m.in. poprzez szkolenia dla beneficjentów, z których każde będzie obejmowało zagadnienie dotyczące wdrażania innowacyjności; opracowanie, stosowanie i doskonalenie kryteriów premiujących innowacyjność; upowszechnianie dobrych praktyk poprzez prezentacje projektów innowacyjnych.

VII.4. Informacja o realizacji projektów grantowych, operacjach własnych, operacjach realizowanych w partnerstwie, promowaniu projektów wpisujących się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

Na moment opracowania niniejszego dokumentu nie przewiduje się realizacji przez LGD projektów grantowych w ramach EFROW, operacji własnych, oraz operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru LSR. W ramach LGD promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

New European Bauhaus (Nowy Europejski Bauhaus) (NEB) to projekt środowiskowy, gospodarczy i kulturalny zainicjowany przez Komisję Europejską w 2020 roku. NEB kładzie nacisk na budowanie społeczności i oddolne podejście do wdrażania Europejskiego Zielonego Ładu poprzez promowanie pięknych, zrównoważonych i integracyjnych miejsc, produktów i usług.

Promowanie projektów wpisujących się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus, odbywać się będzie poprzez stronę www LGD. Jak wskazano w Planie komunikacji, na stronie internetowej www.naszakrajna.org, przekazywane będą informacje o wszystkich zrealizowanych projektach w zakresie LSR w ramach EFS+ wraz z relacją zdjęciową. W ramach udostępnianych informacji przekazywana będzie jednocześnie informacja dot. tych z projektów, które wpisują się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

Rozdział VIII Plan działania

Plan działania zawiera szczegółowe wskazanie harmonogramu osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktów dla wszystkich przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR. Szczegółowa informacja o planie działania LSR obejmująca harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników LSR znajduje się w formularzu nr 2 Plan działania, stanowiącym załącznik do LSR.

Właściwej realizacji planu działania, a tym samym osiągnięciu celów i wskaźników LSR służyć będą działania LGD prowadzone w ramach Planu komunikacji.

Plan działania zakłada realizację następujących kamieni milowych:

Do 30 czerwca 2026 r. wsparcie na wdrażanie LSR w ramach PS WPR zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 40% środków z EFRROW.

Do 31 grudnia 2026 r. wsparcie na wdrażanie LSR w ramach FEdKiP zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 50% środków z EFS+.

Do 31 grudnia 2027 r. wsparcie na wdrażanie LSR w ramach PS WPR zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 80% środków z EFRROW.

Do 31 grudnia 2028 r. wsparcie na wdrażanie LSR w ramach FEdKiP zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 100% środków z EFS+.

Efektom końcowym będzie realizacja przewidzianych wskaźników, jak również celów i przedsięwzięć LSR.

Rozdział IX Plan finansowy LSR

IX.1. Opis źródeł finansowania działalności LGD.

Stowarzyszenie NASZA KRAJNA realizuje Lokalną Strategię Rozwoju w oparciu o dwa fundusze w ramach EFSI, tj Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i Europejski Fundusz Społeczny+(EFS+). Maksymalne kwoty środków działania LEADER w ramach PSWPR przewidzianych w poszczególnych LSR na wsparcie operacji realizowanych w ramach LSR są uzależnione od liczby ludności wiejskiej zamieszkałej na obszarze objętym LSR oraz od uwarunkowań społecznych.

Środki z tych funduszy zostaną wykorzystane w ramach dwóch komponentów - wdrażanie LSR oraz zarządzanie LSR zgodnie z tabelą znajdującą się formularzu 3 Budżet LSR

Tabela 29. Budżet LSR w podziale na źródła finansowania

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 250 000,00	0	1 397 173,00	2 647 173,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	312 500,00	0	97 802,00	410 302,00
Razem	1 562 500,00	0	1 494 975,00	3 057 475,00

IX. 2. Opis powiązania poszczególnych celów i źródeł finansowania.

Tabela 30. Opis powiązania poszczególnych celów i źródeł finansowania

Cel	Przedsięwzięcie	Źródła finansowania	Kwota w ramach funduszu (EUR)
1. Rozwój przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru	1.1 Przedsiębiorcza NASZA KRAJNA	Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Fundusz: Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	750 000,00
2. Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców	2.1 Integracja społeczna mieszkańców obszaru LGD NASZA KRAJNA	Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 Fundusz: Europejski Fundusz Społeczny +	1 397 173,00
		Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Fundusz: Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	50 000,00
	2.2 Rozwój lokalnej infrastruktury	Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 Fundusz: Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	450 000,00

Rozdział X Monitoring i ewaluacja

Działanie każdej organizacji oraz realizacja każdej strategii wymagają stałej obserwacji. Stowarzyszenie NASZA KRAJNA oceniając realizację Lokalnej Strategii Rozwoju opierać się będzie na niżej przedstawionych definicjach monitoringu i ewaluacji, gdzie przedstawiono również opis elementów podlegających monitorowaniu i ewaluacji, oraz opisano sposób pozyskiwania danych, czas i okres pomiaru.

X.1 Monitoring (wskazanie elementów podlegających monitorowaniu, sposób pozyskiwania danych, czas i okres pomiaru).

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Proces monitoringu obejmuje:

a) monitorowanie rzeczowej realizacji LSR polegającej m.in. na:

- analizie stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii,
- monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
- wykorzystaniu partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowaniu społeczności lokalnej w proces ewaluacji);

b) monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne operacje, projekty grantowe.

Monitoring realizacji LSR będzie przeprowadzany przez pracowników Biura na bieżąco, a zwłaszcza przed każdorazowym ogłoszeniem konkursu.

Tabela 31. Monitoring - elementy podlegające monitorowaniu, sposób pozyskiwania danych, czas i okres pomiaru

<i>Elementy podlegające monitorowaniu</i>	<i>Sposób pozyskiwania danych</i>	<i>Czas i okres zbierania danych</i>	<i>Sposób przekazania danych przez beneficjentów</i>
<ul style="list-style-type: none"> ● harmonogram ogłaszania konkursów, ● stopień wykorzystania budżetu, ● wskaźniki realizacji LSR, ● działania promocyjne, ● nabory wniosków, ● szkolenia, ● jakość partnerstwa, 	<ul style="list-style-type: none"> ● rejestr danych, ● statystyki, ● karta udzielonego doradztwa, ● lista obecności, ● dokumentacja własna, ● ankiety od beneficjentów, ● wnioski o płatność, sprawozdawczość wymagana przez IZ/ZW 	<ul style="list-style-type: none"> ● dane zbierane na bieżąco, 	<ul style="list-style-type: none"> ● ankiety z realizacji operacji (druki LGD), ● wnioski o płatność grantobiorców, ● listy obecności, ● zdjęcia z realizacji operacji, grantów, inwestycji,

X.2 Ewaluacja (opis elementów, określenie czasu).

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości, cech LSR z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia. Jednym z głównych celów ewaluacji jest ocena rzeczywistych lub spodziewanych efektów realizacji. Ewaluacja jest próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy nasze działania przyniosą lub przyniosły efekty. Funkcjonowanie LGD będzie na bieżąco monitorowane i poddawane badaniom ewaluacyjnym w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działań. Ewaluacja będzie niezbędna do sprawnego wydatkowania środków publicznych w ramach LSR, a także do szybkiego reagowania na zmieniające się warunki otoczenia społeczno-gospodarczego na terenie LGD.

Ze względu na moment uruchomienia badania ewaluacyjnego w LSR zastosowanie ma, lub będzie miała:

- **ewaluacja ex-ante** (przed rozpoczęciem realizacji interwencji) – w celu poprawy jakości wdrażania LSR cały dokument poddano ewaluacji w tym z wykorzystaniem metod partycypacyjnych,
- **ewaluacja on-going** (w trakcie realizacji LSR) – w celu oszacowania stopnia osiągnięcia zakładanych efektów w świetle wcześniejszych analiz i przeprowadzonej ewaluacji wstępnej, zwłaszcza pod względem uzyskanych produktów i osiągniętych rezultatów oraz określenia trafności zamierzeń w stosunku do aktualnych trendów społeczno-gospodarczych,
- **ewaluacja ex-post** (po zakończeniu realizacji LSR) – w celu określenia długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy.

Zostaną zastosowane dwa rodzaje ewaluacji – **ewaluacja wewnętrzna i ewaluacja zewnętrzna**.

Ewaluacja wewnętrzna będzie przeprowadzana w I kwartale roku następującego po roku ocenianym i będzie miała za zadanie określić poziom zrealizowania założonych celów i wskaźników, poziom wykonania budżetu, prawidłowość dokonywania wyboru operacji oraz ich zgodności z kryteriami, a także przydatność kryteriów do osiągnięcia celów i wskaźników.

Raporty ewaluacyjne będą podawane do publicznej wiadomości np. poprzez umieszczenie na stronie www.

Kluczowe informacje dot. procesu ewaluacji zawarte są w Tabeli 32.

X. 3 Sposobu wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych.

Wskazane powyżej działania pozwolą na stałe podnoszenie jakości usług i stosowanych procedur oraz dokonania oceny prawidłowości realizacji LSR. Pozyskane dane z ewaluacji oraz monitoringu przeprowadzanego w LGD będą wykorzystywane do aktualizacji LSR, procedur lub zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD oraz Biura. W przypadku wykrycia problemów na etapie wdrażaniem LSR, LGD zamierza wdrożyć działania naprawcze. Działania te zostaną wypracowane przy udziale pracowników Biura, członków organów oraz pozostałych członków Stowarzyszenia. Wyniki działań oraz przeprowadzanych badań będą publikowane na stronie www. Monitoring pozwoli na uniknięcie sytuacji, w której zaplanowane do realizacji działania nie zostaną przeprowadzone lub zostaną przeprowadzone w niedostarczany sposób. Wnioski i opinie sformułowane podczas realizacji planu komunikacji będą wykorzystywane podczas ewaluacji.

Tabela 32. Ewaluacji - elementy podlegające ewaluacji, sposób pozyskiwania danych, czas i okres pomiaru

<i>Elementy funkcjonowania podlegające ewaluacji</i>	<i>Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji</i>	<i>Kryteria, według których będzie sporządzana ocena</i>	<i>Okres, w jakim zostanie przeprowadzona ewaluacja</i>	<i>Sposób i źródła pomiaru</i>	<i>Okres objęty pomiarem</i>
<p>a) pracownicy Biura LGD – badaniu podlegać będzie rzetelność i terminowość wypełniania obowiązków wskazanych w umowie oraz zleconych,</p> <p>b) Biuro LGD – badaniu podlegać będzie funkcjonowanie i efektywność pracy Biura oraz czy realizacja LSR odbywa się zgodnie z harmonogramem,</p> <p>c) Stowarzyszenie – badaniu podlegać będzie jakość partnerstwa, sprawność funkcjonowania LGD, przedsięwzięcia zrealizowane w danym roku kalendarzowym wraz z oceną wpływu operacji na realizację celów LSR,</p> <p>d) Zarząd, Rada – badaniu podlegać będzie efektywność pracy organów LGD, sprawność podejmowania decyzji,</p> <p>e) procedury – badaniu podlegać będzie przestrzeganie procedur oraz regulaminów, efektywność stosowanych procedur, ocena przebiegu konkursów,</p> <p>f) przepływ informacji/plan komunikacji – badaniu podlegać będzie sposób, skuteczność i użyteczność przepływu informacji,</p>	<p>a) cele i wskaźniki określone w LSR – badaniu podlegać będzie stopień realizacji celów i wskaźników,</p> <p>b) realizowane operacje – stosunek operacji wybranych do zrealizowanych wpływ zrealizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów LSR, efektywność projektów,</p> <p>c) budżet– trafność, efektywność i użyteczność wykorzystania budżetu na poszczególne operacje,</p> <p>d) kryteria i procedury wyboru operacji – adekwatność i jakość stosowanych kryteriów i procedur wyboru operacji, opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji.</p>	<p>a) trafność,</p> <p>b) efektywność,</p> <p>c) skuteczność,</p> <p>d) użyteczność,</p> <p>e) trwałość,</p>	<p>I kwartał roku następującego po roku ocenianym.</p>	<p>a) opinia kierownika nt. podległego personelu,</p> <p>b) ankiety od wnioskodawców,</p> <p>c) dokumentacja własna, opinie Zarządu, uchwały,</p> <p>d) statystyki,</p> <p>e) kontrole u wnioskodawców,</p> <p>f) rejestr danych,</p> <p>g) karta udzielonego doradztwa,</p> <p>h) rejestr złożonych wniosków,</p> <p>i) lista obecności,</p> <p>j) dokumentacja zewnętrzna od partnerów</p> <p>k) informacje otrzymywane z IZ,</p>	<p>Cały rok kalendarzowy</p>

<p>g) aktywizacja – badaniu podlegać będzie efektywność, trafność i trwałość aktywizacji lokalnej społeczności,</p> <p>h) przedsięwzięcia, projekty – badaniu podlegać będzie jakość merytoryczno-techniczna projektów, ocena wpływu na realizację celów LSR.</p>				l) wnioski o płatność.	
---	--	--	--	------------------------	--

Wykaz wykorzystanej literatury

1. Dokumentacja konkursowa: <https://mojregion.eu/rpo/rlks/aktualnosci-rlks/ogloszenie-o-konkursie-na-wybor-lsr/>
2. Bazy danych statystycznych: Bank Danych Lokalnych, Polska w Liczbach, Główny Urząd Statystyczny
3. Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027
4. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
5. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030
6. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
7. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027
8. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030
9. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030
10. Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030 – Strategia Przyspieszenia 2030+
11. Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030
12. Szczegółowy Opis Priorytetów dla Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027
13. Powiatowy Program Przeciwdziałania Bezrobociu i Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy na lata 2021-2025, sprawozdanie za rok 2022
14. Raport o stanie Gminy Więcbork za 2021 r.
15. Raport o stanie Gminy Sośno za 2021 r.
16. Raport o stanie Gminy Kamień Krajeński za 2021 r.
17. Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030 (opracowana w 2022 r.), GUS
18. Sytuacja życiowa i potrzeby osób starszych z terenu województwa kujawsko-pomorskiego w kontekście starzenia się społeczeństwa. Raport końcowy z badania. ROPS, Toruń 2014
19. Rejestr ARiMR - „Powierzchnia upraw w gminach”.
20. Sprawozdania OPS gmin obszaru
21. Rejestr żłobków i klubów dziecięcych <https://dane.gov.pl>
22. Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.gov.pl>
23. Ewaluacja zewnętrzna realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016 – 2023 dla Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie NASZA KRAJNA
24. Komentarz do danych statystycznych i wybranych zagadnień przygotowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Załączniki do LSR

Formularz 1: Cele i przedsięwzięcia

Formularz 2 Plan działania

Formularz 3 Budżet LSR

Formularz 4: Plan wykorzystania budżetu LSR